

DELAJSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE ■ STEV. 38 ■ 11. SEPTEMBRA ■ LETO XVII ■ CENA 20 DINARJEV

PROLETARCI VSEH DEZEL, ZDRUŽITE SE!

Izgovori in resnica

Ob nekaterih nejasnostih in nepravilnostih pri izračunavanju osebnih dohodkov delavcev

Sedaj so začele gospodar-
ske organizacije dokončno v
celoti izračunavati osebne za-
služke delavcev po novih
predpisih. Po tem načinu mo-
rajo osebne zaslužke delav-
cev izračunavati v kosmatih
ali, kot pravimo, brutto zne-
skih in jih potem preračunati
v čista in netto izplačila. V
kosmati znesek osebnih do-
hodkov so namreč vključene
vse obveznosti, kot so prora-
čunski prispevek, prispevek
za socialno zavarovanje, pri-

spevek za stanovanjski sklad
itd., ki jih morajo plačevati
gospodarske organizacije v
določenem odstotku od oseb-
nih dohodkov delavcev. Po-
sebnost značilnost predstavlja
v kosmatem znesku prora-
čunski prispevek (redni, do-
polnilni in izredni), ker je,
kot pravimo, progresiven. Pri
določen meji kosmatega do-
hodka začne proračunski pri-
spevek naraščati. Posledica
tega je: čim višji osebni do-
hodek, tem višji je odstotek,

ki ga je treba vplačati na ra-
čun proračunskega prispevka.
Uvedba novega načina ob-
računavanja osebnih dohod-
kov predpostavlja dvojje: naj-
prej, da delavci razumejo tak
sistem nagajevanja, da ra-
zumejo njegov ekonomski in
politični smisel in drugič, da
ga računski aparat pravilno
izvede.

Videti je, da se v posame-
znih delovnih kolektivih na
to spremembo niso niti poli-
tično niti strokovno dovolj
temeljito pripravili. Zato tu
in tam delavci začudeno gle-
dajo nove obračunske liste z
osebnimi dohodki. Ne razu-
mejo na primer, zakaj so jim
osebni zaslužki čez noč tako
narasli, ko gledajo kosmate
vsote. Istočasno pa se razbur-
jajo, zakaj naenkrat tolikšni
odtegljaji. Končno je zlasti
delavcem z višjimi osebnimi
prejemki, to je onim, ki ima-
jo veliko več kot 20 tisoč di-
narjev kosmatega mesečnega
zaslužka, na lepem nejasno,
zakaj jim od zaslužka odtrga-
jo večji družbeni prispevek.

Taki primeri opozarjajo, da
so politični činitelji v posa-
meznih gospodarskih organi-
zacijah delavcem slabo razlo-
žili nov način delitve dohod-
ka in s tem v zvezi tudi spre-
membe v nagajevanju. Opa-
ziti je, da je v posameznih
kolektivih predvsem govora
o tem, kako da je nov način
izračunavanja zamotan in ob-
sežen. To nedvomno drži. Nov
način izračunavanja osebnih
dohodkov je dokaj zahteven,
dokaj obsežen, dokaj zaplet-
ten. Vendar pa je treba s tem
resno računati, ne pa to samo
ugotavljati. Jasno pa je, da
se nam nov način obračuna-
vanja osebnih dohodkov, ki
je obsežen in zamotan, zdi kaj
kmalu nesmiseln in odvisen,
če ne računamo s tem, zakaj
sploh imamo nov način obra-
čunavanja osebnih dohodkov.
Odvrača se nam zdi, čim ne
izhajamo iz dejstva, da nam
je prehod s politike plač na
delitev dohodka gospodarskih
organizacij družbenopolitično
in gospodarsko potreben, ker

predstavlja odločen korak
naprej v oblikovanju eko-
nomskih odnosov med proiz-
vajalci, ker predstavlja dra-
goceno sredstvo za razvijanje
ekonomskega interesa posa-
meznikov in delovnih kolek-
tivov kot celote. Zdi se, da bo
nujno potrebno v kolektivih
posvetiti mnogo več pozorno-
sti bistvu novega obračuna-
vanja osebnih zaslužkov.

Zelo pogosto opozarjajo po-
samezniki, češ da delavci go-
voro, povejte nam, koliko je
urna plača, koliko je dnevni
zaslužek itd. Trdijo, da jih
vse drugo manj zanima. O
čem govori ta pojav. Ta pojav
govori predvsem o tem, da
delavcem sindikati in drugi
politični činitelji v kolektivu
niso še razložili, da so sedaj
tarifne postavke, norme in
druga merila zgolj merila. Ne
pa plače v starem smislu. To
so merila, po katerih kolek-

Nadaljevanje na 2. strani

Otvoritev letošnjega jesenskega zagrebškega velesejma, ki je bila minulo soboto, se je udeležil tudi predsednik republike tovariš Tito, ki si je s spremstvom pozorno ogledal razstavljene izdelke tuje in domačega gospodarstva na sejmu. V razstavnih prostorih se je predsednik Tito zadržal skoraj ves dan, nato pa je imel v prostorih direktije razstave »Družina in gospodinjstvo«, ki je prirejena v okviru velesejma, razgovor s predstavniki našega tiska, radia in televizije o vtisih z obiska letošnjega mednarod. velesejma

Ustvarjeni dinar-merilo

Delavski svet Tekstilne tovarne Ajdovščina je sprejel nov premijski pravilnik — O načelih in merilih premiranja so razpravljali več mesecev

Merila, ki jih vsebuje novi premijski pravilnik, naj vplivajo na čim boljše organizacijo dela in smotno zaposlitev in pa na čim boljše izkoriščanje strojnih naprav, na kakovost izdelkov ter na pravočasno izpolnitev količinskega in finančnega plana. Do premije je upravičen tisti, ki je storil kaj več kot pa je njegova redna delovna dolžnost in pa tisti, ki je s svojim delom vplival na končni uspeh podjetja — na ustvaritev dohodka — tako posredno, kot neposredno in je njegove delovne uspehe moč ugotoviti. Merilo za vse to pa je samo — ustvarjeni dinar.

LANI: PREMIJE SO UVEDLI IN PORASLO JE IZKORIŠČANJE STROJEV

V tekstilni tovarni Ajdovščina so sprejeli prvi premijski pravilnik že ob koncu 1956. leta. Vanj so vključili tudi nekatere člane kolektiva na tistih delovnih mestih, kjer delovne-
ga učinka ni mogoče povsem objektivno meriti. Kljub tej slabosti pa je premijski sistem vendarle vplival na boljše izkoriščanje strojev, na kakovost blaga, na storilnost itd. Vse leto 1956 so v tej tovarni izkoristili povprečno 69,9 odstotka zmogljivosti strojev, lani pa so zaradi premijskega sistema izkoristili celo 78,5 odstotka zmogljivosti tkalskih stav. Ze ta podatek kaže, da je bil premijski sistem v tovarni Ajdovščina uspešen.

LETOS: IZPLAČEVANJE PREMIJ SO ZAČASNO USTAVILI IN STORILNOST JE MANJŠA

Letos spomladi pa je delavski svet občinskega zbora pro-

izvajalcev začasno ustavil izplačevanje premij. Delavski svet in izvršni odbor sindikalne podružnice sta kmalu za tem osnovala posebni komisiji, ki naj bi izločili iz premijskega pravilnika vsa tista delovna mesta, kjer delovnih učinkov ni mogoče meriti. Čeprav je bilo znano vsem članom kolektiva, da je izplačevanje premij le začasno ustavljeno in da premijski pravilnik popravljajo, je to vendarle vplivalo na manjše izkoriščanje zmogljivosti strojev itd. Medtem ko so v prvem tromesečju l. 1957 izkoristili 82,20 odstotka zmogljivosti tkalskih stav, so jih v istem času letos izkoristili le 77,42. V drugem četrtletju je izkoriščanje stavov sicer nekoliko poraslo, vendar se še ni približalo lani doseženim ravni.

Delavski svet in upravni odbor sta ob zaključku prvega polletja zahtevala od operativno tehničnega vodstva podatke o izpolnitvi plana, storilnosti itd. Zvedela sta tole:

Od 1. januarja do 31. maja se je proizvodnja znižala za 5,9

odstotka. Hkrati je poraslo število zaposlenih za 7,8 odstotka, izkoriščanje strojev se je znižalo za 3,6 odstotka, izostanka pa so porasli za 36 odstotkov. Posledica vsega tega je bilo znižanje storilnosti za 10,1 odstotka ob istočasnem porastu izdatkov za plače v višini 2,1 odstotka.

Ti podatki so bili zelo zaskrbljujoči. Iz razprave na delavskem svetu je mogoče povzeti, da so letos delovni pogoji boljše — polovico preje so uvozili in kakovostnejša je od domače, kupili so uvožene liste za stavbe itd. — in vendar je storilnost padla. Odpadla je namreč vzpodbudna oblika nagajevanja. Zato je delavski svet naročil obenem komisijam, naj čimprej popravita dosedanja premijska pravilnika in upoštevata dobre izkušnje iz dosedanjega premiranja pri sestavljanju novega premijskega pravilnika. Tega pa je treba sestaviti čimprej. O načelih in merilih novega premijskega pravilnika so prej in junija meseca večkrat razpravljali tako na sindikatu, upravnem odboru, delavskem svetu kot na sestanku osnovne organizacije ZK in po oddelkih podjetja. Delavski svet je po tej vsestranski razpravi sprejel novi premijski pravilnik.

Vendar delavski svet ni uveljavil premijskega sistema za vsako ceno. Pri določanju me-

ril in upravičencev so upoštevali načelo, da ne smejo biti premije oblika povzemanja plač, temveč samo nagrada za tiste izredne delovne uspehe, ki jih je mogoče na določen način meriti in ki na določen način vplivajo na povečanje proizvodnje, izboljšanje kakovosti, povečanje storilnosti in s tem na rast dohodka. Zato, da bo stvar razumljivejša, si razložimo nekatera načela premijskega pravilnika.

V pravilniku so določena ta-

le merila za premije: storilnost, izkoriščanje strojev, kakovost

Nadaljevanje na 2. strani

Pri premijah - brez zamere!

Republiški svet sindikatov je letos sredi februarja svetoval delavskim svetom, naj vsestransko analizirajo delovanje premijskega sistema. To je svetoval zato, ker so v marsikaterem podjetju premiral vrsto stvari brez ekonomske utemeljitve. Premirali so dela, čeprav učinkov niso mogli meriti. Zato voljo tega so postale premije v večini primerov oblika dodatnih plač in niso bile več nagrada za določene delovne uspehe, za posebno prizadevanost posameznika. Marsikje niso bile več spodbuda za boljše delo.

To pobudo sindikatov so v večini primerov povzeli tudi občinski zbori proizvajalcev. Ti so prav tako svetovali delavskim svetom, naj popravijo premijske pravilnike, razen tega pa so jim svetovali, naj začasno ne izplačujejo premij, dokler ne bodo pravilniki popravljani.

Pol leta je že minilo od teh priporočil, pogledjmo, kaj ugotavljajo posamezni okrajni sindikalni sveti:

Okrajni sindikalni svet Maribor:

»V kolektivih zelo počasi popravljajo premijske pravilnike. Bojijo se namreč zameriti tistim, ki bi ob takšni reviziji upravičeno izpadli iz premijskega sistema, to pa so v glavnem ljudje iz uprave. Posamezniki se zavedajo, da takšno zavlčevanje škoduje proizvodnji, vendar zaradi majhne podpore političnega aktivna ne morejo uveljaviti svojih predlogov.

V nekaterih tovarnah, na primer v tovarni avtomobilov Maribor, v Mariborski tekstilni tovarni, Sladkogorski tovarni papirja, v Impolu in v Zelezarni Ravne, pa so začeli resno urejati nagajevanje s pomočjo premij. Zaslugu za to imajo tudi tamkajšnje sindikalne podružnice...

Okrajni sindikalni svet Ljubljana:

»V nekaterih gospodarskih organizacijah zelo neresno in osebno sprejemajo kritiko premijskega sistema. Napačno pa je bilo tudi stališče posameznih občinskih zborov proizva-

(Nadaljevanje na 4. strani)

Pobuda od zgoraj

Ob ustanavljanju obratnih delavskih svetov in rudniku Trbovlje-Hrastnik

Rudniški komite Zveze komun-
nistov v Trbovljah je že dolgo
tega ugotovil, da delavski svet
rudnika ne more poznati po-
drobno vseh važnejših proble-
mov podjetja in zaradi tega
dostikrat zgolj mehanično gla-
suje, ne da bi se mogel spustiti
v podrobno obravnavo vpraša-
nja, ki je na dnevnem redu za-
sedanja.

Zato so ustanovili komisije
delavskega sveta. Pričakovali
so, da bodo dosti pripomogle k
poglobitvi delavskega upravlja-
nja v rudniku. Pričakovanja pa
se niso uresničila, saj so se se-
stale komisije po dvakrat ali tri-
krat na leto. Nekatere pa so si
svoje delo spet čisto po svoje
predstavljale. Ni dolgo tega, ko
je delavski svet pozval komisijo
za stanovanjska vprašanja, naj
mu poroča o svojem delu. Njen
predsednik pa se je močno za-
čudil tej zahtevi, češ saj smo
neodvisni.

Zdaj je dal okrajni sindikalni
svet pobudo, naj bi ustanovili
obratne delavske svete in bi
takle delavsko upravljanje pri-
bližali neposrednim proizvajal-
cem. V upravi rudnika pravijo,
da v knjigovodstvu ni nobenih
zadržkov, saj že sedaj zbirajo
stroške za vsak obrat posebej.
Tako bi imeli delavski sveti
tudi gmočno osnovo gospodarje-
nja. Zavedajo pa se, da sedanja
razdelitev na obrate ni naj-
boljša in da bi morali čez čas
ustanoviti obratne delavske
svete tudi v drugih proizvodnih
exotah (n. pr. opekarna, obrat
Dol, zunanji obrat v Hrastni-
ku itd.).

Na nedavnem zasedanju v
upravi rudnika, na katerem so
bili predstavniki uprave, delav-
skega sveta in upravnega odbo-
ra, obeh rudniških komitejev in
obeh sindikalnih podružnic
(kljub temu, da je to eno pod-
jetje, imajo dva komiteja in
dve sindikalni podružnici, po-
sebej v Hrastniku in posebej v
Trbovljah), so pobudi okrajnega
sindikalnega sveta sprejeli. Po-
stavili so posebno komisijo, ki
naj pripravi izvolitev in ustano-

vitev obratnih delavskih svetov
ter predlaga, kakšna pooblasti-
la naj bi imeli. Seveda bo mo-
ral o vsem tem dokončno od-
ločiti delavski svet rudnika.

Ze na prvem posvetovanju so
opozorili na to, da bi ustano-
vitev obratnih svetov ne smela
krepiti lokalističnih teženj. Skle-

nili pa so, da je treba najprej
ustanoviti obratni delavski svet
v Hrastniku, k bi moral imeti
po njihovem mnenju tudi pre-
cej večja pooblastila kakor dru-
gi obratni sveti. Domenili so se,
da bi vso stvar v Hrastniku pri-
pravili že do konca tega mese-
(Nadaljevanje na 4. strani)

Tokrat samo majhna
sprememba. Name-
sto konvencionalne-
ga uvodnika o pričetku šol-
skega leta objavljamo raz-
govor s tovarišem Vladom
Majhenom — predsednikom
Sveta za šolstvo LRS.

»Marsikaj je novega v
šolstvu, še več pa bo,« mi
je dejal tovariš Majhen.
»Kakor veste, smo reorgani-
zirali osnovne šole in niž-
je gimnazije. Po zadnjih po-
ročilih bomo imeli letos
okoli 320 popolnih osnovnih
šol, se pravi takih, kjer
bodo učenci ločeni po raz-
redih. Lani pa jih je bilo
samo 150.«

»Potemtakem reorganiza-
cija še ni povsem končana.
Četudi izvajamo kraje,
kjer je premalo šolskih
otrok, da bi uredili samo-
stojno razredni pouk, naj-
brž s 320 popolnimi osnov-
nimi šolami še niso izčrpa-
ni možnosti za nadaljnje
ustanavljanje popolnih osn.
šol.«

Tovariš Majhen se je stri-
njel. »Dokler ne bo dovolj
učiteljskega kadra, se bomo
moral pač tudi v večjih
krajih zadovoljiti z nižje or-
ganiziranimi šolami, s 5, 6
ali 7 razredi.«

»Prikrasane pa bodo
predvsem podeželske šole.
kaj ne? Kolikor vem, se po-
nekeod zelo jezijo nad razpi-
som učiteljskih mest. V ne-
katerih šolah sta po razpisu
ostala samo še dva ali trije

OB PRIČETKU ŠOLSKEGA LETA

učitelji. In tudi novih niso mogli dobiti.

»Nekaj krivde za beg učiteljsva leži tudi na lokalnih činiteljih,« me je prekinil tovariš Majhen, »ker

Vlado Majhen, predsednik Sveta za šolstvo LRS

niso posvečali šolstvu do-
volj skrb. Kar se pa raz-
pisa tiče, bi povedal tole:
Res, da bi bilo za posamez-
ne šole ugodneje, če bi jim

šolnike dodeljevali admini-
strativno. Demokatično in
edino pravilo pa je, da da-
mo tudi lokalnim samo-
upravam in šolnikom pravi-
ko do samostojne izbire. Si-
cer pa je tudi iz družbeno-
ekonomskega stališča upra-
vičeno, da imajo napredni
in razvitejši kraji več šolni-
kov in da jih dobe prej ka-
kor zaostalejši, da bi bo moč
neposrednim proizvajalcem
posredovati čimveč izobraz-
be bodisi v rednih ali iz-
rednih šolah. Sicer pa bo-
dite prepričani, da bodo vse
prizadele občine kaj hitro
poskrbele za boljše mate-
rialne pogoje šolstva in si s
štipendiranjem zagotovile
nov kader. V murskobo-
škem okraju so že zaprosili,
naj jim dovolimo znova od-
preti učiteljske v Murski
Soboti. Po mojem mnenju
smo ubrali pravilno in
pravično pot.«

»Verjetno bodo dovolje-
nje tudi dobili. Ko že ome-
njate učiteljske: ali bo v
skladu z reorganizacijo
osnovnih šol že letos kaj
spremenjen učni načrt za-
nje?«

»Za učiteljske je že se-
stavljene nov predmetnik.
Pretresali ga bomo na pri-
hodnji seji republiškega
sveta za šolstvo. Vsekakor
bomo morali na učiteljskih

uvesti tudi predmetno spe-
cializacijo, in sicer v višjih
letnikih. V prvih letih naj
bi se kandidati pripravljali
na razredni pouk, v četrtem
in petem letniku učiteljske
pa za predmetni pouk.
Vsakdo za tiste predmete,
za katere ima največ spo-
sobnosti in veselja. Razum-
ljivo, da bodo v skladu s
sedanjim šolskim sistemom
še zmeraj potrebni za nižje
razrede razredni učitelji.
Sicer pa je šolska reforma
dolgotrajen proces, ki nam
bo sproti narekoval ustre-
ne ukrepe. Če ne bodo učitel-
ji, ki jih bodo vzgojila
učiteljske, dovolj obvladali
učne snovi, bomo morali v
višjih razredih obvezne osn.
šole nameščati tudi profes-
sorje, da bo pouk čim bolj-
ši. Učni program za učite-
ljske bomo začeli sestav-
ljati takoj, ko bo odobren
predmetnik.«

»Vse to je torej šele pe-
sem bodočnosti. Pionirsko
delo v reformiranju obvez-
nega šolstva pa bodo mo-
rali prevzeti učitelji in pro-
fesorji, ki so se šolali za
stari sistem šolskega dela.
Kaj nameravate storiti, da
bo ta kader kos novim na-
logam?«

Tovariš Majhen mi je po-
jasnil, da bodo skrb za spo-
polnjevanje učiteljskega ka-

dra prevzeli poleg republi-
škega še okrajni pedagoški
centri, v katerih bodo se-
veda najboljši šolniki, in
republiški zavod za napre-
dek šolstva. Pedagoški cen-
tri bodo prirejali seminarje
za učiteljsvo, ga oskrbo-
vali in seznanjali s strokov-
no literaturo, opozarjali na
razne učne in vzgojne pro-
bleme in tudi pomagali, da
bodo posamezne šole in učiteljsvo izvajali šolskore-
formna načela.

»Če sem vas prav razumel, bodo inšpekcijsko službo po šolah organizirali izključno okrajni?«

»Da, in sicer za vse vrste šol razen višjih in visokih. Doslej smo imeli do kraja urejeno samo inšpekcijsko službo za osnovne šole. Okrajni šolski nadzorniki so ocenjevali celotno njihovo delo. Na gimnazijah in strokovnih šolah stvar ni bila tako urejena. Nekateri okrajni so imeli nadzornike za posamezne predmete, še več pa jih je bilo brez njih, tako da ni moč govoriti o sistematičnem nadzoru-
vanju pouka. Kako bo v pri-
hodnje, ne bi mogel odgo-
voriti. Vsekakor pa bomo
skušali tudi za te šole or-
ganizirati redno pedagoško
službo. Nismo pa se še od-
ločili, ali naj uvedemo
splošno inšpekcijsko ali pa
naj ostanemo pri predmet-
ni. Obe imata namreč sonč-
ne in senčne strani.«

Nadaljevanje na 6. stran

Še vedno prehitro zaposlujemo novo delovno silo

Socialistični sektor gospodarstva je na novo zaposlil 79% ljudi več, kot je predvideval plan

Pred dnevi je bila v dnevnem časopisu objavljena vest, da je industrijska proizvodnja v Sloveniji narasla v prvih sedmih mesecih za 7,3%. Če bi bila objavljena samo ta številka, bi bili lahko zadovoljni. Toda vest je vsebovala še drugo številko, zavoljo česar je prvi podatek manj razveseljujiv. V istem času se je namreč v industriji zaposlilo na novo 7% delavcev in uslužbenec. Primerjava med tema dvema števil-

kama nas opozarja, da je proizvodnja sicer narasla, storilnost pa je narasla komaj za spoznanje, kajti več delavcev je izdelalo približno enako količino proizvodov.

Po podatkih sekretariata za delo LRS, ki upošteva podatke Zavoda za socialno zavarovanje, je bilo v socialističnem sektorju gospodarstva junija zaposlenih 4925 oseb več kot maja. V industriji je poraslo število zaposlenih za 1836. V prvem polletju letos je bilo v socialističnem sektorju gospodarstva zaposlenih povprečno na dan 27.095 oseb več kot lani v istem času, v industriji pa 12.382 oseb več. V primerjavi z letošnjim planom zaposlovanja je socialistični sektor gospodarstva zaposlil na novo 79% ljudi več, kot je bilo predvideno; industrija jih je zaposlila 3-krat več, v ostalih neindustrijskih panogah pa je bila planirana zaposelnost presežena za 14,6%.

Spomladaj so vodstva podjetij trdila, da zaposlujejo nove delavce zato, ker je bilo omejeno nadurno delo. Ti predpisi so sedaj spremenjeni, toda zaposlovanje novih delavcev se ni ustavilo. Sedaj ponekod trdijo, da morajo zaposliti nove ljudi zaradi zamotanega obračunavanja osebnih dohodkov, druge pa, ker so posamezniki dobili več dni dopusta kot prej, in v nekaterih tekstilnih podjetjih spet, da so doslej izvažali surovino blago v tujino, sedaj ga morajo za notranji trg opleniti, kar pa da ne morejo storiti z že zaposlenimi delavci. Res, marsikje se primanjkuje delavcev, toda v številnih podjetjih b. lahko nadomestili ta primanjkljaj z boljšo organizacijo proizvodnje, s smotnejšo razporeditvijo dopustov prek vsega leta, s smotnejšo razmeritvijo že zaposlenih delavcev, boljšo delovno disciplino itd. Poglejmo nekaj primerov.

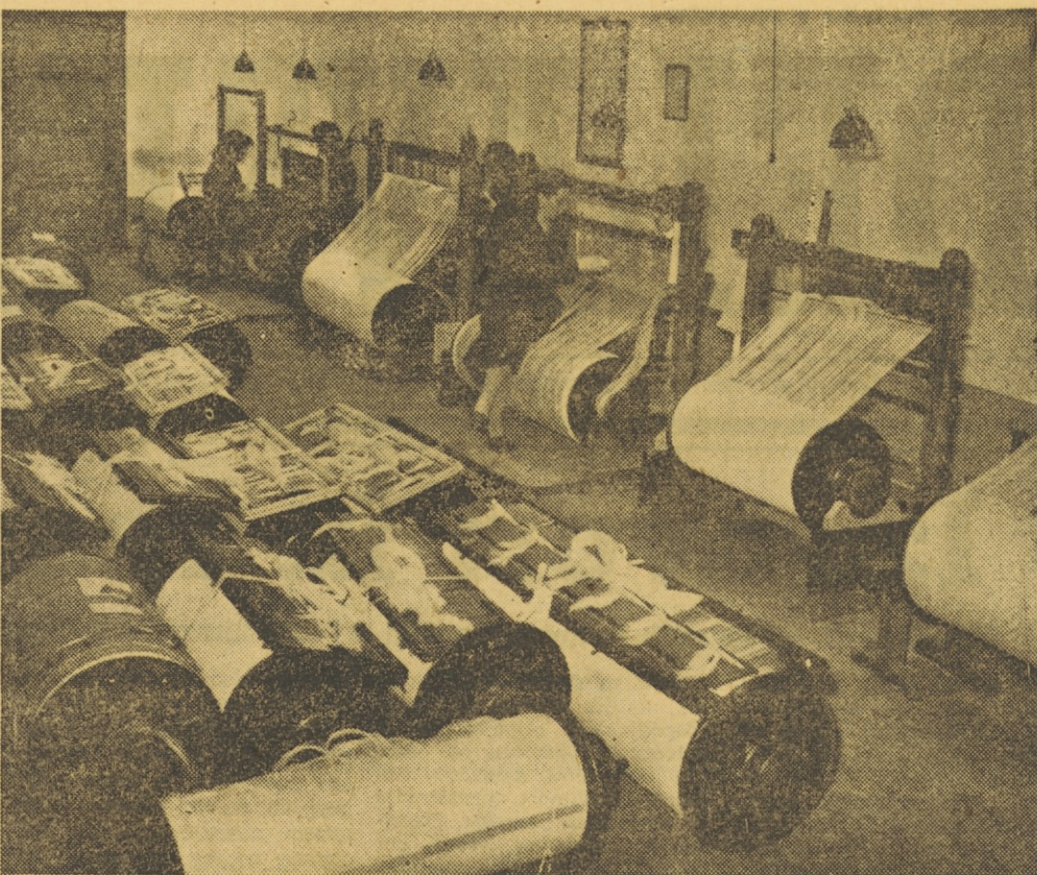
V enem izmed naših premogovnikov n. pr. niso izpolnili

proizvodnega plana. Proizvodnja so namerno zaustavljali, ker je prodaja premoga zastala in ta čas pošiljali več rudarjev na dopust. Toda sedaj, ko je povpraševanje večje in ko je nevarno, da ne bi izpolnili letnega plana proizvodnje, ugotavljajo, da bodo morali zaposliti nekaj deset novih delavcev. V drugem premogovniku so izgubili zaradi bolniških in drugih izostankov okoli 18.000 delovnih dni. Toda v prvem premogovniku delavski svet ob polletnem zaključnem računu ni podrobneje razglabljal o teh stvareh, v drugem pa je sindikat zahteval, naj vodstvo podjetja čimprej uredi obratne ambulante, da bodo v njih »zdravili« tiste, ki zbole po navadi, takrat, ko je največ dela na polju. V obratni ambulanti naj bi dobili pomoč zdravlja potrebni, tisti pa, ki namerno obolevajo, jih bo poležavanje v postelji ob sončnih dnevih kaj hitro izmudrilo.

Če bi operativno tehnična vodstva v podjetjih in delavski sveti tehtneje premislili, kdaj je treba res zaposliti novega delavca in kdaj izboljšati organizacijo dela ali urediti kaj drugega, bi zaposlovanje novih delavcev vsaj omejili. Povsem ustaviti ga seveda ni mogoče, kajti proizvodnja se nenehno razvija, vendar mora tudi zaposlovanje potekati vzporedno s planom, kajti drugače nastajajo v gospodarstvu najrazličnejše neskladnosti. Smotnejšo zaposlitev znotraj podjetja pa bi bilo mogoče tudi urediti z različnimi oblikami nagajevanja. V tekstilni tovarni Ajdovščina so na primer na to mislili pri sestavljanju novega premijskega pravilnika. Eno izmed meril predpisuje, da morajo v podjetju porabiti 85 vtokov na enega zaposlenega dnevno. Če bodo v podjetju porabili več vtokov na zaposlenega, kot določa normativ, bo premija narasla. V nasprotnem primeru pa bodo

premijski upravičenci izgubili premijo. S tem predpisom so spodbudili predvsem tehnično operativne voditelje podjetij in posameznih oddelkov, da v manjšem številu smotno razvrstijo že zaposlenih delavcev porabo na tkalskih stavtah več vtokov, kot to določa normativ. To pa z drugo besedo pomeni, da bo storilnost porasla, da bodo upravičenci prejeli premije, vsemu kolektivu pa se bo povečal dohodek, ker bo manj delavcev, oziroma enako število delavcev kot sedaj izdelalo več blaga.

Ta praktičen primer nas opozarja, da je res mogoče tudi s tarifno politiko, z različnimi načini nagajevanja, vsklajevati zaposlovanje s planom. Zai je takšnih primerov še malo in marsikje o takšni rešitvi prav nič ne razmišljajo, temveč brezglavo zaposlujejo nove in nove ljudi.

Tudi vdevalke v Tekstilni tovarni Ajdovščina so vključene v premijski sistem. Če ne dosežejo norme ali če nepravilno vdeajo niti, premije ne dobijo

Brez marže

Na pobudo občinskega sindikalnega sveta so ustanovili v Trbovljah posebno komisijo za preskrbo z ozimnico, ki ji vodi podpredsednik občinskega ljudskega odbora. V njej so še odgovorni tovariši iz sveta za blagovni promet, zbora proizvajalcev in občinskega sindikalnega sveta.

Komisija se je dogovorila s trgovskimi podjetji, da bodo ta poskrbela za ozimnico kolektivov in to brez marže. Pri tem pa bodo posebej pazila, da bodo kupovala kvalitetno blago po zmernih cenah. Podjetja pa naj bi pomagala s prevozi in dala na razpolago tudi potrebno embalažo, kolikor bi je bilo v trgovskih podjetjih premalo.

Nekateri delavski sveti trgovskih podjetij so že razpravljali o tem, kako bodo zagotovili, da bodo kolektivi preskrbljeni z ozimnico.

»Konjiški teden«

V kratkem bo v Slovenskih Konjicah drugi »Konjiški teden«. V okviru tega tedna bodo priredili gospodarsko razstavo, na kateri bodo sodelovala industrijska podjetja, kmetijske zadruge pa tudi gospodinski center. Razen tega bo v tem času več različnih kulturnih in športnih priredit-

tev.

Izgovori in resnica

(Nadaljevanje s 1. strani)
tativ ugotavlja količino delovnega prispevka posameznika. Na osnovi teh meril je potem deliti dohodek gospodarske organizacije med člane kolektiva. Torej, bistveni je dohodek. Jasno pa je, da tekoči stroški delavcev nujno terjajo, da le-ti sproti prejema del svojega osebnega dohodka. Zato se zdi, da delavci dobivajo plače še po starem, da se kratko malo ni nič spremenilo, razen, da je postal način obračunavanja bolj zamotan in bolj zapleten. To pa seveda ni res. V mnogih kolektivih so se delavci že temeljito prepirali, da so njihovi osebni dohodki dejansko odvisni od dohodka delovnega kolektiva.

Povsem podoben je problem tako imenovanega progresivnega obdavčenja, če tako rečemo, osebnih dohodkov. Pri nas smo osvojili načelo, naj tisti, katerega dohodek je višji, tudi več prispeva skupnosti. To velja za delovne kolektive, to velja za občine itd. Isto velja torej tudi za vsakega posameznika. Čim več nekdo zasluži, tem več naj tudi relativno prispeva družbeni skupnosti. To načelo je veljalo tudi že do sedaj, le da so bili računi napravljeni mimo osebnih zaslužkov posameznikov. Ker sedaj posamezniki neposredno sodelujejo pri delitvi dohodka gospodarskih organizacij, se to načelo tudi neposredno pozna pri osebnih zaslužkih. Seveda pa je res, da povečano obdavčevanje obkroži šele tisti, ki imajo sorazmerno visoke osebnosti dohodke, katerih delež pri razdelitvi dohodka je sorazmerno precejšen.

Vsekakor je nujno potrebno, da sindikati in drugi družbeni čimtelji delavcem obrazložijo vse te zadeve in da se o njih porazgovore z delavci.

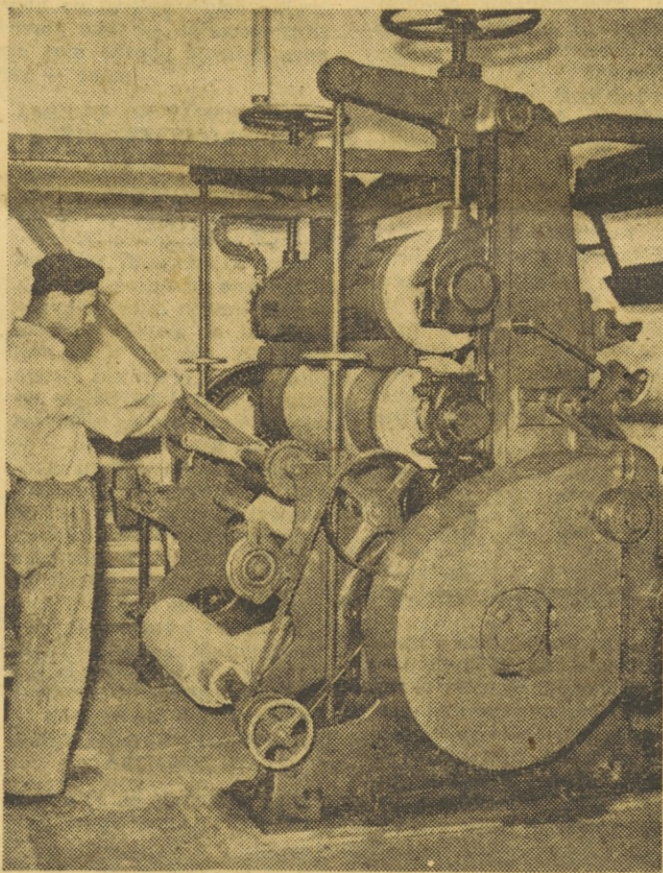
Poleg tega se zdi, da je zadnji čas, da posvete vsi operativni voditelji gospodarskih organizacij več neposredne pozornosti tehnični plati izračunov osebnih dohodkov. V posameznih gospodarskih organizacijah je namreč opaziti, da napravijo pri računskem delu dokaj napak. Napake pri izračunavanju osebnih dohodkov pa so kajpak politično zelo občutljive. Prav zaradi tega, ker je zaenkrat obračunavanje in izračunavanje osebnih dohodkov dokaj zapleteno in zamotano, mu je posvetiti večjo pozornost. Ni dovolj, da ugotovimo, da je sistem obračunavanja težak in zahteven. Če je težak in

zahteven, mu je potrebno posvetiti tem več pozornosti. V nekaterih delovnih kolektivih pa je opaziti, da so na delovna mesta pri izračunavanju in obračunavanju osebnih dohodkov namestili razmeroma nizko kvalificirane uslužbence in da niso zagotovili dovolj strokovne kontrole nad njihovimi izračuni. So primeri, ko posamezni operativni voditelji kot so oddelkovodje, obratovodje, direktorji itd., nikdar ne pregledajo lista z obračuni osebnih dohodkov in ne zagotove tudi strokovne kontrole od drugih, za to pooblaščenih oseb. Posledica tega je, da ponekod dobe delavci nepravilne izračune in na nepravilnih izračunih zasnovana nepravilna izplačila. Vse to povzroča kajpak opravičeno razburjanje in negotovost. To ima gospodarske in politične posledice. Takih posledic seveda ni mogoče zdraviti z izgovori, da je sistem izračunavanja in obračunavanja zamotan. Če bi ta izgovor veljal, potem bi bile vse napake pri še bolj zamotanih in občutljivih delovnih in upravnih poslih opravičljive. In vendar ni tako. Torej bo treba zagotoviti strokovno bolj kvalificirano delo

pri izračunavanjih osebnih dohodkov, zagotoviti bo treba večjo in kvalitetnejšo kontrolo in razmišljati o modernizaciji, to je predvsem o mehanizaciji teh del. Resnica je namreč, da obračunavanje osebnih zaslužkov ne bo moglo biti enostavnejše, ampak, da bo še bolj zamotano, čim temeljitje in doslednejše bomo uvažali nagajevanje po delu, merjenju delovnih učinkov itd.

Končno pa ne bi bilo prav nič odveč, ampak bi bilo zelo koristno, če bi poseben organ delavskega sveta in poseben organ izvršnega odbora sindikalne podružnice sproti spremljala in proučevala gibanje osebnih dohodkov posameznih delavcev, skupin delavcev itd. in proučevala tudi spremembe v delovnih učinkih in v razpoloženju delavcev, ki jih povzročajo osebni dohodki. Ne gre namreč prezreti dejstva, da je osnovna matica, ki oblikuje ekonomski in družbeni interes proizvajalca danes prav delovni kolektiv sam, da se tam oblikuje tisti del politike osebnih dohodkov, ki je najbolj občutljiv in ki je lahko najučinkovitejši.

Roman Albreht

Za delavce, ki delajo v barvarni in apreturi Tekstilne tovarne Ajdovščina, je predvidenih pet »varnostnih ventilo«, ki vsakogar spodbujajo, da varčuje s kemikalijami in čim bolj obarva ter oplemeniti blago

Po stopinjah Delavske enotnosti

Sindikati in ozimnica

Na članek »Ne sindikalna trgovina« se je oglasil predsednik sindikalne podružnice državnih uslužbenec št. 4 iz Ljubljane. V daljšem dopisu izraža dvom, če je res najboljše, da odkupujejo kolektivi ozimnico od kmetijskih združenj in je močno zaskrbljen nad tem, da nastajajo velike razlike med cenami pri proizvajalcu in med tistimi na trgu.

Lani je njihova podružnica kupila večje količine jabolk. Štiri petine so jih odkupili od združenj, eno petino od kmetov. H kmetom so se obrnili zato, ker so v zadruzi dvignili ceno od 45 na 65 dinarjev in so torej hoteli pri kilogramu jabolka zaslužiti 20 dinarjev. Letos pa je slišati, piše dopisnik, da odkupujejo jabolka v mariborskem okraju po 9 dinarjev, v Mariboru po 25 in v Ljubljani od 30 do 35 dinarjev. Od kod torej ta razlika, se vprašuje pisec.

Ze po uredbi (Uradni list FLRJ št. 16/58) so samo zadruge pooblašene za odkup kmetijskih pridelkov od kmetov. Takšna ureditev odkupa je umestna iz več razlogov. Prvič je edino pametno, da je med kmeti in en nakupovalec, da se že s tem ne ustvarja umetno veliko povpraševanje, čeprav je blaga dovolj. Drugič pa je le zadruška poklicana, da usmerja kmetijsko proizvodnjo, jo pospešuje ter z gospodarskim povezovanjem razdrobljenih kmetijskih proizvajalcev razvija socialistične odnose na vasi. Tudi zato torej menimo, naj bi delovni kolektivi kupovali ozimnico le prek zadruženj in njihovih poslovnih zvez.

V marsikateri občini pa so se dogovorili s trgovskimi podjetji, da le-ta poskrbe za ozimnico. V Trbovljah, na primer, so trgovska podjetja pristala na to, da jo priskrbe, ne da bi si računala

maržo, marveč zgolj dejanske stroške. Te pa ima tisti, ki sam kupuje ozimnico pri zadruženju. Stane ga prevoz, dobiti mora zaboje in tisti, ki se dogovarja z zadruženjem, tudi nemore potovati na svoje stroške. Tisti pa, ki je dolejš sam kupoval pri kmetih, ve, da ni kaj prida prihranil, ker je izgubil dosti časa in bi, če sešteljemo vse stroške, marsikaj celo ceneje kupil pri zadruženju, čeprav je bila cena za nekaj dinarjev višja kot pri kmetu.

Pri vsem tem je vendar treba paziti na dvojce: Prvič je treba preprečiti, da bi si zadruženja morda le računavale prevelike stroške. Če že hočejo zaslužiti, naj raje ceneje kupujejo. Drugič, pa je treba okrepiti kontrolo nad cenami v trgovini na debelo in drobno. Letos smo že močno spodbudili takšno kontrolo. Vprašanje je le, kako je ta kontrola učinkovita. Po prvih znakih sodeč, se z njo še ne moremo kaj prida pohvaliti. Zanj naj bi se občinski sindikalni sveti dosti

bolj zanimali, saj se nekateri ukvarjajo samo z organizacijo ozimnice, vendar pa pustijo gibanje cen na živiliškem trgu.

In še nekaj: Če se zdaj prav vsak sindikalni član ne bo počutil soodgovornega ter ne bo prijavil vsakega pri-

mera navijanja cen, če občinski sindikalni sveti ne bodo takoj posredovali, brž ko bodo opazili velika nesorazmerja med odkupnimi in prodajnimi cenami, potem bo precej lepši zamisel o organiziranem vplivu na tržišče splavalo po vodi.

Še o normi na zalogo

V zadnji številki našega lista je tovariš M. S. pisal o preseganju norm na zalogo.

Primer, ki ga je v svojem sestavku obdelal tovariš M. S., ni morda edinstven v tekstilni industriji. Nekaj podobnega se dogaja tudi v nekaterih kovinskih podjetjih. Na primer delavec strugar, ki je za določen dan že opravil svoje delo po normi, prične razdirati svoj stroj, ga čistiti, čeprav mu tega ne bi bilo treba delati. (V osemurnem delavniku to delo opravi večkrat.)

Dopis, ki ga nam je poslal L. S., nas opozarja, da delavci še marsikje drugje po

opravljenem delu po normi enostavno prenehajo delati, bolje bi rekli proizvajati in se lotijo manj pomembnih del. Temu so seveda krive presegati norm, ker se bojijo, da jih vodsvo ne bi počelo. Seveda s takim omejevanjem proizvodnih možnosti tudi sebi prej škodijo kot koristijo. Čim več sredstev bodo ustvarili (in od vsakega proizvajalca bo ostalo kolektivni del sredstev), tem več bodo lahko porabili tako, kot bo določil delavski svet podjetja.

važni, kjer pa za sedaj še niso mogli določiti normativov za posameznike zato, ker je delo tako povezano, da ni moč meriti učinka posameznika, so uvedli kolektivne premije. To je, kot pravijo, zaslihi izhod. Zaslihi, dokler ne bodo našli ustreznih meril za premiranje posameznikov. V podjetju se sami dobro zavedajo, da kolektivne premije niso tako spodbudne kot posamične, vendar, če ne uvedejo premij — recimo v pripravilnici, eksperimentu, barvarni, oplemenitvi itd., lahko to proizvodnja zastaja in je delo ostalih članov kolektiva oteženo. Vendar je za dodeljevanje teh kolektivnih premij prav tako določen normativ. V barvarni, oplemenitvi, in kosmatilnici morajo delavci obarvati in oplemeniti 570 m blaga na zaposlenega dnevno. Podobni normativ so določeni tudi za druge oddelke, kjer imajo kolektivne premije.

PREMIJSKE »VAROVALKE«

Kolektivne premije bodo izračunavali kot celoto za skupino ali oddelke. Delavci, ki delajo v določenem oddelku, pa si bodo sami porazdelili premije, in sicer na sestanku ter na osnovi podatkov o delu, ki ga je kdo v določenem mesecu opravil. Vendar pa so v premijskem pravilniku uveljavili za razdelitev kolektivnih premij še tako imenovane »varovalke«. Splošen pogoj za vsakega premiranca je, da v teku meseca nima neopravičenega izostanka in da ni znašala škoda, ki jo je povzročil podjetju, več kot 200 din. Za člane kolektiva, ki so vključeni v skupinske premije, pa so določeni še drugi pogoji. Premije ne dobi nihče, kdor na določenem mestu ni dosegel norme, kdor je svoje delo slabo opravil, kdor je razsiral barve ali kemikalije itd. — S podobnimi ukrepi hočejo vsakogar navajati na to, da bo svoje delo čim bolj opravil, storil čim več, povzročil čim manj škode podjetju, kajti šele potem je upravičen do premije.

Sploh se v tem podjetju premije in norme ter planske naloge tako prepletajo, da je skoraj nemogoče začrtati mejo med premiranjem in normiranjem. Normativ, ki so določeni za upravičence do premije, so sicer ostri, vendar prav izpolnitev teh normativov obeta, da bo podjetje izpolnilo količinski in vrednostni plan, da lo ustvarilo toliko dohodka, kot ga potrebuje za izpolnitev družbenih obveznosti, za premije kolektiva in za porazdelitev sredstev na sklade. In prav ta vzajemna povezanost in odvisnost odlikuje nov premijski pravilnik v tekstilni tovarni Ajdovščina. Vse kolektivne odlikuje še nekaj: skorajda vsi člani kolektiva so namreč aktivno sodelovali pri sestavljanju premijskega pravilnika, pri ugotavljanju, kakšna morila morajo uzakoniti in kdo je lahko vključen v premijski sistem.

Peter Dornik

Velike Lašče

V Velikih Laščah je v zadnjih letih precejšnja stanovanjska stiska. Občinski ljudski odbor je zaradi tega začel graditi stanovanjski blok. V prvem nadstropju tega bloka bodo odprli zdravstveni dom. Tudi godna uprava v tem kraju gradi stanovanjske stavbe, v kateri bodo poleg stanovanj še upravni prostori. Sodi, da bodo s tema dvema stavbama vsaj delno omejili stanovanjsko stisko.

V. D.

Zakaj je sadja »preveč«?

Koliko zgodnjih jabolk bodo odkupile kmetijske zadruge — Zakaj bi segnili 30 do 40% sadja, medtem ko so jabolka v mestih še vedno draga — Pojdimo premišljeno po jabolka na Štajersko

Prejšnji tork so v Ljubljani prodajali kilogram jabolk po 36 do 40 dinarjev. Ob letošnji rekordni letini sadja pa ne moremo biti zadovoljni s takšnimi cenami. Zakaj je sadje še vedno drago, zakaj ga marsikje primanjkuje? Slišali smo, da je sadja toliko, da ga ne bo moč vsega odkupiti, še manj pa prodati. Zakaj torej sadje ni cenejše in zakaj ni izbira boljše? Kdo navija cene? Nekateri pravijo: zadruga. Drugi dolžijo poslovne zveze, tretji gosliste, četrti pa detajlistično trgovino. Da bi dobili odgovor na ta vprašanja, smo se odločili, da si sami ogledamo ves postopek prodaje sadja od proizvajalca pa vse do potrošnika. Da že kar ni začetku povemo: slednje vprašanje nas še vedno tare, čeprav se je naš sodelavec po vrnitvi s terena prijel za glavo in vzkliznil: »Sadja je letos povsod preveč«.

Ce se v Maribor peljemo z avtobusom, se že med potjo prepričamo o dobri letini sadja. Ne samo zaradi močno po vešenih vej po vrtovih, izredno dobro založenega trga v Celju, polnih mrež in zabojev jabolk, ki jih prinašajo potniki v avtobus od Celja naprej, marveč tudi zaradi kupov jabolk, ki gnijejo na — gnojščih. Obično je, da kmetije mečejo slaba ali odpadla jabolka enostavno na gnoj. Zakaj tako?

V Mariboru si najprej ogledamo živilski trg. Prepolne stojnice; paradižniki po 15 dinarjev, hruške po 20—25 dinarjev, jabolka pa po 12 do 20 dinarjev. Mariborčani se bodo lahko oskrbeli z ožmnicco. To je že nekaj. Toda v mariborskem okraju je sadja dovolj, ne le za vslo Slovenijo, temveč še za lep kos naše države.

Na kmetijskih proizvodnih poslovnih zvezah so pretekli teden znova razpravljali o odkupu. Na konferenco so prišli predstavniki vseh kmetijskih zadrug področja mariborske poslovne

je. Pravijo, da je tisto, kar prodajo, le kapljica v morje.

Podobno je v Ptuj. Na prejemnem skladišču poslovne zveze je živahno kot v panju. Predstavniki zadrug oblegajo poslovno zvezo kot trdnjavo, prosijo, naj jim pošlje emobalo, kamione... Nihče ne govori mirno, vsakdo misli, da bo z glasno besedo več dosegel. Na poslovni zvezi pa odgovarjajo: »Nimamo«, »Ne moremo« in podobno. Samo ena zadruga (Desternik) je že odkupila 35 vagonov jabolk, lahko pa bi odkupila še 65 vagonov (pravijo, da trenutnih, sortiranih jabolk), toda poslovna zveza ne more vsega tega prevzeti. V Vito marcih je dva dni stalo pred zadrugo nad 30 kmečkih voz, polnih jabolk, ki jih zadruga ni mogla odkupiti... Na območju kmetijske zadruge Juršinci je sadja za 40 vagonov. Če ne bi bilo toče, bi ga bilo še več, toda nihče se ne pritožuje na to točo, saj še tega sadja ne morejo odkupiti in prodati. Nimajo embalaže, poslovna zveza pa tudi sicer ne more s svojimi avtomobili sproti odvažati vsega, kar odkupi. S svojim traktorjem pa zadruga ni mogla prevvažati jabolk, ker na poslovni zvezi nimajo dovolj ljudi, da bi ga lahko sproti prevzemali. Končno pa — vsega sadja ne morejo sproti prodati. Kam ga prodajajo, pa sploh nečeto povedati, češ če bo to objavljeno v časopisih, bodo pridrveli tja še drugi ponudniki.

Po vsem tem je res mogoče, da bo letos segnili 40 odstotkov zgodnjih jabolk, o katerih je beseda. Kmetje in družbena kmetijska posestva imajo že vso posodo polno jabolčnika, in tega pa letos nihče ne odkupi. Vsega ne morejo prekuhati v žganje. Preostalih jabolk ne morejo uporabljati niti za krmo, saj ponekod pravijo, da so se že prasiči preobdelali sadja.

Vsiljuje se vprašanje, kdo ja kriv vsega tega. Dovolj je, da se spomnimo, da so sadijski strokovnjaki že v mesecu maju opozarjali, da je letos pričakovati bogato sadno letino. Samo mesec pozneje so znova opozarjali, da bo letos izredno bogata sadna letina. Sadno dreve pa je obrodilo še bolj, kot so predvidevale najbolj optimistične napovedi. Danasnje stanje na terenu pa dokazuje, da niti kmetijske zadruge niti poslovne zveze niso bile pripravljene na tak pridelek in na odkup; primanjkuje jim embalaže, prevoznih sredstev, skladišč... Tudi prodajni morala ne deluje tako, kot bi morala. Res, zadruga n zveza skrbi, da bo izpolnila načrt izvoza, toda odkupovala bo le zimsko jabolka. Na kom (ki si ga deli maloprodajna mreža z branjevkami). Čas je že, da občinski ljudski odbori odločneje posredujejo in primerno kaznujejo vsak primer zaračunavanja več kot 15 odst. marže, kot so jo dovolili na zadnjem dogovoru na okrajnem svetu za blagovni promet v Ljubljani. Sploh pa se ne b. mogli strinjati s 15 odst. marže pri jabolkih, ker je še vedno previsoka.

Poslovne zveze imajo torej neomejene količine sadja. V Mariboru primanjkuje skladišč, sicer pa v Ptuj in Mariboru trdijo, da imajo dovolj embalaže. Prav naspotno pa slišimo na kmetijskih posestvih in zadrugah: ker nimajo dovolj embalaže, je odkup sadja slab in poslovne zveze ga počasi premajajo.

Na kmetijskem posestvu Košaki z ne preveslim obrazom kažejo polne trte v vinogradih, polna drevesa v sadovnjakih. Kako bodo vse to prodali? Industrija, ki je predelovala sadje, je letos skoraj nič ne odkupila.

Ob tolikšni ponudbi lahko zadruga upravičeno zahteva od kmetovalcev le dobro sadje, o. prebrano, in takšno, ki je dobro za prevoz. Mnoge zadruge delajo že pri tem napako. Nekateri so že preplačevali celo industrijsko sadje, jabolka pa sortirale šele pri odkupu. Prav letošnja letina — poznavači trdijo, da je bila podobna letini pred štiridesetimi leti, toda še tedaj niso dreve obrodilo tako kot letos — pa bi morala končno normalizirati trgovino s kmetijskimi pridelki in poučiti sadijare. Včasih so kmetovalci dobili domov kalupe, po katerih so morali sortirati jabolka po velikosti, vsako jabolko pa posebej obrisati. Še meglica se ni smela poznati na jabolku. Moralo se je svesti, kot da je namazano z oljem, kljub temu jabolka niso bila draga. Zakaj je danes dovolj, da ločijo le odbrano jabolko od obtočnega, na koncu pa mora potrošnik plačati za povprečno kakovost trikrat več, kot so ga odkupovalci?

Nekateri upravniki zadrug majo z glavo in pravijo: »Kljub vsem posvetovanjem nismo bili dobro pripravljeni na odkup in zdaj sproti odpravljamo napake, kakor pač vemo in znamo.«

Vendarle večina zadrug odkupuje prehrano sadje po dogovorjeni ceni. Potrošnik se n. spušta v analizo odkupne cene, ker je zanj glede na prodajne cene, katerih je navajen, nizka. Zanj je važnejša prodajna cena.

Na poslovni zvezi v Mariboru in Ptuj prodajajo po 9 dinarjev odkupljena zgodnja jabolka po 18 dinarjev, franco vagonostaja Maribor ali Ptuj. Sreške opravčujejo tako: poslovna zveza, ki nastopa kot komisionar, takoj ob prevzemu jabolk prizna zadruzi tri dinarje za njene stroške pri odkupu, ostale stroške pa povzroči prevoz jabolk od zadruge do skla-

dišča poslovne zveze (s kamioni poslovne zveze), embalaža poslovne zveze in vskladiščenje. (Prva razlika nastaja že ob vrednotenju stroškov za embalažo — v Ptuj jo obračunavajo po 150 din na vsak kilogram jabolk, v Mariboru pa po 3 dinarje in pol. (Zaboj za 20 kg jabolk pa stane 350 dinarjev, vsekakor pa se ne izrabi na enem transportu). Oboji pa prodajajo jabolka, kot rečeno, po 18 dinarjev. Pri obisku železnice postaje lahko sami ugotovimo, koliko stane prevoz jabolk do Ljubljane ali do drugih mest. Prevoz po železnici od Maribora (Ptuja do Ljubljane) stane dinar in pol na kilogram, do Reke pa zaradi članizacije, (ker so štajerska jabolka bolj ali manj okužena s kaparjem) pa 3 dinarje. Tako torej jabolka ne bi smela biti v Ljubljani dražja kot 21 do 25 dinarjev. Ker smo ugotovili, da gosliste (v Ljubljani »Sadje in zelenjave«) prodaja jabolka detajlistu po 21 dinarjev, vemo, da so vse previsoke cene nastale za-

ve. Pravijo, da je tisto, kar prodajo, le kapljica v morje.

Podobno je v Ptuj. Na prejemnem skladišču poslovne zveze je živahno kot v panju. Predstavniki zadrug oblegajo poslovno zvezo kot trdnjavo, prosijo, naj jim pošlje emobalo, kamione... Nihče ne govori mirno, vsakdo misli, da bo z glasno besedo več dosegel. Na poslovni zvezi pa odgovarjajo: »Nimamo«, »Ne moremo« in podobno. Samo ena zadruga (Desternik) je že odkupila 35 vagonov jabolk, lahko pa bi odkupila še 65 vagonov (pravijo, da trenutnih, sortiranih jabolk), toda poslovna zveza ne more vsega tega prevzeti. V Vito marcih je dva dni stalo pred zadrugo nad 30 kmečkih voz, polnih jabolk, ki jih zadruga ni mogla odkupiti... Na območju kmetijske zadruge Juršinci je sadja za 40 vagonov. Če ne bi bilo toče, bi ga bilo še več, toda nihče se ne pritožuje na to točo, saj še tega sadja ne morejo odkupiti in prodati. Nimajo embalaže, poslovna zveza pa tudi sicer ne more s svojimi avtomobili sproti odvažati vsega, kar odkupi. S svojim traktorjem pa zadruga ni mogla prevvažati jabolk, ker na poslovni zvezi nimajo dovolj ljudi, da bi ga lahko sproti prevzemali. Končno pa — vsega sadja ne morejo sproti prodati. Kam ga prodajajo, pa sploh nečeto povedati, češ če bo to objavljeno v časopisih, bodo pridrveli tja še drugi ponudniki.

Po vsem tem je res mogoče, da bo letos segnili 40 odstotkov zgodnjih jabolk, o katerih je beseda. Kmetje in družbena kmetijska posestva imajo že vso posodo polno jabolčnika, in tega pa letos nihče ne odkupi. Vsega ne morejo prekuhati v žganje. Preostalih jabolk ne morejo uporabljati niti za krmo, saj ponekod pravijo, da so se že prasiči preobdelali sadja.

Vsiljuje se vprašanje, kdo ja kriv vsega tega. Dovolj je, da se spomnimo, da so sadijski strokovnjaki že v mesecu maju opozarjali, da je letos pričakovati bogato sadno letino. Samo mesec pozneje so znova opozarjali, da bo letos izredno bogata sadna letina. Sadno dreve pa je obrodilo še bolj, kot so predvidevale najbolj optimistične napovedi. Danasnje stanje na terenu pa dokazuje, da niti kmetijske zadruge niti poslovne zveze niso bile pripravljene na tak pridelek in na odkup; primanjkuje jim embalaže, prevoznih sredstev, skladišč... Tudi prodajni morala ne deluje tako, kot bi morala. Res, zadruga n zveza skrbi, da bo izpolnila načrt izvoza, toda odkupovala bo le zimsko jabolka. Na kom (ki si ga deli maloprodajna mreža z branjevkami). Čas je že, da občinski ljudski odbori odločneje posredujejo in primerno kaznujejo vsak primer zaračunavanja več kot 15 odst. marže, kot so jo dovolili na zadnjem dogovoru na okrajnem svetu za blagovni promet v Ljubljani. Sploh pa se ne b. mogli strinjati s 15 odst. marže pri jabolkih, ker je še vedno previsoka.

Poslovne zveze imajo torej neomejene količine sadja. V Mariboru primanjkuje skladišč, sicer pa v Ptuj in Mariboru trdijo, da imajo dovolj embalaže. Prav naspotno pa slišimo na kmetijskih posestvih in zadrugah: ker nimajo dovolj embalaže, je odkup sadja slab in poslovne zveze ga počasi premajajo.

Na kmetijskem posestvu Košaki z ne preveslim obrazom kažejo polne trte v vinogradih, polna drevesa v sadovnjakih. Kako bodo vse to prodali? Industrija, ki je predelovala sadje, je letos skoraj nič ne odkupila.

Ob tolikšni ponudbi lahko zadruga upravičeno zahteva od kmetovalcev le dobro sadje, o. prebrano, in takšno, ki je dobro za prevoz. Mnoge zadruge delajo že pri tem napako. Nekateri so že preplačevali celo industrijsko sadje, jabolka pa sortirale šele pri odkupu. Prav letošnja letina — poznavači trdijo, da je bila podobna letini pred štiridesetimi leti, toda še tedaj niso dreve obrodilo tako kot letos — pa bi morala končno normalizirati trgovino s kmetijskimi pridelki in poučiti sadijare. Včasih so kmetovalci dobili domov kalupe, po katerih so morali sortirati jabolka po velikosti, vsako jabolko pa posebej obrisati. Še meglica se ni smela poznati na jabolku. Moralo se je svesti, kot da je namazano z oljem, kljub temu jabolka niso bila draga. Zakaj je danes dovolj, da ločijo le odbrano jabolko od obtočnega, na koncu pa mora potrošnik plačati za povprečno kakovost trikrat več, kot so ga odkupovalci?

Nekateri upravniki zadrug majo z glavo in pravijo: »Kljub vsem posvetovanjem nismo bili dobro pripravljeni na odkup in zdaj sproti odpravljamo napake, kakor pač vemo in znamo.«

Vendarle večina zadrug odkupuje prehrano sadje po dogovorjeni ceni. Potrošnik se n. spušta v analizo odkupne cene, ker je zanj glede na prodajne cene, katerih je navajen, nizka. Zanj je važnejša prodajna cena.

Na poslovni zvezi v Mariboru in Ptuj prodajajo po 9 dinarjev odkupljena zgodnja jabolka po 18 dinarjev, franco vagonostaja Maribor ali Ptuj. Sreške opravčujejo tako: poslovna zveza, ki nastopa kot komisionar, takoj ob prevzemu jabolk prizna zadruzi tri dinarje za njene stroške pri odkupu, ostale stroške pa povzroči prevoz jabolk od zadruge do skla-

dišča poslovne zveze (s kamioni poslovne zveze), embalaža poslovne zveze in vskladiščenje. (Prva razlika nastaja že ob vrednotenju stroškov za embalažo — v Ptuj jo obračunavajo po 150 din na vsak kilogram jabolk, v Mariboru pa po 3 dinarje in pol. (Zaboj za 20 kg jabolk pa stane 350 dinarjev, vsekakor pa se ne izrabi na enem transportu). Oboji pa prodajajo jabolka, kot rečeno, po 18 dinarjev. Pri obisku železnice postaje lahko sami ugotovimo, koliko stane prevoz jabolk do Ljubljane ali do drugih mest. Prevoz po železnici od Maribora (Ptuja do Ljubljane) stane dinar in pol na kilogram, do Reke pa zaradi članizacije, (ker so štajerska jabolka bolj ali manj okužena s kaparjem) pa 3 dinarje. Tako torej jabolka ne bi smela biti v Ljubljani dražja kot 21 do 25 dinarjev. Ker smo ugotovili, da gosliste (v Ljubljani »Sadje in zelenjave«) prodaja jabolka detajlistu po 21 dinarjev, vemo, da so vse previsoke cene nastale za-

ve. Pravijo, da je tisto, kar prodajo, le kapljica v morje.

Podobno je v Ptuj. Na prejemnem skladišču poslovne zveze je živahno kot v panju. Predstavniki zadrug oblegajo poslovno zvezo kot trdnjavo, prosijo, naj jim pošlje emobalo, kamione... Nihče ne govori mirno, vsakdo misli, da bo z glasno besedo več dosegel. Na poslovni zvezi pa odgovarjajo: »Nimamo«, »Ne moremo« in podobno. Samo ena zadruga (Desternik) je že odkupila 35 vagonov jabolk, lahko pa bi odkupila še 65 vagonov (pravijo, da trenutnih, sortiranih jabolk), toda poslovna zveza ne more vsega tega prevzeti. V Vito marcih je dva dni stalo pred zadrugo nad 30 kmečkih voz, polnih jabolk, ki jih zadruga ni mogla odkupiti... Na območju kmetijske zadruge Juršinci je sadja za 40 vagonov. Če ne bi bilo toče, bi ga bilo še več, toda nihče se ne pritožuje na to točo, saj še tega sadja ne morejo odkupiti in prodati. Nimajo embalaže, poslovna zveza pa tudi sicer ne more s svojimi avtomobili sproti odvažati vsega, kar odkupi. S svojim traktorjem pa zadruga ni mogla prevvažati jabolk, ker na poslovni zvezi nimajo dovolj ljudi, da bi ga lahko sproti prevzemali. Končno pa — vsega sadja ne morejo sproti prodati. Kam ga prodajajo, pa sploh nečeto povedati, češ če bo to objavljeno v časopisih, bodo pridrveli tja še drugi ponudniki.

Po vsem tem je res mogoče, da bo letos segnili 40 odstotkov zgodnjih jabolk, o katerih je beseda. Kmetje in družbena kmetijska posestva imajo že vso posodo polno jabolčnika, in tega pa letos nihče ne odkupi. Vsega ne morejo prekuhati v žganje. Preostalih jabolk ne morejo uporabljati niti za krmo, saj ponekod pravijo, da so se že prasiči preobdelali sadja.

Vsiljuje se vprašanje, kdo ja kriv vsega tega. Dovolj je, da se spomnimo, da so sadijski strokovnjaki že v mesecu maju opozarjali, da je letos pričakovati bogato sadno letino. Samo mesec pozneje so znova opozarjali, da bo letos izredno bogata sadna letina. Sadno dreve pa je obrodilo še bolj, kot so predvidevale najbolj optimistične napovedi. Danasnje stanje na terenu pa dokazuje, da niti kmetijske zadruge niti poslovne zveze niso bile pripravljene na tak pridelek in na odkup; primanjkuje jim embalaže, prevoznih sredstev, skladišč... Tudi prodajni morala ne deluje tako, kot bi morala. Res, zadruga n zveza skrbi, da bo izpolnila načrt izvoza, toda odkupovala bo le zimsko jabolka. Na kom (ki si ga deli maloprodajna mreža z branjevkami). Čas je že, da občinski ljudski odbori odločneje posredujejo in primerno kaznujejo vsak primer zaračunavanja več kot 15 odst. marže, kot so jo dovolili na zadnjem dogovoru na okrajnem svetu za blagovni promet v Ljubljani. Sploh pa se ne b. mogli strinjati s 15 odst. marže pri jabolkih, ker je še vedno previsoka.

Poslovne zveze imajo torej neomejene količine sadja. V Mariboru primanjkuje skladišč, sicer pa v Ptuj in Mariboru trdijo, da imajo dovolj embalaže. Prav naspotno pa slišimo na kmetijskih posestvih in zadrugah: ker nimajo dovolj embalaže, je odkup sadja slab in poslovne zveze ga počasi premajajo.

Na kmetijskem posestvu Košaki z ne preveslim obrazom kažejo polne trte v vinogradih, polna drevesa v sadovnjakih. Kako bodo vse to prodali? Industrija, ki je predelovala sadje, je letos skoraj nič ne odkupila.

Ob tolikšni ponudbi lahko zadruga upravičeno zahteva od kmetovalcev le dobro sadje, o. prebrano, in takšno, ki je dobro za prevoz. Mnoge zadruge delajo že pri tem napako. Nekateri so že preplačevali celo industrijsko sadje, jabolka pa sortirale šele pri odkupu. Prav letošnja letina — poznavači trdijo, da je bila podobna letini pred štiridesetimi leti, toda še tedaj niso dreve obrodilo tako kot letos — pa bi morala končno normalizirati trgovino s kmetijskimi pridelki in poučiti sadijare. Včasih so kmetovalci dobili domov kalupe, po katerih so morali sortirati jabolka po velikosti, vsako jabolko pa posebej obrisati. Še meglica se ni smela poznati na jabolku. Moralo se je svesti, kot da je namazano z oljem, kljub temu jabolka niso bila draga. Zakaj je danes dovolj, da ločijo le odbrano jabolko od obtočnega, na koncu pa mora potrošnik plačati za povprečno kakovost trikrat več, kot so ga odkupovalci?

Nekateri upravniki zadrug majo z glavo in pravijo: »Kljub vsem posvetovanjem nismo bili dobro pripravljeni na odkup in zdaj sproti odpravljamo napake, kakor pač vemo in znamo.«

Vendarle večina zadrug odkupuje prehrano sadje po dogovorjeni ceni. Potrošnik se n. spušta v analizo odkupne cene, ker je zanj glede na prodajne cene, katerih je navajen, nizka. Zanj je važnejša prodajna cena.

Na poslovni zvezi v Mariboru in Ptuj prodajajo po 9 dinarjev odkupljena zgodnja jabolka po 18 dinarjev, franco vagonostaja Maribor ali Ptuj. Sreške opravčujejo tako: poslovna zveza, ki nastopa kot komisionar, takoj ob prevzemu jabolk prizna zadruzi tri dinarje za njene stroške pri odkupu, ostale stroške pa povzroči prevoz jabolk od zadruge do skla-

dišča poslovne zveze (s kamioni poslovne zveze), embalaža poslovne zveze in vskladiščenje. (Prva razlika nastaja že ob vrednotenju stroškov za embalažo — v Ptuj jo obračunavajo po 150 din na vsak kilogram jabolk, v Mariboru pa po 3 dinarje in pol. (Zaboj za 20 kg jabolk pa stane 350 dinarjev, vsekakor pa se ne izrabi na enem transportu). Oboji pa prodajajo jabolka, kot rečeno, po 18 dinarjev. Pri obisku železnice postaje lahko sami ugotovimo, koliko stane prevoz jabolk do Ljubljane ali do drugih mest. Prevoz po železnici od Maribora (Ptuja do Ljubljane) stane dinar in pol na kilogram, do Reke pa zaradi članizacije, (ker so štajerska jabolka bolj ali manj okužena s kaparjem) pa 3 dinarje. Tako torej jabolka ne bi smela biti v Ljubljani dražja kot 21 do 25 dinarjev. Ker smo ugotovili, da gosliste (v Ljubljani »Sadje in zelenjave«) prodaja jabolka detajlistu po 21 dinarjev, vemo, da so vse previsoke cene nastale za-

ve. Pravijo, da je tisto, kar prodajo, le kapljica v morje.

Podobno je v Ptuj. Na prejemnem skladišču poslovne zveze je živahno kot v panju. Predstavniki zadrug oblegajo poslovno zvezo kot trdnjavo, prosijo, naj jim pošlje emobalo, kamione... Nihče ne govori mirno, vsakdo misli, da bo z glasno besedo več dosegel. Na poslovni zvezi pa odgovarjajo: »Nimamo«, »Ne moremo« in podobno. Samo ena zadruga (Desternik) je že odkupila 35 vagonov jabolk, lahko pa bi odkupila še 65 vagonov (pravijo, da trenutnih, sortiranih jabolk), toda poslovna zveza ne more vsega tega prevzeti. V Vito marcih je dva dni stalo pred zadrugo nad 30 kmečkih voz, polnih jabolk, ki jih zadruga ni mogla odkupiti... Na območju kmetijske zadruge Juršinci je sadja za 40 vagonov. Če ne bi bilo toče, bi ga bilo še več, toda nihče se ne pritožuje na to točo, saj še tega sadja ne morejo odkupiti in prodati. Nimajo embalaže, poslovna zveza pa tudi sicer ne more s svojimi avtomobili sproti odvažati vsega, kar odkupi. S svojim traktorjem pa zadruga ni mogla prevvažati jabolk, ker na poslovni zvezi nimajo dovolj ljudi, da bi ga lahko sproti prevzemali. Končno pa — vsega sadja ne morejo sproti prodati. Kam ga prodajajo, pa sploh nečeto povedati, češ če bo to objavljeno v časopisih, bodo pridrveli tja še drugi ponudniki.

Po vsem tem je res mogoče, da bo letos segnili 40 odstotkov zgodnjih jabolk, o katerih je beseda. Kmetje in družbena kmetijska posestva imajo že vso posodo polno jabolčnika, in tega pa letos nihče ne odkupi. Vsega ne morejo prekuhati v žganje. Preostalih jabolk ne morejo uporabljati niti za krmo, saj ponekod pravijo, da so se že prasiči preobdelali sadja.

Vsiljuje se vprašanje, kdo ja kriv vsega tega. Dovolj je, da se spomnimo, da so sadijski strokovnjaki že v mesecu maju opozarjali, da je letos pričakovati bogato sadno letino. Samo mesec pozneje so znova opozarjali, da bo letos izredno bogata sadna letina. Sadno dreve pa je obrodilo še bolj, kot so predvidevale najbolj optimistične napovedi. Danasnje stanje na terenu pa dokazuje, da niti kmetijske zadruge niti poslovne zveze niso bile pripravljene na tak pridelek in na odkup; primanjkuje jim embalaže, prevoznih sredstev, skladišč... Tudi prodajni morala ne deluje tako, kot bi morala. Res, zadruga n zveza skrbi, da bo izpolnila načrt izvoza, toda odkupovala bo le zimsko jabolka. Na kom (ki si ga deli maloprodajna mreža z branjevkami). Čas je že, da občinski ljudski odbori odločneje posredujejo in primerno kaznujejo vsak primer zaračunavanja več kot 15 odst. marže, kot so jo dovolili na zadnjem dogovoru na okrajnem svetu za blagovni promet v Ljubljani. Sploh pa se ne b. mogli strinjati s 15 odst. marže pri jabolkih, ker je še vedno previsoka.

Poslovne zveze imajo torej neomejene količine sadja. V Mariboru primanjkuje skladišč, sicer pa v Ptuj in Mariboru trdijo, da imajo dovolj embalaže. Prav naspotno pa slišimo na kmetijskih posestvih in zadrugah: ker nimajo dovolj embalaže, je odkup sadja slab in poslovne zveze ga počasi premajajo.

Na kmetijskem posestvu Košaki z ne preveslim obrazom kažejo polne trte v vinogradih, polna drevesa v sadovnjakih. Kako bodo vse to prodali? Industrija, ki je predelovala sadje, je letos skoraj nič ne odkupila.

Ob tolikšni ponudbi lahko zadruga upravičeno zahteva od kmetovalcev le dobro sadje, o. prebrano, in takšno, ki je dobro za prevoz. Mnoge zadruge delajo že pri tem napako. Nekateri so že preplačevali celo industrijsko sadje, jabolka pa sortirale šele pri odkupu. Prav letošnja letina — poznavači trdijo, da je bila podobna letini pred štiridesetimi leti, toda še tedaj niso dreve obrodilo tako kot letos — pa bi morala končno normalizirati trgovino s kmetijskimi pridelki in poučiti sadijare. Včasih so kmetovalci dobili domov kalupe, po katerih so morali sortirati jabolka po velikosti, vsako jabolko pa posebej obrisati. Še meglica se ni smela poznati na jabolku. Moralo se je svesti, kot da je namazano z oljem, kljub temu jabolka niso bila draga. Zakaj je danes dovolj, da ločijo le odbrano jabolko od obtočnega, na koncu pa mora potrošnik plačati za povprečno kakovost trikrat več, kot so ga odkupovalci?

Nekateri upravniki zadrug majo z glavo in pravijo: »Kljub vsem posvetovanjem nismo bili dobro pripravljeni na odkup in zdaj sproti odpravljamo napake, kakor pač vemo in znamo.«

Vendarle večina zadrug odkupuje prehrano sadje po dogovorjeni ceni. Potrošnik se n. spušta v analizo odkupne cene, ker je zanj glede na prodajne cene, katerih je navajen, nizka. Zanj je važnejša prodajna cena.

Na poslovni zvezi v Mariboru in Ptuj prodajajo po 9 dinarjev odkupljena zgodnja jabolka po 18 dinarjev, franco vagonostaja Maribor ali Ptuj. Sreške opravčujejo tako: poslovna zveza, ki nastopa kot komisionar, takoj ob prevzemu jabolk prizna zadruzi tri dinarje za njene stroške pri odkupu, ostale stroške pa povzroči prevoz jabolk od zadruge do skla-

dišča poslovne zveze (s kamioni poslovne zveze), embalaža poslovne zveze in vskladiščenje. (Prva razlika nastaja že ob vrednotenju stroškov za embalažo — v Ptuj jo obračunavajo po 150 din na vsak kilogram jabolk, v Mariboru pa po 3 dinarje in pol. (Zaboj za 20 kg jabolk pa stane 350 dinarjev, vsekakor pa se ne izrabi na enem transportu). Oboji pa prodajajo jabolka, kot rečeno, po 18 dinarjev. Pri obisku železnice postaje lahko sami ugotovimo, koliko stane prevoz jabolk do Ljubljane ali do drugih mest. Prevoz po železnici od Maribora (Ptuja do Ljubljane) stane dinar in pol na kilogram, do Reke pa zaradi članizacije, (ker so štajerska jabolka bolj ali manj okužena s kaparjem) pa 3 dinarje. Tako torej jabolka ne bi smela biti v Ljubljani dražja kot 21 do 25 dinarjev. Ker smo ugotovili, da gosliste (v Ljubljani »Sadje in zelenjave«) prodaja jabolka detajlistu po 21 dinarjev, vemo, da so vse previsoke cene nastale za-

ve. Pravijo, da je tisto, kar prodajo, le kapljica v morje.

Podobno je v Ptuj. Na prejemnem skladišču poslovne zveze je živahno kot v panju. Predstavniki zadrug oblegajo poslovno zvezo kot trdnjavo, prosijo, naj jim pošlje emobalo, kamione... Nihče ne govori mirno, vsakdo misli, da bo z glasno besedo več dosegel. Na poslovni zvezi pa odgovarjajo: »Nimamo«, »Ne moremo« in podobno. Samo ena zadruga (Desternik) je že odkupila 35 vagonov jabolk, lahko pa bi odkupila še 65 vagonov (pravijo, da trenutnih, sortiranih jabolk), toda poslovna zveza ne more vsega tega prevzeti. V Vito marcih je dva dni stalo pred zadrugo nad 30 kmečkih voz, polnih jabolk, ki jih zadruga ni mogla odkupiti... Na območju kmetijske zadruge Juršinci je sadja za 40 vagonov. Če ne bi bilo toče, bi ga bilo še več, toda nihče se ne pritožuje na to točo, saj še tega sadja ne morejo odkupiti in prodati. Nimajo embalaže, poslovna zveza pa tudi sicer ne more s svojimi avtomobili sproti odvažati vsega, kar odkupi. S svojim traktorjem pa zadruga ni mogla prevvažati jabolk, ker na poslovni zvezi nimajo dovolj ljudi, da bi ga lahko sproti prevzemali. Končno pa — vsega sadja ne morejo sproti prodati. Kam ga prodajajo, pa sploh nečeto povedati, češ če bo to objavljeno v časopisih, bodo pridrveli tja še drugi ponudniki.

Po vsem tem je res mogoče, da bo letos segnili 40 odstotkov zgodnjih jabolk, o katerih je beseda. Kmetje in družbena kmetijska posestva imajo že vso posodo polno jabolčnika, in tega pa letos nihče ne odkupi. Vsega ne morejo prekuhati v žganje. Preostalih jabolk ne morejo uporabljati niti za krmo, saj ponekod pravijo, da so se že prasiči preobdelali sadja.

Vsiljuje se vprašanje, kdo ja kriv vsega tega. Dovolj je, da se spomnimo, da so sadijski strokovnjaki že v mesecu maju opozarjali, da je letos pričakovati bogato sadno letino. Samo mesec pozneje so znova opozarjali, da bo letos izredno bogata sadna letina. Sadno dreve pa je obrodilo še bolj, kot so predvidevale najbolj optimistične napovedi. Danasnje stanje na terenu pa dokazuje, da niti kmetijske zadruge niti poslovne zveze niso bile pripravljene na tak pridelek in na odkup; primanjkuje jim embalaže, prevoznih sredstev, skladišč... Tudi prodajni morala ne deluje tako, kot bi morala. Res, zadruga n zveza skrbi, da bo izpolnila načrt izvoza, toda odkupovala bo le zimsko jabolka. Na kom (ki si ga deli maloprodajna mreža z branjevkami). Čas je že, da občinski ljudski odbori odločneje posredujejo in primerno kaznujejo vsak primer zaračunavanja več kot 15 odst. marže, kot so jo dovolili na zadnjem dogovoru na okrajnem svetu za blagovni promet v Ljubljani. Sploh pa se ne b. mogli strinjati s 15 odst. marže pri jabolkih, ker je še vedno previsoka.

Poslovne zveze imajo torej neomejene količine sadja. V Mariboru primanjkuje skladišč, sicer pa v Ptuj in Mariboru trdijo, da imajo dovolj embalaže. Prav naspotno pa slišimo na kmetijskih posestvih in zadrugah: ker nimajo dovolj embalaže, je odkup sadja slab in poslovne zveze ga počasi premajajo.

Na kmetijskem posestvu Košaki z ne preveslim obrazom kažejo polne trte v vinogradih, polna drevesa v sadovnjakih. Kako bodo vse to prodali? Industrija, ki je predelovala sadje, je letos skoraj nič ne odkupila.

Ob tolikšni ponudbi lahko zadruga upravičeno zahteva od kmetovalcev le dobro sadje, o. prebrano, in takšno, ki je dobro za prevoz. Mnoge zadruge delajo že pri tem napako. Nekateri so že preplačevali celo industrijsko sadje, jabolka pa sortirale šele pri odkupu. Prav letošnja letina — poznavači trdijo, da je bila podobna letini pred štiridesetimi leti, toda še tedaj niso dreve obrodilo tako kot letos — pa bi morala končno normalizirati trgovino s kmetijskimi pridelki in poučiti sadijare. Včasih so kmetovalci dobili domov kalupe, po katerih so morali sortirati jabolka po velikosti, vsako jabolko pa posebej obrisati. Še meglica se ni smela poznati na jabolku. Moralo se je svesti, kot da je namazano z oljem, kljub temu jabolka niso bila draga. Zakaj je danes dovolj, da ločijo le odbrano jabolko od obtočnega, na koncu pa mora potrošnik plačati za povprečno kakovost trikrat več, kot so ga odkupovalci?

Nekateri upravniki zadrug majo z glavo in pravijo: »Kljub vsem posvetovanjem nismo bili dobro pripravljeni na odkup in zdaj sproti odpravljamo napake, kakor pač vemo in znamo.«

Vendarle večina zadrug odkupuje prehrano sadje po dogovorjeni ceni. Potrošnik se n. spušta v analizo odkupne cene, ker je zanj glede na prodajne cene, katerih je navajen, nizka. Zanj je važnejša prodajna cena.

Na poslovni zvezi v Mariboru in Ptuj prodajajo po 9 dinarjev odkupljena zgodnja jabolka po 18 dinarjev, franco vagonostaja Maribor ali Ptuj. Sreške opravčujejo tako: poslovna zveza, ki nastopa kot komisionar, takoj ob prevzemu jabolk prizna zadruzi tri dinarje za njene stroške pri odkupu, ostale stroške pa povzroči prevoz jabolk od zadruge do skla-

dišča poslovne zveze (s kamioni poslovne zveze), embalaža poslovne zveze in vskladiščenje. (Prva razlika nastaja že ob vred

POSREDOVANJE DELA DRUŽBENA SLUŽBA

Dolge razprave o bodoči podobi službe posredovanja dela so končno dobile svojo obliko v prvem osnutku zakona o organizaciji in financiranju službe posredovanja dela.

Sedanja služba ima precej slabih strani, ki pa ne izvirajo toliko iz nje same kot iz vloge, ki ji jo je družba doslej priznala. Organ posredovanja dela naj bi ne bil poslej zgolj nekakšni distributer delovne sile, ki jih v podjetjih upoštevajo le, če se jim tako zdi. Postal naj bi organ, ki bi imel moč tudi dejansko poseči v politiko zaposlovanja, ki bi skrbel za eno izmed sil občutljivih področij našega gospodarstva. Vsako zaposlovanje povzroča večje potrebe po komunalnih napravah, zahteva preskrbo trga z večjim količinami blaga itd. Če torej zaposlovanje ni vsiljeno, če se odmika od proporcov družbenega plana, potem se to najbolj pozna na standardu zaposlenih. Zato zaposlovanje ne more biti zgolj stvar delavskih organov upravljanja podjetij, marveč mora prevzeti skrb za njo organ precej širših pooblastil, kot pa jih je imela sedanja služba posredovanja dela.

Biroji naj bi proučevali, koliko je takih, ki sedaj iščejo delo in koliko jih bo v naslednjih letih iskalo zaposlitev. Ob enem naj bi pomagali tudi mladini pri izbiri poklica. Prav tako naj bi pomagali tistim neza-

poslenim, ki že dlje ne morejo dobiti dela, da se usposobijo za drug poklic, ali si pridobijo višjo strokovno usposobljenost. Tako kot doslej naj bi tudi v bodoče pomagali gospodarskim organizacijam pri iskanju delavcev in uslužbencev toda pri tem paziti na določila družbenega plana o zaposlovanju novih delavcev in o produktivnosti. Razen tega pa bodo nezaaposleni uveljavljali pri teh organih tudi v bodoče vse pravice, ki jim pripadajo za časa nezaposlenosti.

Graditev vodovoda v Rušah

Gradnja vodovoda v Bistrici pri Rušah bo kmalu končana. Za gradnjo tega vodovoda so po nepopolnih podatkih porabili c. 16 milijonov dinarjev. Preko deset milijonov je prispevala tovarna »Tobi«, ostala sredstva pa občinski ljudski odbor in Tovarna dušika. V tem letu bodo predvidoma napejali vodo v oddaljeno naselje Bezenec, ki prav tako nima v zadostnih količinah zdrave pitne vode.

G. G.

TISTI IZ »INDUSTRIJE«

Pred kratkim sem bil na konferenci predstavnikov kmetijskih zadrug odkupnih podjetij in odbornikov večjih sindikalnih podružnic. Razpravljali so o odkupu in prodaji živine, cenah mesa, ozimnic itd. Zdi se mi, da so take konference potrebne prav zavoljo tega, da se zastopniki kmetijskih proizvajalcev, odkupnih in drugih podjetij in predstavniki sindikatov pogovore o enotni akciji, ki naj bi zadovoljila proizvajalce in potrošnike. Vendar mi ob tej priložnosti nekaj ni bilo všeč. Razgovor je namreč tekkel o ceni živine, ki jo plača zadruga kmetu, le-ta pa jo vnaprej proda mesarskemu oziroma drugemu odkupnemu podjetju. Seveda tako posredovanje stane. Od kilograma žive teže dobi nekaj dinarjev kmetijska zadruga, nekaj pa še menda kmetijska proizvajalna poslovna zveza za tista dela, ki jih opravlja za več zadrug na svojem področju. Neki sindikalni odbornik je na tej konferenci menil, da se mu ne da prav, da sta dva posrednika med proizvajalcem in potrošnikom. Sodil je, da to posredovanje mora plačati potrošnik in predlagal, naj bi bilo posredovanje čim cenejše.

Zdi se mi, da to na konferenci niso najbolj razumeli predstavniki zadrugarnih organizacij. Vsaj tako se je dalo razbrati iz njihovih odgovorov. Dejali so, da nas to nič ne briga, da mora zadruga dobiti svoje itd. Dostavili so še, da so to tisti, ki to razlagajo iz »industrije«, ki je problem manj poznan.

Menim, da so taki odgovori in pojasnila zgrešena, še manj pa primera pri razgovorih o tako važnih vprašanjih, kot je cena živine in mesa, o katerem je bilo že precej razprav, toda brez večjega uspeha. Ne trdim, da ti iz »industrije« do potankosti poznajo vso tehniko poslovanja odkupa živine, vendar mislim, da potrošniku pač ni vseeno, če je zaradi dragega posredovanja potrošno blago precej dražje. To pa je tisto, kar prav gotovo zanima potrošnika, pa tudi tistega, ki je iz »industrije«. Zakaj posredniki prejemajo denar in kaj so za to napravili, da da ta denar zaslužili je vprašanje, na katerega želijo odgovor tudi tisti iz »industrije«.

Vinko Langerhole

Pobuda od zgoraj

(Nadaljevanje s 1. strani)

ca, istočasno pa naj bi pripravljali ustanovitve obratnih svetov tudi drugod. Popustili so pravzaprav pritisku Hraštničanov, ki so naglašali, da ni sestanka, na katerem ne bi govorili o tem, da je treba dati Hraštniku večjo samostojnost.

To težnjo se vsekakor da razumeti, saj je bil rudnik v Hraštniku nekoč samostojno podjetje. Bati se je le, da bi v razpravah o obratnih delavskih svetih prav te težnje ne prevladale, namesto da bi se razprava sukala okoli osrednjega vprašanja, kako bi ustanovili

obratne svete, da ne bi doživeli usode komisij delavskega sveta, kaj kaže že sedaj storiti, da bi z obratnimi sveti, sprostil si- rok pobudo neposrednih proizvajalcev in prizadevanjih za boljše upravljanje, gospodarjenje in proizvajanje. Od obratnih svetov pričakujemo namreč predvsem to, da bodo smotrno neje gospodarili, kot je doslej mogoče gospodariti osrednji delavski svet.

Povsem napak pa bi bilo misliti, da bodo samo z ustanovitvijo obratnih svetov zagotovili demokratičnejše upravljanje rudnika. Če jih bodo pustili, da

se bo vsak izmed njih oblikoval po svoji podobi, se bo bržčas zgodilo isto kot s komisijami delavskega sveta: ali bodo zaspali ali pa bodo v njih začele prevladovati lokalistične in avtonomistične težnje. Dati jim je treba dovolj široko osnovo za gospodarjenje, istočasno pa skrbeti, da v obravnavanju posameznih vprašanj ne bodo videli samo svojega obrata marveč koristil vsega podjetja.

Prav gotovo pa ne bi bilo odveč, če bi prav ob tej priložnosti premislili tudi vzroke, zakaj komisije delavskega sveta niso izpolnile pričakovanih. Izsledki jim bodo bogato napotilo pri oblikovanju obratnih delavskih svetov. Spoznali bodo tudi, da samo z obratnimi sveti ne bodo ozdravili boleznj osrednjega delavskega sveta. Če tega ne bo, jim tudi pobuda od zgoraj ne bo dosti hasnila.

Vlado Jare

Ali je treba še kaj več?

V občini Ajdovščina do nedavnega tržni inšpektorji niso redno nadzorovali poslovanja trgovskih podjetij. Pred dnevi pa so v oddelku za gospodarstvo zaupali enemu izmed uslužbencev to odgovorno nalogo. Ta uslužbenec je v posameznih trgovinah ugotovil, da prodajajo olje, maslo, moko, limone in podobne živilske proizvode nekaj dinarjev dražje, kot bi smeli. Ko smo na občini povprašali, kaj bodo storili s krivci, so nam dejali, da za sedaj še ničesar, češ nismo se dobili nobene uradne prijave o nepravilnem zvišanju cen. Res lepa reč. Ali je potrebno še kaj več kot ugotovitve njihovega tržnega inšpektorja, da v nekaterih trgovinah kršijo predpise o cenah?

P. D.

Organi posredovanja dela bodo posebej vodili evidenco o takih delovnih mestih, na katerih se lahko zaposle invalidi, o prostih mestih za učenje vajencev, ustanavljal bodo in nadzirali ustanove za ustanovitev, strokovno usposabljanje in prekvalifikacijo oseb, ki iščejo zaposlitev itd.

Ze teh nekaj nalog kaže, da bo morala biti služba posredovanja dela zgrajena drugače kot doslej. V osnutku je predvideno, da bodo v občinah biroji za posredovanje dela, v manjših lahko samo poverjenstva, lahko pa tudi več občin ustanovi en biro. Biroji naj bi bili tudi pri okrajnih ljudskih odborih, pri zveznem in pri republiških izvršnih svetih. Tako bi bila služba posredovanja dela organsko od vrha do tal povezana celota.

Da bi dobila služba posredovanja dela tudi družbeno veljavo, je v osnutku predvideno, da bi morala podjetja sporočiti biroju vsa prosta delovna mesta, posebej taka, na katerih je moč zaposliti ljudi z manjšo delovno sposobnostjo, vsa prosta mesta za uk vajencev in tudi tista, ki jih razpisujejo z natečajem. Odveč je naglasiti, da gospodarske organizacije in ustanove ne bodo smele zaposliti nikogar brez predhodnega soglasja biroja za posredovanje dela. Na svojo pest pa bodo smeli zaposliti koga le takrat, kadar bodo iz biroja sporočili, da nimajo v evidenci nikogar, ki bi odgovarjal za tisto delovno mesto. Tudi delavec se bo lahko dogovarjal za zaposlitev v drugem podjetju le takrat, če bo prosto delovno mesto sporočeno biroju in če biro v 24 urah po prejemu prijave tja ni poslal nikogar drugega.

Biroji za posredovanje dela bodo organi z družbenim upravljanjem. Vodili naj bi jih

upravnji odbori devetih članov. Tretjino od njih naj bi imenovali pristojno sindikalno vodstvo, drugo tretjino zbor proizvajalcev, enega predstavnika zavoda za socialno zavarovanje, ostale pa ljudski odbor. Ta imenuje tudi predsednika upravnega odbora. Mandat naj bi trajal tri leta, vsi so imenovali svoje predstavnike, pa jih lahko tudi odpokličejo.

Tako bi imeli sindikati in zbori proizvajalcev možnost neposrednega vpliva na politiko zaposlovanja, obenem pa bi bila še močnejše naglašena pomembnost te družbene službe.

V. J.

Od prve do tretje turbine

Ob desetletnici prve po vojni zgrajene elektrarne

Elektrarna Mariborski otok je bila prva velika elektrarna, ki smo jo v Jugoslaviji zgradili po vojni z našimi močmi in sredstvi. Načrte za to elektrarno so sicer izdelali že pred prvo svetovno vojno, vendar jih niso začeli uresničevati vse do leta 1942, ko je okupator predvidel v Mariboru tovarno letal. In Strnišču pa tovarno aluminija. Ker elektrarna Fala (ta je začela obratovati pred prvo svetovno vojno in je bila takrat prva večja hidroelektrarna na slovenskem ozemlju) ne bi mogla več kriti potreb po električni energiji, se je okupator odločil za gradnjo elektrarne stebrega tipa. Nemci gradnje niso končali. Ob umiku pa so odvlekli strojno opremo in s seboj odnesli vse načrte. Zaradi velikanskih potreb električne energije smo v 1945. letu nadaljevali z grad-

njo elektrarne. Graditelji so imeli obilo težav, kajti ostali so brez načrtov, izkušenj in materiala. Nastalo je podjetje Hidromontaža (za montažo elektrarn). Tovarna »Rade Končar« je izdelala prvi tovrstni generator, ki je bil sploh prvi izdelan v Jugoslaviji. Pri gradnji je sodeloval tudi kolektiv Metalne, ki je začel izdelovati hidromehaniško opremo itd.

Elektrarna je začela obratovati leta 1948. Ko so spustili v pogon prvi agregat. Pri svojem delu je imel kolektiv te elektrarne precej težav zaradi nezadostne opremljenosti elektrarne, saj se je dokončana izgradnja precej zavlekla. Zato so morali člani kolektiva, in delavski svet vložiti precej truda, da je nepopolno opremljena elektrarna obratovala v redu.

Kljub prizadevanju in skrbi organov upravljanja pa elektrarna še ni povsem opremljena. Manjka še vedno tretji agregat v prvem turbinskem steburu. Pripravljeni so že turbinski deli in tehnična dokumentacija, in prav gotovo bo v najkrajšem času prišlo do montaže tretjega agregata. Ko bo le-ta vgrajen, bo imela elektrarna svojo polno projektirano moč 72.000 kilowatt

amperov. Šele takrat se bo lahko povsem vključila v obratovanje z ostalimi dravskimi elektrarnami.

Od leta 1947, pa do lani je elektrarna »Mariborski otok« proizvedla že 1.513.078 kilowatnih ur. Sedanja letna proizvodnja elektrarne pa znaša 10% skupne proizvodnje elektrogospodarstva Slovenije, kar je pomemben prispevek k našemu gospodarstvu.

Nekaj pomembnih odlokov

delavskega sveta celjske Zlatarne

Na enem izmed prejšnjih zasedanj delavskega sveta v celjskem podjetju »Zlatarna« so izvolili žensko komisijo, ki naj bi posebej skrbela za zaščito zaposlenih žena.

Ta komisija je dala na zadnjem zasedanju nekaj predlogov za zaščito nosečih, ki jih je delavski svet sprejel. Noseče žene naj bi ne delale več pri ročnih in nočnih stiskalnicah. Pri ročnem valjanju kovine, vlečenju žice, pri kislinah, poliravanju pladnjev, izdelovalce naj ne bi tudi kratavtnih sponk. Ker je pri takih strojih precej dela, ki nosečnicam ni primeren. Prav tako noseče žene ne bi več delale pri peči.

Sprejeli so še posebno določilo, po katerem se lahko noseče žene po petem mesecu same odločijo, ali bodo še naprej delale po normi ali pa preidejo na urno plačo. Če ima katera težave zaradi dela še pred petim mesecem, lahko na poseben predlog preide že prej na urno plačo.

Treba pa je reči, da je bila razprava o teh predlogih ženske komisije v delavskem svetu dokaj burna. Nekateri vidijo zgolj proizvodnjo, povezujejo zaščito nosečnic z izpolnjevanjem plana. Tega so v prvem polletju dosegli le nekaj več kot 80 odstotkov. Zraven tega pa še pravijo, da komaj zaslužijo za plačo, saj jim ni ostalo nič dohodka, nekaj so ostali celo dolžni rezervnemu skladu. Tako sklepajo tudi nekateri sindikalni odborniki, češ, če za plačo komaj zaslužijo, pa se menijo o tem, da bi nosečnice oprostili dela po normi.

Predvsem takih delavk ni toliko, da bi bila zaradi njih proizvodnja količjak ogrožena. Dalje je že v zakonu o delovnih

razmerjih precej podrobno določena zaščita nosečnic, delavskim svetom pa naročeno, naj komisiji sklopi ugotove, na katerih delovnih mestih nosečnice ne smejo delati. Torej so v celjski Zlatarni ravnali skrbno po zakonu. Mimo tega pa so tudi objektivne okoliščine povzročale, da proizvodnega plana v prvem polletju niso mogli izpolniti. Pošiljka zlata se je namreč močno zakasnila.

Noben izmed navedenih razlogov torej ne drži in menda ni treba posebej naglašati, da takšno stališče sindikalnemu odborniku ni posebno čast.

V. J.

Pri premijah - brez zamere!

(Nadaljevanje s 1. strani)

jalcev, ki so zahtevali revizijo vseh premijskih pravilnikov, ne glede na to, kakšni so bili. Določene gospodarske organizacije ne popravljajo premijskih pravilnikov in ne sestavljajo novih, ker še vedno čakajo navodil »od zgoraj«.

Okrajni sindikalni svet Celje: V celjski občini smo pred kratkim anketirali industrijska podjetja glede premiranja. Ugotovili smo, da uporablja 9 podjetij iste premijske pravilnike kot lani, v 15 podjetjih sestavljajo nove, v treh pa so popravili stare pravilnike in kjer sestavljajo nove, so zložili število upravičencev in kritereje...

Iz teh nekaj ugotovitev lahko povzamemo to-le: Sindikalne organizacije v podjetjih se premalo vztrajno zahtevale od organov upravljanja, da spremeni- lo dosedanje premijske pravilnike ali sestavijo nove. Dostupile so, da so posamezniki za priporočila izigrali. Nekateri zaradi osebne prizadetosti, ker nimajo pogojev za premiranje, sploh nasprotujejo temu načinu nagrajevanja. Res je čudno, da ponekod odlagaajo s popravkom premijskega pravilnika zato, ker se bojijo »zameriti« temu ali onemu v podjetju. To je dovolj jasno spričevalo, da marsikje še ne pojmujejo premijskega sistema pravilno, to je kot sestavni del nagrajevanja po učinku, temveč je to zanje le prikrita oblika poviševanja plač. Ker je marsikje sedaj manjši interes za prihranke materiala, za zvišanje delovne storilnosti, bo treba pohiteti s popraviljem starih premijskih pravilnikov in sestavljanjem novih, kajti takšno zavlačevanje lahko hudo škoduje proizvodnji.

Toda tudi zbori proizvajalcev bi lahko pospešili popraviljanje starih premijskih pravilnikov in sestavljanje novih. Ta priložnost se jim nudi sedaj ob razpravi o polletnih obračunih gospodarskih organizacij. Ko bodo razpravljali o ustvarjanju in delitvi dohodka, bo zelo koristno, če bodo proučili, kakšne oblike nagrajevanja so bile v veljavi v kolektivu, kaj je bilo slabega in kaj naj bi kolektiv izboljšali.

-1k

Gozdno gospodarstvo BLED

DOBAVLJA NAJKVALITETNEJŠI SMREKOV LES ZA ZAGE IN CELULOZNE TOVARNE. POSEBNO IZBRANO KVALITETO SMREKOVEGA IN MACEŠNOVEGA LESA PA DOBAVLJA ZA NAJFINIŠO LESNO PREDDELVALNO INDUSTRIJO: ZA PROIZVODNJO GLASBIL, COLNOV, OPREME LADIJ, ŠPORTNEGA ORODJA, AVLIONOV, FURNIRJEV, LUŠČENEGA FURNIRJA ZA EMBLAZO IN DRUGO

PO NAROČILO KROJI DOLŽINSKI LES ZA JAMBORE, PILOTE, DROGOVE, I. DR. PREVOZE VRŠI Z LASTNIMI PREVOZNIMI SREDSTVI DO KUPCA ALI DO ŽELEZNICE. VSE SORTIMENTE PRODAJA PO DNEVNIM VELJAVNIH CENAH

GOZDNO GOSPODARSTVO BLED

PRAVNI NASVETI

J.L. PREKOPA: Ali je podjetje dolžno plačati 30 minut za malico, tako da za toliko zniža norme? In ali je podjetje dolžno plačati 50 ur, ker ste normirano delo opravili 50 ur prej? — ODGOVOR: Vaše drugo vprašanje razkriva, kakšne so Vaše norme. Da, če bi bile norme tehnične, potem bi res bila utemeljena Vaša zahteva, tako pa ni, saj so Vaše norme povsem izkustvene, to je določene po izkušnjah in nič več. Se manj je utemeljena Vaša druga zahteva. Zahtevate plačilo za čas, ko niste delali. To je nemogoče in nedopustno. Če ste 50 ur prej opravili delo, kot bi ga po normi morali, se je že s tem osebni dohodek povečal, kajti s predčasno izpolnitvijo norme ste si pridobili čas za začetek novega dela. Plačujete se delo in ne čas! Zakon o delovnih razmerjih v 17. členu dovolj jasno določa, da ima delavec pravico do osebne dohodka za svoje delo. Ta pa se po 190. členu tega zakona obračuna po tarifni postavki za čas, ko del-

avec dela ali po doseženem učinku. Vaša zahteva pa tudi z gospodarskega vidika ni utemeljena. Od kod naj se črpa osebni dohodek za čas, ko niste z delom ustvarjali nikakršne vrednosti? Smejali bi se kmetu, ki bi terjal pridelek od neobdelanega polja.

Sind. podr. kov. Lendava: Kdo je pooblaščen odobriti upravniku in računovodji izplačilo za lanskoletni neizkoriščen dopust? Ali si ta dva lahko kar sama odredita izplačilo brez vednosti organov upravljanja?

— Odgovor: Po 5. členu uredbe o plačnem letnem dopustu, ki je veljala do zakona o delovnih razmerjih, so dobili odškodnino za neizkoriščen letni dopust samo tisti delavci oziroma uslužbenci, ki ga med letom niso mogli izkoristiti, ker jim je bilo s pismeno odločbo odrejeno, da morajo ostati na svojih delovnih mestih in da torej ne smejo na dopust. Prav takšna pravica je bila priznana osebam, ki zaradi direktorjevega nepravilnega ravnanja niso moge do-

konca koledarskega leta izkoristiti svojega dopusta. Če ta pravila uporabimo v zadevi, potem je treba najprej ugotoviti, ali so bili sploh dani pogoji po cit. predpisu. Upravniku je moral upravni odbor s pismeno odločbo odrediti, da ne sme na dopust, ker bi njegova odsotnost zaradi njegove strokovnosti lahko škodovala podjetju. Če take odločbe upravnik ni dobil, potem je bila njegova odredba, da se mu izplača odškodnina za lanski dopust, protipravno ravnanje, za katerega odgovarja disciplinsko in odškodninsko. S takim ravnanjem je namreč podjetju povzročil škodo v znesku izplačane odškodnine in je le-to dolžan vrniti. Nezakonita je bila tudi njegova odredba, s katero je samemu sebi odredil izplačilo; o tem bi moral poprej odločiti upravni odbor. Računovodja pa je upravičen do odškodnine za neizkoriščen lanski dopust, če je upravnik s pismeno odločbo odredil, da mora ostati pri delu. Brez take odločbe je tudi njemu izplačana odškodnina nezakonita in jo je dolžan vrniti. Sicer pa je treba ugotoviti, ali morda nista vendarle izkoristila dopusta. Vsekakor pa bi bilo prav, da tudi o računovodjevi odškodnini odloči upravni odbor.

Zaka, ne gre?

Pod tem naslovom je V. J. v 36. številki Delavske enotnosti načel vprašanje sadnih sokov. Ze v začetku naglašja, da je trg slabo založen s sadnimi sokovi.

Kakor poznamo ljubljanske trgovine, je v prodajalnah s sadjem in zelenjavo na skladovnice steklenic s sadnimi sokovi. Piščeva trditve, da popije do dvesto več alkoholnih piščev kot sadnih sokov, drži, ne drži pa trditve, da je vino cenejšje. Vina, ki jih točijo v ljubljanskih gostilnah, ne zaslužijo tega imena. Se med vinskim sejmom nisi mogel dobiti v gostilnah štajerskih vin, ki so odnesla največ zlatih kolajm.

Raje se ustavimo ob trditvi pisca V. J., da je sadje drago, ker ni dovolj kontrole nad oblikovanjem odkupnih cen.

Ne oporekam, da sa cene sadja v trgovinah visoke, toda tega niso krivi pridelovalci. Letos je rekordni pridelek jabolk, saj jih je samo v murskosoboškem okraju okrog 1.600 vagonov. Jabolka plačujejo po pet dinarjev, obraba po 8 do 10 dinarjev za kilogram. Odkup pa se že ustavlja in sadjarji ne vedo, kam s sadjem.

Glede obratov za predelavo sadja pa ima pisec prav, ko pravi, da so zastareli. Zadnje čase razmišljajo o gradnji obrata za izdelavo sadnih in grozdni sokov ter koncentratov v Murski Soboti. Obrat bi bil združen s tovarno mleka v prahu, ki naj bi postala sčasoma živilski kombinat. Oba bo namreč lahko skupno izkoristila nekatere naprave, laboratorije, prevozna sredstva skladišča itd. Pridelovalci bi lahko predelovali paradiznik, kompot, marmelado itd. Med sadjarji je veliko zanimanje za obrat. Nekateri pa dvomijo, če bi bil donosen.

Za večjo potrošnjo sadnih sokov pa je potrebno napraviti tudi dosti več reklame.

Tako pismo nam je poslal tovariš Janez Sever. Naj najprej naglasimo, da se v omenjenem članku opisane jugoslovanske razmere, kar je lahko to tovariš Sever ob koncu članka tudi sam prebral. Ljubljanske trgovine s sadjem in zelenjavo so res morda dobro založene s sadnimi sokovi, nedvomno pa drži, da jih ni niti v ljubljanskih gostilnah niti drugod v Sloveniji težko dobiš.

Le v redkih gostinskih obratih točijo borovničev sok, jabolčnika pa razen v nekaterih gostilnah na Stajerskem ni moč kupiti. In prav zato tudi gre. Gostinska podjetja ne točijo sadnih sokov, ker imajo predse, da se ne gredo.

Glede cen sadja pa tole: tovariš Sever sam potrjuje, da je sadje v trgovinah drago, drugega tudi nismo hoteli ugotoviti. Eden izmed vzrokov za to je bil lani tudi v tem, da ni bilo dovolj kontrole nad oblikovanjem odkupnih cen. Letos pa smo z več ukrepi zagotovili, da se cene ne bi višale.

K O P E R – bodoče slovensko okno v svet

V pomorski dejavnosti se obeta najlepša prihodnost Koper, kjer grade na severni strani novo operativno obalo, ob kateri bo letos na dan republike že pristala prva čezoceanska ladja. Tedaj bo namreč zgrajen prvi del – 135 metrov operativne obale bodočega novega pristanišča. Do leta 1961 pa naj bi po perspektivnem načrtu zgradili še dve etapi, tako da bi imel Koper 400 metrov operativne obale z zmogljivostjo 400.000 ton natovljenega oz. raztovorjenega blaga. Seveda pa so pripravljali načrti tudi za nadaljnja dela v koprskem pristanišču, vendar o tem bi bilo še prezgodaj govoriti, kajti tempo razvoja bo narekoval promet v novem pristanišču ter pri tem ustvarjena sredstva.

Vsekakor pa ima Koper izredno ugodne pogoje za pomorski razvoj. Ima zelo ugodno zemljepisno lego v bližini srednjeevropskih tržišč, obala je prikladna za gradnjo pristanišča z razmeroma skromnimi sredstvi in, kar je glavno, pomorski promet se v naši državi tako razvija, da terja povečanje obstoječih pristanišč ali pa gradnjo novih. Reka, ki opravi večino jugoslovanskega tovornega prometa, je preobremenjena ter zaradi tega, zlasti pa zaradi problema železniškega vozlišča izgublja vsako leto težke milijone. Če bi hoteli razširiti reško pristanišče in urediti boljše pogoje za poslovanje železnice, bi potrebovali nekajkrat več investicijskih sredstev, kot če bi zgradili v Koprju novo pristanišče ter ga

gradnji severne koprške obale. Prva etapa je že skoraj končana, položenih pa je že osem velikih temeljev in stebrov, na katerih slone nosilci, ki tvorijo ploščad nove operativne obale. Postaviti morajo še dva temelja in dva stebra ter položiti preostale nasilce in 135 metrov operativne obale bo pripravljena za sprejem prve čezoceanske ladje. In za vsa ta dela bodo porabili nekaj nad 200 milijonov dinarjev, kar je doslej najcenejša gradnja podobne

OB DNEVU POMORSTVA

ga pomorskega objekta pri nas. K temu moramo seveda priložiti tudi poglobljanje koprškega zaliva, kajti obala je tu plitva. To delo opravlja velik sesalni bager »Peter Klepec«, ki je doslej že nakopala iz morja okrog 400.000 kubičnih metrov materiala in ga po ceveh potiskal za zaporo škocjanskega zaliva, ki ga izsušujejo. Da bo pristanišče povsod deset metrov globoko, bo moral bager nakopati še okrog 150.000 kubičnih metrov materiala.

Dela pri gradnji novega pristanišča, ki jih izvaja Vodna skupnost Koper, potekajo po določenem načrtu in ni skrb, da ne bi pristanišča v roku dogradili. K temu je pomagal zlasti velik plavajoči žerjav »Veli Joža«, ki je polagal na stebre bodočega pristanišča težke betonske nosilce. S tem so graditelji celo pridobili nekaj dni prednosti. Zanimivo

dovolj strokovnjakov. Med temi je Jože Kramarič, višji gradbeni tehnik, ki je vodil prej dela pri gradnji 2 kilometra dolgega valobrana v Latakiji. Pri vodni skupnosti vodi zdaj gradbeno operativno. Načrte za koprsko pristanišče pa je pripravil tehnični vodja vodne skupnosti ing. Gnus.

Vodna skupnost je za gradnjo pristanišča dobro opremljena, ker ima vsa potrebno težko mehanizacijo, dobila jo je iz angleškega dela tripartitne pomoči. Dinarstvo kritje za te stroje v znesku 35 milijonov dinarjev pa je podjetje dobilo iz zveznih kreditov. Primanjkuje jim le še nekaj lažje mehanizacije. Za gradnjo koprškega pristanišča je dala republika Vodni skupnosti 135 milijonov in pol investicijskega kredita, ostale stroške gradnje pa krije sama skupaj z Okrajnim ljudskim odborom Koper. Vprašanje investicijskih sredstev pa bo v prihodnjem letu verjetno bolj pereče, kajti izgradnja pristanišča ni le stvar koprškega okraja in LR Slovenije.

Naš država ima 1993 kilometrov morske obale, to je dve petini njenega obsega. Pa

ski promet kot Jugoslavija. V številkah se to zrcali takole: avstrijski pomorski promet znaša pol tone na prebivalca, češkoslovaški 0,33 tone, naš pa 0,26 tone na prebivalca.

Mala ladjedelnica, ki popravlja velike ladje

Skladno razvoju koprškega pomorstva se razvija tudi mala piranska ladjedelnica, ki je še pred leti gradila le lesene motorne jadrnice in šole, zdaj pa je ob njenem novem pomolu privezava čezoceanska ladja Dubrovnik, ki jo bodo generalno popravili in ji vrnil »klaso« (obnovili jo bodo in jo usposobili, da bo lahko vpisana v Lloyd register). Tako so v tej mali ladjedelnici obnovili že dve deset tisoč tonski ladji. Mala ladjedelnica pa gradi tudi nove železne ladje. Ni dolgo tega, ko so tu splovili že tretji 1000-tonski tanker – vlečnico za »Dunavski Lloyd«, v delu pa imajo že četrti tak tanker.

Ladjedelnica, ki je združena s Splošno plovbom, pa opravlja tudi remonte ostalih ladij, na primer za jugoslovansko vojno mornarico. Razen tega pa še vedno gradi lesene ladje, aluminaste in lesene čolne. Skratka klub svoji majhnosti je ta ladjedelnica pomembna in se ji obeta še lep razvoj v okviru mnogo obetajočih začetkov široke pomorske dejavnosti slovenskega obalnega pasu.

državami osnovni in najvažnejši cinitelj tudi glede političnih odnosov med posameznimi narodi in državami.

Posebno pomembna je razstava »Družina in gospodinjstvo«. To je druga te vrste pri nas. Prireditelji so skušali pokazati izkušnje iz organizacije raznih ustanov za pomoč gospodinjstvu. S to razstavo naj bi predvsem vplivali na razvijanje novih oblik družbenih odnosov v »razširjeni družini« – stanovanjski skupnosti.

Otvoritev Zagrebskega velesejma

Preteklo soboto so v prisotnosti tovariša Tita odprli 55. mednarodni zagrebski velesejem. Letos meri sejmski prostor 150.000 kvadratnih metrov in je za petino večji kot lani. Posebno kaže naglasiti, da razstavlja letos precej več domačih podjetij kot druga leta. Vseh razstavljalcev je okrog pet tisoč. V okviru tega sejma je še razstava »Družina in gospodinjstvo«, razstava merilne in regulacijske tehnike, sodobne jugoslovanske arhitekture, mednarodna razstava strokovnih in

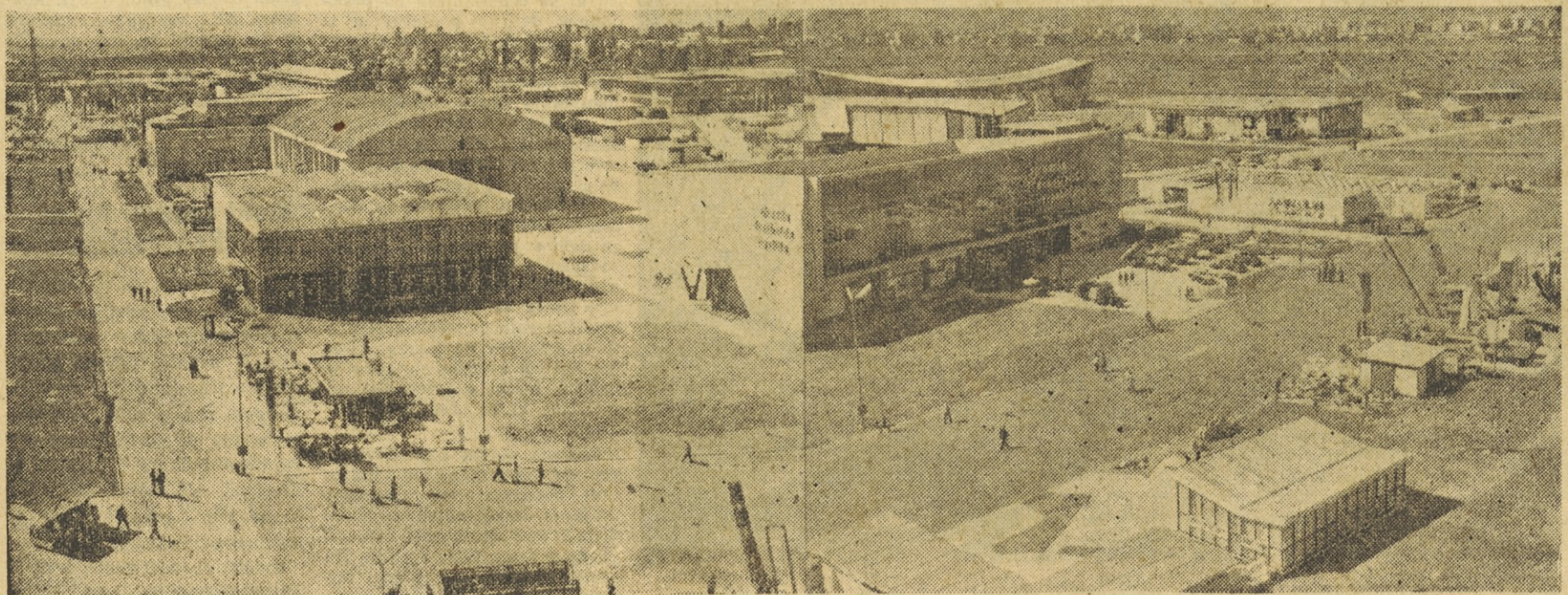
znanstvenih knjig, prirejena pa je še revija sodobnega oblačenja.

»Name so napravili močan vtis ne toliko izdelki iz tujine kot domači izdelki«, je dejal tovariš Tito po ogledu velesejma. Naši ljudje danes neverjetno hitro osvajajo ne samo proizvode, ki jih izdelujejo drugod, ampak proizvajajo celo vrsto novih tehniških izdelkov, ki jih sami konstruirajo in sami izdelujejo najbolj zapletene in najsodobnejše stroje. Tovariš Tito je še dodal: »Zagrebski velesejem ima glede udeležencev

in po svojem izročilu zelo pomembno vlogo, in to v mednarodnem merilu. Tu se ne samo izmenjujejo izkušnje, marveč tu se prav tako sklepajo tudi zelo pomembne trgovske pogodbe, izmenjujejo se dobri ne, izmenjuje se industrijsko in drugo blago. To ne prispeva samo k medsebojnemu spoznavanju posameznih držav, ampak prav tako tudi k ustvarjanju gospodarskih odnosov med državami, ne glede na njihov družbeni sistem. Menim, da so gospodarski odnosi med

državami osnovni in najvažnejši cinitelj tudi glede političnih odnosov med posameznimi narodi in državami.

Posebno pomembna je razstava »Družina in gospodinjstvo«. To je druga te vrste pri nas. Prireditelji so skušali pokazati izkušnje iz organizacije raznih ustanov za pomoč gospodinjstvu. S to razstavo naj bi predvsem vplivali na razvijanje novih oblik družbenih odnosov v »razširjeni družini« – stanovanjski skupnosti.

Pogled na arhitektonsko sodobno zgrajene paviljone Zagrebskega velesejma, ki jih bodo v teh dneh spet napolnili deset in deset tisoč obiskovalcev

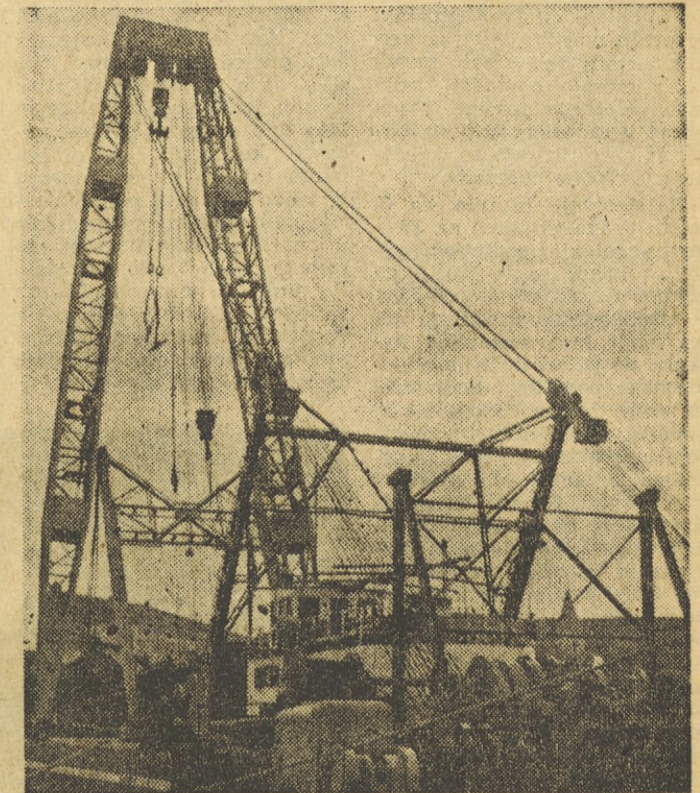
Toda za razvoj pomorskega prometa vlagamo pri nas velika sredstva in zato tudi naglo napredujemo. Iz leta v leto se povečuje število in tonaža ladjstva pa tudi nove luke gradimo. V teh naporih ima tudi koprski obalni pas pomembno vlogo, saj je tu podjetje »Splošna plodba« Piran, ki ima devet čezoceanskih ladij z nosilnostjo 74.897 ton. Ladje tega podjetja, ki velja za drugo najmočnejše v državi, so lani prevozile 622.500 ton ter prevozile 310.15 morskih milj. V prihodnjih letih pa se bo tonaža ladjstva »Splošne plodbe« še povečala, kajti naročene so že nove ladje, ki jih grade v naših ladjedelnicah. Tako grade v Pulju dva deset tisoč tonska tramperja, na Japonskem pa 15.000 tonsko ladjo.

Ladje »Splošne plodbe« plovejo po vseh oceanih in njihove posadke uživajo zaradi solidnega poslovanja velik ugled. Res je sicer, da so minili časi povojne konjunktore in so zato zaslužki v pomorskem prevozništvu znatno manjši kot prejšnja leta, vendar pa podjetje kljub temu dobro uspeva. Mnoga prevozniška podjetja je sedanja kriza

obeta lepa prihodnost. Zanimivo je, da so na njihovih ladjah ukranci pomorščaki iz skoraj vseh predelov države. Slovencev je le 20 do 25%. Povečini so to mlajši oficirji, vzgojeni v Srednji pomorski šoli v Piranu.

Uspešen začetek obalne plodbe

Obalna plodba je v koprskem okraju dokaj živahna. Če že velike ladje Splošne plodbe Piran ne morejo v svoja matična pristanišča Koper, Izola, Piran in Portorož in se morajo za zdaj posluževati drugih večjih pristanišč, potem je tu vsaj dovolj prostora za manjše ladje. Te so zdaj združene v podjetju Obalna plodba Koper, ki je prevzelo 11 malih ladij Splošne plodbe, manjšo ladjo ji je dal OBLO Koper, dve železni ladji pa jugoslovanska vojna mornarica. Tako da ima zdaj že 14 ladij s skupno nosilnostjo 1500 t. V kratkem pa bo podjetje dobilo še dve ladji in bo tonaža narasla za nadaljnjih 360 ton. mesec dni, pa ima kljub temu še dela čez glavo, kajti tu je živahen turistični promet, ki ga

Gradnja novega koprškega pristanišča naglo napreduje. Graditeljem je prišlo na pomoč tudi naše znano veliko morskno dvigalo »Veli Joža«, ki je še nedavno tega v Izoli vleklo z morskega dna na površino ostanke med minulo vojno potopljenega »Rexa«, sedaj pa v Koprju igraje prenaša velikanske beton. nosilce za ploščad novega pristanišča

za uničila, ker se jim pri sedanjih nizkih cenah prevoza ne splačajo, naši pomorščaki pa doslej še niso bili brez dela. Sedanjí čas je zlasti kritičen za ladje na pogon s premogom, ki je znatno dražji kot nafta, zato je podjetje zamenjalo in preuredilo nekaj starih premogaric. Trenutno ima piransko pomorsko podjetje le še dve ladji na premog, vendar bosta tudi ti dve šli kmalu v zaslužni pokoj, kajti vse kaže, da so premogarice že opravile svojo zgodovinsko vlogo.

Nova veliko pomorsko prevozniško podjetje iz Pirana se je, čeprav še mlado, vsekakor že lepo uveljavilo in se mu

opravlja motorna jadrnica Burja (vozi na progi Koper-Benette in iz Kopa v Poreč), dve manjši ladji pa vozita med Koprom in Valdoltra. Za osebni promet bodo v kratkem nabavili dva moderna hidrobusa, tako da med turistično sezono ne bo več problemov pri organizaciji prevozov po morju. Tovorne ladje obalne plodbe pa križarijo po vsem Jadranu in tvorijo pesek, gramoz, les, cement, drogeve in podobno. Letos bodo vozile tudi drva iz Senja v Koper, zato ljudje pričakujejo, da bodo cene vsakdanjemu gorivu vsaj nekoliko nižje kot doslej, ko Koper glede cen prednjači pred drugimi mesti Slovenije.

Ob pričetku novega šolskega leta

(Nadaljevanje s 1. strani)
»Kaj pa vajenci? Pravijo, da bi privatni mojstri lepše ravnali z njimi in jih tudi bolj učili, če bi jih vsaj kdaj pa kdaj obiskal kak šolski nadzornik.«

»Dvomim, da bi mogli to vprašanje uspešno reševati s šolskimi nadzorniki. V skladu s šolsko reformo bo treba poleg vajenskih šol urediti šolske delavnice, da se bodo vajenci naučili raznih delovnih operacij v sami šoli ter tako povezovali teoretični in praktični pouk, ki sta sedaj popolnoma ločena. Ko bomo imeli šolske delavnice, bomo kaj lahko ugotavljali, kaj in kako se vajenci uče pri mojstru... Doslej so inšpektorji vajenskih šol nadzorovali samo teoretični pouk, medtem ko so praktično znanje ocenjevale šole izpitne komisije ob zaključku vajenskega šolanja, torej pri izpizih.

Nepravilno ravnanje mojstrov z vajenci pa sodi že v pristojnost občine. Če mojster ne zaposluje pravilno svojega vajenca in z njim nepravilno ravna, krši zakone o zaposlitvi in sklepanju delovnih razmerij. Take zadeve pa mora urejati občinska inšpekcija za delo. Šole pa naj pomagajo vsem: vajencem, mojstrom in inšpekcijam v občinah.«

»Kako bi po vašem mnenju lahko sindikat učiteljev in profesorjev podprl reformo šolstva?«

»Mislim, da bi sindikat lahko zelo uspešno pomagal. Predvsem bi moral skrbeti za temeljito družbeno-ekonomsko vzgojo svojih članov. Šola bo postala življenjska šola takrat, ko bo učitelj učno gradivo povezoval z življenjem. To pa mu bo uspelo, če bo z vso prizadevnostjo spremljal našo gospodarsko politiko in celotno družbeno dogajanje. Učitelj, če pa naj bo še tako zglodan, lahko da samo osnove za tako delo, vendar to še zdaleč ne zadošča. Življenje in razvoj nenehno napreduje, zato si je treba tudi znanje sprosti izpopolnjevati.

Razen za politično, ekonomsko in splošno družbeno orientacijo in vzgojo svojih članov bi moral sindikat skrbeti še za to, da bi bil pouk čim bolj življenjski. Mislim na to, da bi morale dajati naše šole družbi kar najbolj konkretne proizvaje. Na prehodni iz ostale obrtne v moderno industrijsko proizvodnjo, kamor sedaj težimo, pa smo često v zadregi, kako bi se oprijeli dela, da bi učenci obvladali široki repertoar tehnoloških procesov in operacij, ki se še danes uporabljajo v naši proizvodnji. Težko je sestavljati programe za kovače in krojače, ki delajo na dveh različnih delovnih mestih: eni v privatnih obrtnih delavnicah, zaradi česar morajo obvladati izdelavo celotnega izdelka, drugi pa se v industrijski proizvodnji že specializirajo za določene proizvodne operacije.

Najidealnejše bi bilo, če bi lahko prepustili skrb za strokovno šolanje podjetjem samim, kakor so to storili na primer marsikje v inozemstvu. V takih šolah uporabljajo učne načrte, ki so sestavljeni natančno po potrebah in delu določenega podjetja, tako torej ne more biti nobenega nezadovoljstva, ko učenci zapuste šole in prevzamejo delo, za katerega so se v šoli direktno usposabljali. Pri nas si seveda kaj takega ne bi mogli privoščiti v celoti, ker je naša proizvodnja marsikje razdrobljena. Naše šole so zato večidel komunalne, se pravi, da dajejo nekako povprečno znanje iz te ali one panoge za več podjetij hkrati, zato so sprva absolutni pri praktičnem delu precej nespretni. Sicer pa ima komunalni sistem šol tudi svoje prednosti, ker zagotavlja več znanja in omogoča proučnejše razmeščanje kadrov.

Industrijske šole oziroma njihove šolske delavnice, ki usposablajo proizvajalce za določeno podjetje, bi morale biti opremljene s takimi stroji, s kakršnimi se bodo njihovi absolventi pozneje srečali v podjetjih. Le tako se bodo direktno pripravljali na konkretno proizvodnjo ter ne bodo izgubljali časa za novo priučevanje.

Kakor vidite, sem se precej oddaljil od vašega vprašanja. Mislim pa, da bodo morali pri vsem tem sodelovati tudi sindikati in odločati o učnem gradivu za posamezne poklice, da bodo učni programi čim bolj ustrezali našim potrebam. Sicer pa, naj bodo programi tako idealni, absolvent strokovne šole komunalnega tipa bo vedno porabil nekaj časa, preden se bo popolnoma uvedel v tehnološki proces, v ka-

terega se je vključil neposredno po šolanju.«

»Kako pa je pravzaprav s šolsko reformo za strokovne šole?«

»V dveh letih mora biti sistem strokovnega šolstva urejen. Okvirne učne načrte za kvalificirane in visokokvalificirane delavce bo predlagal republikam Prosvetni svet Jugoslavije.«

»V industrijskih in vajenskih šolah se še zmeraj kaže tendenca, da bi znižali zahtevo glede predizobrazbe, ker se zmeraj manj učencev vpisuje vanje. Ali jim boste ugodili?«

»Kar ste rekli, velja le za nekatere, in to tako zvane deficitarne poklice. Industrijske šole imajo kljub temu, da zahtevajo za vpis zaključeno nižjo gimnazijo, dovolj učencev, še preveč, saj niti ne morejo sprejeti vseh prijavljenцев. V nekaterih obrtneh je seveda drugače. Včasih smo imeli težave tudi s kmetijskimi šolami, toda brž ko smo pričeli investirati več v kmetijstvo, je mladina napolnila kmetijske šole. Ali vzemimo prosveto. Doslej so se učiteljske nenehno pritoževale nad slabim vpisom, zdaj pa je tako zanimanje zanje, da bomo na primer v Mariboru odprli kar 5 paralel v prvem letniku. Z administrativnim ukrepi ni moč kaj prida storiti. Mladina se pač usmerja tja, kjer zapazi večjo družbeno skrb in si zaima boljše perspektivo.

Seveda pa bo treba nekaj ukreniti, da bomo povečali zanimanje za tako imenovane deficitarne poklice, ki so pa tudi potrebni. Za take poklice bomo morali dovoliti razne vpisne olajšave. S tem pa seveda ne smemo odstopati na drugih področjih od načela, da je za vpis v vse šole praviloma potrebna dovršena polna osnovna šola.«

»Kako pa bo v prihodnje s povezavo teoretičnega in praktičnega pouka nasploh?«

»Mislite na politehnizacijo?

Glede te se razvijajo živahne diskusije in krešejo mnenja. V splošnoizobraževalnih šolah bi morali s politehnizacijo doseči to, da bi znal vsakdo uporabljati osnovne tehnične pripomočke, ki so namenjeni družini in posamezniku. Ne gre zgolj za to, da znamo likati z električnim likalnikom, moramo ga znati tudi popraviti. — Skratka, gre za to, da znamo uporabljati pridobitve sodobne civilizacije.

Drugeče pa je s politehnizacijo v strokovni smeri, ki prihaja v poštev v strokovnih šolah. Le-ta bi morala imeti v svojih delavnicah vsaj najvažnejše delovne pripomočke, kakršne bodo uporabljali učenci kasneje pri proizvodnem delu. Seveda pa ne kaže pri tem pretiravati. Nekateri mislijo, da bi bilo treba ob strokovnih šolah urediti velike in zato tudi drage delavnice, nabaviti kar največ strojne parka itd. Po mojem mnenju bi lahko bila prav politehnizacija najmočnejša vez med šolo in našim gospodarstvom, ki smo jo do zdaj zelo pogrešali. Pa tudi iz čisto praktičnih razlogov ne kaže urejati takih »popolnih delavnic«. Mislim moramo naprej. Naj nabavimo še tako sodobne stroje za šol-

ske delavnice, — čez nekaj let bodo prav gotovo zastareli. — Politehnični pouk moramo kar najbolj povezovati z živimi gospodarskimi enotami, se pravi s podjetji, pa se bomo izognili marsikateri nevarnosti.

Čeprav je tehnično izpopolnjevanje šol nedvomno koristno, bi bilo najbolj smotno in življenjsko, če bi šole povezovali navzven s tehniko, ki jo uporabljajo naša proizvodnja.

»Kakšni so materialni pogoji za praktično delo v obvezni šoli? Kako je s kabinetom, laboratoriji in delavnicami?«

»Kar se tega tiče, se ne moremo pohvaliti. Med vojno smo izgubili precej učil, zlasti na Stajerskem, po vojni pa jih šole niso mogle sistematično nabavljati. Da bi se stanje izboljšalo, bomo v skladu z učnimi programi izdelovali tudi učila, priročnike in vse, kar je potrebno za nazorni pouk. — Center za učila v Sentvidu, ki ga je bilo težko usmerjati zaradi stalnega spreminjanja učnih programov, bo nedvomno poslej laže smotno izdeloval učila.«

»Do zdaj ste govorili predvsem o nazornosti pouka. Kakšne namene pa ima svet glede življenjskosti pouka?«

»Svet bo sestavil bolj ali manj samo okvirne programe. Komune pa bodo imele možnost, da je okvirne učne programe dopolnijo s tisto učno snovjo, ki je za njihovo področje in gospodarstvo potrebna. Tako se bo šola bolj konkretno povezovala s tamošnjim življenjem. Vse, kar bi se učili v šoli, naj bi si ogledali ali preizkusili tudi v življenju.«

»Ali se bo dalo to izvesti? Kolikor vem, imajo nekatere tovarne dosti razumevanja za to. In prav tako tudi kmetijske zadruge. Ali menite, da bi protektorati posameznih podjetij nad šolami kaj pripomogli k tej povezavi?«

»Protektorati so dobra zamisel, le podjetja jih ne bi smela smatrati zgolj kot moralno obveznost za gmočno podpiranje šol, temveč tudi kot politično in moralno dolžnost, da dosežejo šole učne in vzgojne smote, ki jim jih nalaga družba.«

»Letos bo delala večina šol še po starih programih, ker novih še nimamo. Sedaj pripravljamo poseben program za izredno splošno izobraževalno šolanje. Prihodnje leto bomo imeli kaj več. Glede poslovskega izobraževanja menimo, da bi ga morale organizirati vse naše redne šole. Zveč Svobod se bo na prihodnjem plenumu tudi ukvarjala s tem vprašanjem. Ljudske univerze bi morale ljudem posredovati tako znanje z različnih področij, ki bi jim lajšalo študij. Zelo bi jim pomagale, če bodo na primer prirejale cikle predavanj iz različnih predmetov.«

»Ali bodo v gimnazijskem pouku kakšne spremembe?«

»Na gimnazijah letos se ne bo bistvenih sprememb. V prihodnje pa bo pouk v gimnazijah sestavljen iz pouka obveznih predmetov, nekateri predmeti bodo izbirni, se pravi, da se bo dijak odločal zanje po svojem zanimanju in sposobnostih, del pouka pa bodo sestavljale tako imenovane svo-

bodne aktivnosti, pri katerih se bo dijak poglobljal v predmet, ki ga najbolj zanima. Tako bo moč dijake usposabljati za praktično življenje. Kaj bodo šole že letos uvedle, bo odvisno od njihovih pogojev in možnosti. Mi jim glede tega ne moremo postavljati zahtev, dokler ne izdelamo programov, niti jih ne bomo ovirali, če bodo po lastni iniciativi uvedle kaj novega in koristnega.«

»Kdo naj bi po vašem mnenju odločal o tem, katere fakultativne predmete bodo uvedle šole, šolniki ali komuna?«

»Po mojem mnenju bi morale o tej stvari odločati splošno komune in šole. Na to bo vsekakor vplival komunalni plan kadrov. Če bi slobodne aktivnosti planirali zgolj profesorji po trenutnem zanimanju dijakov, je vprašanje, kako bi se stvar obnesla in ali bi se ujeli s plani in potrebami komun. Izbirna fakultativnih predmetov bi morala sloneti na dejanskih potrebah po kadrih. Če bodo na primer v neki občini potrebovali komunalne uradnike, si bodo pač zagotovili program in predavatelje o zakonodaji, gospodarstvu itd. Vsepr tistim, ki bodo predelali tak učni program, se bodo kaj hitro odprla vrata v komunalne službe. — Podobno bi po mojem mnenju kazalo urediti tudi pouk iz knjigovodstva, če bodo kmetijske zadruge v zadregi za knjigovodje. Skratka, možnosti za uvedbo fakultativnih predmetov bo sila dosti.

Se in še bi vam lahko pravil, kaj vse moramo še storiti v zvezi s šolsko reformo in vzgojo kadrov, pa pustiva še za drugič kaj, ko bodo vsaj delno uresničeni sedanji načerti.«

Mariola Kobalova.

Kipar Stojan Batič se je rodil 1925. leta v Trbovljah. Akademijo je obiskoval v Ljubljani, in jo je končal 1949. Že velikokrat je razstavljal doma, pa tudi v Italiji, Franciji, na Poljskem in Egiptu.

Stojan Batič: Detalj spomenika NOB v Dol. Logatec

Udarci dela, s katerim je kipar oblikoval beli pazinski marmor, so pravkar utihnili. Detalj dela, ki je tako nastal, kaže naša slika. To je spomenik NOB, ki bo 14. septembra odkrit v Dolenjem Logatcu.

Kipar Stojan Batič si je zamislil ta spomenik kot rimski mljnik - merski kamen, ker bo postavljen ob cesti, ki veže naše morje s srednjo Evropo. Ta prva zamisel mu je narekovala tudi obliko. Zato je izdelal spomenik v obliki kvadrata stebra. Težka gmota marmornatega bloka predstavlja predvsem štiri vogalne figure, ki so kot nekakšne kariatide trdno ukoreninjene v našo zemljo. Te štiri uporne človeške postavice povezujejo vmesne reliefne glave in strnjeno skupino ljudi, ki simbolizira množični upor. To je tudi glavni motiv nove Batičeve plastike. Vendar se kipar ni ustavil ob teh ljudeh. Pred

njimi stoji deček, predstavnik naše mlade generacije, ki s svarečo držo opominja mimoidoče na strašne dogodke polpreteklih dni.

Kipar pravi, da so ga od prve zamisli pa do končne uresničitve vodili verzi iz stare zgodovine Spartancev, ko je v bitki s Perzijci padlo pri Termopilah zaradi izdajstva 300 njihovih vojakov: »Popotnik, ki tod mimo greš, povej Spartancem, da leži tu 300 junakov, ki so padli na ukaz domovina.«

Ves stebel je izklesan reliefno, le štiri vogalne glave so plastične. Kip je visok 3,5 m in je obdelan dokaj nenavadno, ker je hotel kipar tudi z zunanjo obliko, s obdelavo kamna izraziti glavno vsebino plastike — revolucionarnost, kajti sam pravi, »da mora biti revolucionarna vsebina povezana tudi z revolucionarno formo.«

Nove potrebe — nove oblike in metode

Novosti v programu Ljudske univerze ljubljanskega okraja

Ljudska univerza ljubljanskega okraja je razvila na področju izobraževanja odraslih zelo široko dejavnost. Le-ta se pa iz leta v leto širi in izpopolnjuje. Tako pač, kot zahteva razvoj socialističnih odnosov. Zato se spreminja tudi med sezono, če je to potrebno.

Pri sestavljanju letošnjega programa so ji bili v pomoč tudi rezultati ankete o osnovnih problemih delavskega samoupravljanja, ki so nanjo odgovarjali v podjetjih in v raznih tečajih ter šolah, ki jih je prirejala Ljudska univerza.

Po osnovni zamisli se letošnji program Ljudske univerze deli na dva dela: prvega bo uresničila Ljudska univerza sama s pomočjo raznih seminarjev, tečajev, šol in podobnega, drugi del programa pa predvideva pomoč občinskim izobraževalnim komisijam, izobraževalnim centrom v industriji in kmetijstvu, stanovanjski skupnosti in drugod. Z letošnjim letom se bo dijak odločal zanje po svojem zanimanju in sposobnostih, del pouka pa bodo sestavljale tako imenovane svo-

komisije so se namreč že lani z vmeno lotile izobraževanja odraslih. In sedaj že večidel izobraževalnih komisij v občini vodi in programsko usmerja izobraževanje na vseh področjih. Da bi pa bilo to delo po občinah smotnejše in temeljitejše, si je Ljudska univerza zadala za letošnje nalogo — načrtno, pomagati komunam, Lanskoletno delo na tem področju še ni bilo tako sistematično. Obstajalo je v glavnem v tečajih za predavatelje. Letos pa bo Ljudska univerza po občinah organizirala posebne šole za predavateljski kader. Gre predvsem za metodološko izobraževanje. Seveda je pa vključeno v te šole tudi strokovno izpopolnjevanje, vsaj na nekaterih področjih.

Letos bo Ljudska univerza organizirala po občinah predvsem šole za predavatelje. V te šole bodo udeleženci poslušali predavanja o odnosih med ljudmi, o pripravi za predavanje, o tehnikah predavanja in o uporabi avdiovizualnih sredstev pri predavanju. To bo torej šola, ki bo predvsem izpopolnjevala predavatelje za po-

učevanje odraslih. Nekaj podobnega bo tečaj za izobraževanje predavateljev v šoli za starše. Ta tečaj bo razen metodoloških tem vseboval tudi strokovne. Kajti program šole za starše je zelo obširen in raznovrsten, saj obsega teme od vzgoje do pravosodja in medicine. Težko bi bilo pridobiti za vsako predavanje posebnega predavatelja. Tako bi se pa v takem tečaju lahko usposobili ljudje, ki imajo na tem ali onem področju vsaj nekaj izkušenj.

Proizvajalci oziroma člani delavskega in družbenega upravljanja bodo imeli možnost obiskovati šole za družbeno upravljanje. V te šole naj bi se seznanjali predvsem s problematiko upravljanja v komuni. Predavali pa bi deloma domači predavatelji, z občin, deloma pa bi poskrbela za predavatelje Ljudska univerza.

Razen omenjenega bo Ljudska univerza uvedla letos še novo obliko izobraževanja, to bodo okrajna posvetovanja o delavskem in družbenem upravljanju. Na njih bodo navzoči obravnavali tista aktualna družbeno politična vprašanja, ki jih narekuje neposredna družbena praksa. V uvodu programa je rečeno, da »naj bi to bila tista najbolj gibčna in operativna oblika dela Ljudske univerze, ki bi kar se da hitro in neposredno seznanjala delovne ljudi z novimi problemi družbenega razvoja in z reševanjem teh problemov.«

Dopisnega tečaja za pridobivanje kvalifikacij v industriji bodo prav gotovo veselili delavci, ki se usposablajo ob praktičnem delu v podjetju in si žele izpopolniti svoje strokovno znanje. Da to doslej marsikomu ni uspelo, je bilo krivo pomanjkanje učnih pripomočkov, ki je bilo zelo občutno v kovinarski stroki. Odbor za strok. šolstvo pri Trg. zbornici LRS je izdelal izpitni program za omenjeno stroko. Program je odobrili Sekretariat izvršnega sveta za delo v sporazumu s Svetom za šolstvo LRS. Če bo dovolj kandidatov, ki bi želeli opraviti izpite za nekatere poklice kvalificiranih in visokokvalificiranih delavcev kovinarske stroke, jim bo Ljudska univerza v dopisni obliki posredovala vse material, ki ga predpisuje program.

Dopisna oblika izobraževanja postaja vse bolj priljubljena in tudi potrebna. Saj marsikdo ne more zaradi oddaljenosti ali drugih ovir obiskovati tega ali onega tečaja. Tako vsebuje letošnji program kar precej dopisnih tečajev. Razen že omenjenega so še dopisni tečaj iz

osnov gospodarskega poslovanja, iz osnov knjigovodstva, iz višje stopnje knjigovodstva, dopisni tečaj za gospodarsko poslovanje kmetijskih zadrug, eden novih nopolnih tečajev bo dopisni tečaj za nekatere tuje jezike. Ker smo že pri tečajih za tuje jezike, bi omenila še, da bodo let-let letos reorganizirani, Osnovni tečaj, ki so došle trajali štiri leta, bodo odslej le tri leta in bodo seveda zaradi tega pospešeni. Po tretjem letu se bodo pa obiskovalci razdelili v specializirane tečaje. Ljudje, ki si bodo želeli izpopolniti besedni zaklad na ekonomskem področju, bodo obiskovali svoj tečaj, tisti, ki potrebujejo bogatejši družbeno-politični besedni zaklad, svet drugega in podobno. Novost v letošnjem letu bo tudi šola za družbeno upravljanje v kmetijskih zadrugah, ki bo organizirana ob sodelovanju Okrajne zadruške zveze in bo internatskega tipa.

To je le nekaj novosti iz letošnjega programa Ljudske univerze ljubljanskega okraja. Program pa vsebuje še vrsto predavanj, seminarjev in podobnega z družbeno ekonomskimi, strokovnega in poljudnega znanstvenega področja. Seveda so za razliko od lanskoletnega programa tudi ta področja izpopolnjena na podlagi lanskim izkušenj in na podlagi novih potreb ter seveda tudi odgovorov, ki jih je dala lanska anketa. Nikakor pa ne bi povedala o programu vsega, če ne bi omenila, da je celoten program sestavljen po smernicah in mislih, ki so bile izražene na VII. kongresu ZKJ. Program obsega gradivo VII. kongresa ZKJ, smernice kongresa, ki je posegel na vsa področja družbene dejavnosti, pa so upoštevane v vseh temah družbeno ekonomskega, strokovnega in poljudnoznanstvenega izobraževanja.

B. Škoberne

Tretji zvezek Jugoslovanske enciklopedije

Leksikografski zavod FLRJ je pred nedavnim izdal tretji zvezek jugoslovanske enciklopedije, ki bo dala izčrpen prikaz razvoja jugoslovanskih narodov, njihovih zvez s tujimi ljudstvi, vsebovala pa bo tudi vse pomembne podatke o razvoju in dosežkih na vseh področjih družbenega gospodarskega in kulturnega življenja.

Četrty zvezek Jugoslovanske enciklopedije bo izšel v prvi polovici prihodnjega leta.

Stavimo, da bo tokrat domača naloga v redu napisana, saj kar dva nadzornika gledata pod prste, ko po dolgem času spet drsijo po šolskem zvezku

Tribune za reševanje družbenih vprašanj

Smo pred novo sezono kulturno-prosvetne in izobraževalne aktivnosti. Nekatere ljudske univerze in sindikalne organizacije že resno pripravljajo načrte za izobraževalno delo. Svet Zveze Svobod in prosvetnih društev pripravlja za september širše posvetovanje o izobraževanju odraslih. Za primerjavo izobraževanja odraslih pri nas in v drugih republikah, objavljamo danes prispevek o delu delavskih univerz v Srbiji. Čeprav njihovega sistema in organizacije izobraževanja delavcev ne moremo pri nas v celoti uporabiti, nam njihove bogate izkušnje in uspehi lahko koristijo v naših prizadevanjih, da bi uvedli tak sistem izobraževanja odraslih, ki bo čim širšemu krogu delavcev odprl pot do najvišje splošne, družbeno-ekonomske in strokovne izobrazbe.

Kljub razmeroma dobro razvitem omrežju strokovnih šol in ustanavljanju novih je vendarle težko zapopolniti vrzeli v ekonomski in strokovni izobrazbi naših delovnih ljudi. Razni seminarji in tečaji v prvih povojnih letih so bili v glavnem nesistematični in premalo povezani z življenjem, zato večkrat niso posredovali delavcem tistega splošnega, ekonomskega, strokovnega in političnega znanja, ki bi ga najbolj potrebovali.

Prav zato so začeli v Srbiji na pobudo sindikatov in v vsestransko pomoč drugih družbenih čimteljev 1952. leta ustanovljati delavske univerze. Le-te niso uradno priznane šole, ki dajejo določeno kvalifikacijo, nastale so le iz potrebe po celovitem sistemu delavskega izobraževanja. Čeprav uporabljajo zelo prikladne oblike za izobraževanje delavcev, do izida novega zakona o šolstvu niso bile uvrščene v izobraževalni sistem, prav zato so mnogi strokovnjaki, navajeni oblik rednega šolstva, z nezanimanjem gledali nanje. Kljub temu pa so se delavske univerze razvile v najpomembnejše ustanove za izobraževanje odraslih v Srbiji.

V številnih se kaže ta razvoj takole: medtem ko so bile v šolskem letu 1952-53 samo tri delavske univerze, jih je bilo v letu 1957/58 že 34. Zlasti veliko je bilo ustanovljenih od 1955. leta dalje. Prihodnje leto pa jih nameravajo ustanoviti v vseh večjih mestnih industrijskih središčih, n.p.r. v Priboju, Lučanih, Trsteniku, Loznici itd.

Kakor je bil na delavskih univerzah v prvih letih le verbalni pouk, ker je pač zelo primanjlovali ponazorili, kakor je res, da takrat še niso delale načrtno, po določenem in premišljenem programu in da še niso imele dovolj strokovnih sodelavcev in predavateljev, tako lahko danes trdimo ravno nasprotno. Delavske univerze imajo življenje in potrebam prilagojene delovne programe, večidel strokovno usposobljene predavatelje, celotno delo pa sloni na pravih metodno-pedagoških osnovah. Tako so postale te ustanove tribune za reševanje raznih družbenih problemov. Prirejajo razgovore med strokovnjaki in drugimi delovnimi ljudmi o vprašanjih družbenega upravljanja, socialnega zavarovanja, življenjskega standarda, zakona in družine, šolstva, pedagoške vzgoje staršev, urbanistične ureditve mest, kakor tudi o vprašanjih mladine, gospodarskega kriminala itd. Te javne tribune za diskusije so z marsičem pripomogle, da se je spremenila podoba naših mest in raznih ustanov, seveda na bolje.

Delo na teh univerzah najlažje ocenimo po številu raznih seminarjev. Za splošno izobrazbo jih je bilo od 1952. leta do konca pretekle sezone okoli 1000, obiskovalo pa jih je več kot 25.000 ljudi. Obravnavali pa so razna vprašanja naravoslovnih in družbenih ved, dalje tuje jezike, umetnost itd. Lepe uspehe so imele delavske univerze na tečajih za marksistično izobraževanje, za tuje jezike in za umetnostno vzgojo. Nekatere so se pri pouku tujih jezikov posluževale najmodernejših učnih metod in pripomočkov, v Vojvodini pa so mnoge organizirale razstave likovnikov delavcev, mimo tega so prirejale skupne obiske delovnih kolektivov, gledaliških in kinopredstav, koncertov itd. Pri delavskih univerzah delujejo tudi klub ljubiteljev glasbe, filmske, gledališke in besedne umetnosti, klub amaterskih slikarjev itd.

Od ustanovitve sem se delavske univerze zelo veliko storile za ekonomsko izobrazbo delavcev. Okoli 1100 seminarjev, ki jih je obiskovalo nad 30.000 slušateljev, je obravnavalo vse od pravic in dolžnosti upravnih odborov in delavskih svetov šolskih svetov in upravnih odborov v zdravstvu in socialnem zavarovanju, do klasične politične ekonomije in ekonomskega upravljanja in do najvažnejših vprašanj gospodarjenja v podjetjih, razdelitve dohodkov

nagrajevanje, premiranje itd. Zato so bili seminarji velikega pomena za vzgojo družbenih upraviteljev. Nekatere delavske univerze v Vojvodini so ustanovile celo klube za delavce-upravitelje, kjer si članici izmenjujejo delovne izkušnje iz svojih podjetij.

Delavske univerze v Srbiji so postale šola za strokovno izobraževanje delavcev, ki so zaposleni v gospodarstvu in so se delu le priučili. Okrog 10.000 delavcev je že obiskovalo seminarje za strokovno izobraževanje in pred izpitno komisijo opravilo izpite za višje znanje. To pa pomeni, da so delavske univerze vzgojile že več strokovnjakov, kar jih vzgoje redne strokovne šole. Ocenjevalni kriteriji so zelo strogi, izpitne komisije pa sestavljene iz strokovnjakov, ki niso v ničemer odvisni od delavskih univerz, tako da res objektivno ocenjujejo znanje kandidatov. Kljub temu so zelo zadovoljne z njihovim znanjem, kar je do neke mere tudi razumljivo, saj so v svoji stroki že mojstri, manjkala jim je le teoretična izobrazba. Večino teh seminarjev so izvedli v podjetjih, da so lahko združevali teorijo s prakso. Nekatere delavske univerze so v seminarjih za strokovno usposabljanje vzgajale tudi kadre izven svojega delovnega področja. Center za šolanje gospodarskih kadrov pri delavski univerzi v Beogradu je postal šola za vodilne gospodarstvenike iz cele Srbije. Tečaje za tuje jezike pri delavskih univerzah v Novem Sadu in Subotici obiskujejo ljudje iz vse Vojvodine, pedagoške seminarje pri subotički delavski univerzi pa prosvetni delavci cele Bačke in Baranje.

Gmote razmere delavskih

univerz so se izboljšale skladno z njihovim uveljavljanjem. V šolskem letu 1952/53 niso imele nobenih sredstev, 1954. leta pa že 20 milijonov, medtem ko letos razpolagajo že s 140 milijoni dinarjev. Povedati pa moramo, da imajo več ko polovico teh sredstev delavske univerze v Beogradu, Novem Sadu in Subotici, od 100.000 do 200.000 dinarjev imata tovrstni ustanovi v Vranju in Čačku, vse druge pa so gmotno popolnoma preskrbljene.

Vzporedno z razvojem delavskih univerz se je večalo tudi število rednih nameščenih, zdaj zaposlujejo že več ko 120 strokovnjakov in nad 100 administrativnih uslužbencev in pomožnega osebja.

Po nepopolnih podatkih imajo delavske univerze v Srbiji med drugim 5 lastnih domov, 23 dvoran, 70 učilnic in 50 pisarn. Deset delavskih univerz si bo z lastnimi sredstvi in s sredstvi, ki jih bodo prispevale komune, gospodarske organizacije in republiški svet sindikatov zgradilo ali adaptiralo lastne domove, s tem pa se bo kočljivi problem prostorov nekoliko ublažil. Samo republiški svet sindikatov je prispeval za investicije 50 milijonov dinarjev.

Omenili smo že, da imajo delavske univerze težave s prostori, to pa seveda ne velja za vse. Vendar je še marsikje tako, da prirejajo predavanja v šolskih učilnicah, ki so proste šole v večernih urah, ali pa izkoriščajo v te namene prostore družbenih organizacij v podjetjih. Tudi vprašanje predavateljskega kadra povzroča še težave, ker je treba skrbeti ne le za dobre strokovnjake, ampak tudi za dobre metodike oziroma pedagogije, ki poznajo psihologijo odraslih. Ker za sedaj še nimamo ustanove, ki bi strokovnjake pripravljala za delo z odraslimi, morajo pač sami iskati kar najuspešnejše delovne prijeme. Zaradi odgovornega dela oziroma izrednih delovnih pogojev bi kazalo predavatelje tudi bolje stimulirati. Mimogrede naj omenimo, da morajo delavske univerze same sestavljati delovne oziroma učne načrte, se

pravi, da morajo predavatelji pri tem delu upoštevati zahteve in potrebe posameznikov, gospodarstva in celotne družbe, kar seveda tudi ni lahko.

Poleg rednih predavateljev imajo delavske univerze veliko zunanjih sodelavcev; samo beograjska delavska univerza jih ima okoli 400. Tudi to otežkoča delo in povzroča vodstvom delavskih univerz precej preglavic tako pri pedagoški pripravi zunanjih predavateljev kakor pri določanju nalog in nadziranju njihovega vsebinsko raznoliškega dela.

Toda vzlic tem težavam pa so delavske univerze v Srbiji že sedaj najaktivnejše ustanove za izobraževanje odraslih, ki prve preizkušajo in razvijajo najrazličnejše oblike vzgojnega dela izven rednih šolskih institucij.

M. Knežević

FLORIKA STEFAN (roj. 1930 v Lokvah + Banatu) je po poreklu Romunka in je svojo pesniško pot tudi pričela s pesmimi v romunskem jeziku. Zdaj že nekaj let piše v srbohrvaščini in si je med mladimi pesniki v novosadskem kulturnem krogu pridobila vidno mesto.

Deklice in žene mojega rodu

Poznam vas, dekllice in žene mojega rodu, po racavi hoji kot star vodnjak za prvim uličnim vogalom.

Ker vonjate še zmeraj po veliki sobi in po blazinah, koder niste legle niti za eno samo vonljivo noč.

Poznam vas, dekllice in žene, ker v istem ritmu glad vrtite okrog cerkvenih stolpov.

Poznam vas, dekllice in žene, in jo! vaših prodanih šestnajst let kakor živina na banatskih sejnih. Ob žganju in na polju tečeta mladost, starost s konca vasi na drugi konec.

Kadar rodite, njive evetelo, a ko se vam življenje izsuši od rojstev, sonca in dežja, se vračate z racavo hojo spet k očetu da s kletvijo olajšate usodo.

(Preyedel Kajetan Kovič)

BREZ NAČRTOV V NOVO SEZONO

Stojimo pred vraty nove gledališke sezone, na katero se pripravljajo tudi naši amaterji v prosvetnih društvih in Svobodah tako, da sestavljajo načrte za nadaljnje delo. Toda ne povsod! Slika, ki sem si jo ustvaril na terenu, je vse prej kot razveseljujoča. Društva nimajo niti perspektivnega načrta, kaj šele, da bi sestavila točen delovni program za novo sezono. Morda je o tem še malo preuranjeno govoriti in razpravljati, ker večina društev še ni imela občnega zbora, na katerem se po navadi določi delovni program za naslednje leto. Toda sodeč po razgovorih, povečini s predsedniki društev in z režiserji, ne bi mogel reči, da se bo po običnih zborih stali bistveno spremenilo. Če pri deš na občni zbor brez programa, potem ga tudi občni zbor ne bo rodil. Nikjer mi niso

mogli postreči s točnimi podatki, kaj bodo počeli v prihodnji sezoni.

Resda so povsod težave, toda ne zmeraj nepremostljive. Če so težave v igralski skupini, in teh je največ, še ni rečeno, da se ne da stori nič drugega. Trmasto oklepanje in reševanje takih težav jemlje samo dosti časa in zavira društveno delo. Nenehno pišemo in podudajamo, da društvo ni samo dramska družina ali pevski zbor, da spada v društveno dejavnost vse, kar ljudi zanima in jih vzgaja. Kaže torej, da bo minilo še precej časa, preden bodo naša društva pričela tako delati. Sicer pa so tudi objektivne težave; primanjkuje ljudi, ki bi znali organizirati nove oblike društvenega dela. Druga težava pa je v tem, da je same vodilne člane, ki so povečini starejši ljudje, težko prepričati

in navdušiti za vedrejšo društveno dejavnost. Manjka jim mladostne svežine, poguma in iznajdljivosti, čeprav prevzemajo najtežje naloge v društvih. Mislim, da ne bom preveč krivičen, če rečem, da prav ti ljudje vnašajo v posamezna društva neko togost, pa čeprav še tako marljivo opravljajo svoje dolžnosti. Razumljivo, da starejši ljudje povečini zavirajo novosti, ki jim niso kos ali pa ne doumeje njihove cene. S tem pa se zdaleč ne mislim, da bi morali take ljudi odstraniti iz društev. Ne! Toda osvežitve v društvenih odborih so potrebne, tako kot so potrebne bogate delovne izkušnje teh starih delavcev.

Ta uvod sem napisal zato, ker vsa društva, kolikor sem jih obiskal, nekako vise na dramski skupini, in če zaide ta v zagato, vse društveno delo obstane. Nihče ne misli na drugo kot na to, kako rešiti ta problem.

Prvi obisk na moji poti je veljal Svobodi v Borovnici. Težave, ki sem jih že ne vem kolikokrat slišal in se bodo še ponavljale. Prostoril v Borovnici sta dve dvorani. V prvi domuje Partizan, v drugi kino. Dramska družina nima kje igrati in društva praktično ni več. Imajo pa dovolj igralcev in dobrega režiserja. Zadnja predstava domače družine je bila lanske spomlad, na občinski praznik, od takrat je popolno zatíle, da so že vaščani skoraj pozabili, da imajo v svojem kraju Svobodo. Ko sem namreč spraševal ljudi, kje so društveni prostori, niso takoj vedeli, kaj bi rad.

Podobno je v Grahovem pri Cerknici. Ni dramske družine oziroma režiserja in delo spi. Imajo po modernemu novo dvorano. Edino knjižnica dela tako, kot je treba. Imajo okoli 1200 knjig, v glavnem jih sproti dopolnjujejo. Da pa vse ostalo ne gre v redu, dolžijo učitelje, ker nečesto sodelovati v društvu. To je bil edini primer na vsej moji poti, da so se pridružili čez učitelje. Povsod, kamor sem pozneje prišel, so trdili, da ravno učitelji največ delajo v društvih. Ljudje in društva tudi od njih pričakujejo največ pomoči. To velja predvsem za manjše oddaljene kraje z izrazito kmečkim prebivalstvom. Zdaj vsi čakajo, kdaj se bodo učitelji v Grahovem zganili. Nihče ne ve, kaj bodo počeli v novi sezoni. Ko sem jih vprašal, če so imeli doslej vsaj kakšno predavanje, so mi na kratko odgovorili: Kje pa! To se pravi, da od lanske spomladi, ko so igrali Scapinove zvijače, pa do danes vlada spoštljiv mir, ki ga motijo edino knjižnica, kino in redka gostovanja tujih umetniških skupin.

Prosvetno društvo na Rakeku tarejo denarne težave. Izvirajo pa še od operete »Včas se zgodi«, ki je stala težke tisočake. Tudi pri njih imajo dovolj igralcev, zato bi bilo bolj pametno igrati umetniško vrednejša dela, ki nedvomno manj stanejo kot pa opereta. Saj je samo orkester stal 100.000 din; za ta denar bi se dalo postaviti na oder marsikaj, kar bi odhotalo opereto in zadovoljilo občinstvo. O tem, kaj bodo počeli v novi sezoni, niso povedali nič določnega.

Vas Unec je oddaljena od Rakeka vsega dva kilometra,

Kljub temu ima svoje prosvetno društvo in lepo dvorano v zadružnem domu. Mladji predsednik društva mi je v živahnem pogovoru povedal marsikaj zanimivega.

»Veste, to je nekaj čudnega,« je dejal. »Včasih, ko še nismo imeli dvorane, smo igrali po kozolcih in podih, in to z veliko vnamo. Sedaj pa, ko imamo dvorano, in to res lepo, pa s pravo muko postavimo kaj na oder. Ko smo študirali »Komedijo o komediji«, sem moral letati od enega do drugega in ga prositi, naj pride na vajo. No, igra je uspeša in jo mislimo letos ponoviti. Lansko leto smo imeli precej močan mešan pevski zbor, ki je našel tudi dokaj zahteven program. Letos, ko smo mislili, da bo še bolj napredoval, pa je propadel. Sel sem spet od pevca do pevca in ga prepričeval, pa ni nič pomagalo. Niso hoteli priti več na vaje in konec. Ni se jim ljubilo. Kaj je vzrok, še danes ne vem. Kaj bomo počeli v novi sezoni? Hm, zaenkrat še ni jasno. Nekaj bomo pa vsekakor morali storiti.«

S tem razgovorom sem zaključil prvi del mojih obiskov. Poleg omenjenih društev sem obiskal še Svobodo v Cerknici, prosvetno društvo v Begunjah pri Cerknici in Svobodo Stari trg pri Ložu. Vsa tri društva so delovna, kaj več pa nisem mogel zvedeti, ker sem vse tri kraje obiskal v nekako neprijetnem času za razgovor.

M. M.

Jugoslovani na mednarodnem kongresu filozofov v Benetkah

V Benetkah bo od 12. do 18. septembra dvanajst mednarodni kongres filozofov, ki se ga bodo udeležili filozofi iz številnih evropskih in drugih dežel. Kongresu bo prisostvoval tudi šest jugoslovanskih predstavnikov Zdrženja za filozofijo in sociologijo. Kongresni program vsebuje med drugim tudi predavanja »Človek in priroda«, »Svoboda in prizadevnost in »Logika, jezik in komunikacije«.

»Dolina miru« v Parizu

Te dni v Parizu z velikim uspehom vrtijo slovenski umetniški film »Dolina miru«. V enem največjih pariških kinematograf »Marignan« na Eilzejskih poljanah ga vrte v originalni verziji, v slovenskem jeziku.

Stota premiera in tisoča predstava

Jesenjsko amatersko gledališče bo te dni praznovalo pomemben jubilej: stoto premiero in tisočo predstav. Na jubilejni večer bo uprizorilo Zupantičev »Veroniko Deseniškovo«.

V trinajstih letih, kolikor dela to gledališče, si je predstave ogledalo čez 334.000 ljudi.

Jugoslovanski slavisti v Moskvi

Mednarodnega kongresa slavistov v Moskvi se je udeležilo 23 jugoslovanskih predstavnikov, skupno pa 600 slavistov iz evropskih držav. Jugoslovanski predstavniki bodo na kongresu referirali o jugoslovanski književnosti in jeziku.

V Zagorju raste

DOM KULTURE

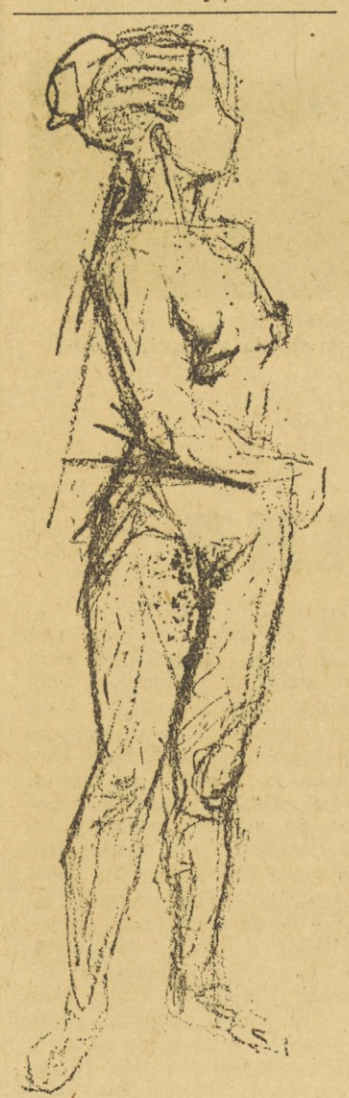
Dom kulture v Zagorju, ki ga bodo po vsej verjetnosti lahko že naslednje poletje izročili zagorski »Svobodi«, bo doslej najljepši — čeprav ne najrazkošnejši — in najbolj funkcionalen kulturni dom v Sloveniji. Njegova največja odlika je lepa, praktična in funkcionalna arhitektonska ureditev. Ze dal časa so nekateri napredni prosvetni delavci v Sloveniji prizadevali, da bi dejavnost prosvetnih društev razširili, sprostili in pritegnili k sodelovanju kar največ ljudi, za kar pa seveda potrebujejo tudi primerne prostore. Ze nekaj let teče pravda okrog uporabnosti doma kulture.

Zdi se mi, da je zelo v črno zadel sekretar Zveze komunistov iz Zagorja, Rudi Bregar, ko je dejal: »Urediti ga moramo tako, da bodo rudarji našli v njem drugi dom; biti mora privlačen, a ne preveč načičkan.«

V bistvu gre torej za to, da bi se v novem domu kulture ljudje tako počutili kakor doma. Doslej smo na Slovenskem pod prosvetnim domom pojmovali dvorano z odrom, prostore za vaje dramske skupine in pevskega zbora, medtem ko smo na vse druge prostore običajno pozabljali. Povsem razumljivo je, da je takšen tip doma pomagal razvijati tudi takšno dejavnost, kot so jo narekovali njegovi prostori. Ni bil to edini, toda bi bil važen vzrok, da naša prosvetna društva težko razumejo novi čas in nove zahteve. Ne gre torej za to, da samo igrarj in pojevalci, marveč je naš cilj, da z vsemi razpoložljivimi oblikami zaposlimo delovnega človeka, mu nudimo s tem kulturno razvedrilo, hkrati pa po magamo oblikovati njegovo duhovno podobo. Stara resnica je, da vsi ljudje niso pevec, igralci ali glasbeniki (čeprav je hkrati res, da imamo obilo takih talentov) in da njih ne kaže puhati ob strani. Običajno se za njo zvrta prosvetna dejavnost odlično preživim tisti, ki imajo lep glas ali posluš ali pa so

nadarjeni za igranje. Ljudje pa imajo še obilo drugih sposobnosti in tudi te je treba razvijati. Povsem logično pa je, da je za vsako dejavnost potreben tudi prostor.

Morda bo kdo rekel: Če bi imeli primerne prostore, bi tudi mi delali drugače. Ta ugovor je morda upravičen, toda izkušnje nam kažejo, da dvorane

Inž. Ant. Pečnikar, član likovne sekcije »Ivana Roba« v Ljubljani; ženski akt

ne in odre še gradimo, jih obnavljamo, medtem ko je za knjižnico dobra vsaka čimnata, čitalnic skoraj nimamo, o prostorih za izobraževanje pa za zdaj samo še sanjarimo. Ravno zato bo potrebno bolj skrbeti za prostore, v katerih bo moč razvijati takšne oblike prosvetnega dela, ki so pri nas šele v povojih.

Če preidemo zdaj na skromen opis doma kulture v Zagorju, naj povemo, da ima skoraj vse prostore za uspešno delovanje. Prostor za knjižnico bo zadoščal za 12 tisoč knjig. Poleg knjižnice je prostorna čitalnica, ki bo hkrati sprejela 50 do 60 obiskovalcev. Nad temi prostori je majhna dvorana za predavanja in seminarje, ki jo bo mogoče v zelo kratkem času spremeniti v lutkovno dvorano. Slabše bodo odrezali pevci, ker bodo imeli sicer dovolj prostorno, a zelo nizko dvorano. Ta slabost in posledica tega, ker v prvotnem programu niso predvideli sobe za pevce. Kot je popolnoma prav, imajo godbeniki prostore izven doma, kajti kadar imajo oni vaje, takrat je vsako resnejše delo v domu nemogoče. Poleg treh garodero, ki so sicer precej visoko v drugem nadstropju, imajo še predodrsko čitalnico, obilo prostora za kulise in najbolj funkcionalen amaterski oder, kar jih poznam. Posebna prednost tega odra je v stropu dvorane vžidana reža, ki bo omogočila najbolj enostavno, najbolj ceneno, a hkrati najbolj uspešno odrsko razsvetlavo, 10 m široko in 11 m globoko oder z lahno ukrivljenim zidanim horizontom bo omogočil uprizoritve in gostovanja scensko tudi zelo zahtevnih predstav. Zelo črna dvorana, ki bo služila hkrati za tino predstave, bo imela 450 sedežev, kar je za domače prireditve sicer veliko, za gostovanja pa kot nalašč. Poleg teh prostorov bo v domu še dvorana za večja posvetovanja in razstave, ki bo po razsvetljavi verjetno edinstvena v Sloveniji.

Dolgo so razmišljali, kako bi izkoristili prostore v čakalnici, da bi imeli od njih čimvečjo korist. Naposled so se odločili, da bodo v njih priredili kavarno, ki pa jo bo z majhnim naporom mogoče preurediti v prostorno zabavišče, ki ga Zagorjani močno potrebujejo. Naši prosvetarji pozabljajo, da so ljudje po resnem delu potrebni tudi zabave in da je zabava naposled sestavni del človekovega življenja. Vsekakor je tudi z vzgojnega (in najbolj moralističnega) stališča bolje prirediti zabavo s primernim programom, kjer se ljudje ne napijejo, ampak predvsem razvesele, kot pa nuditi edino zabavo v zatohlih krčmah.

Tako bo dom kulture v Zagorju imel prvi v Sloveniji vse za delo prosvetnega društva nujno potrebne prostore. Tudi njegova ureditev bo po zaslugi arhitekta Bitenca in ing. Zebornika, direktorja tamkajšnjega rudnika, ki skrbno bdi nad njegovo gradnjo, zelo lepa in hkrati ne predraga. Tako bo z dograditvijo doma dobilo rudarsko Zagorje svojo najlepšo stavbo, rudarji pa svoj drugi dom. Prepričani smo, da bo zagorski Svobodi uspelo v njem razviti takšno dejavnost, kot jo glede na njene možnosti lahko razvije.

Vinko Trinkaš

Akademski pevski zbor »Tone Tomšič« v Strassburgu in Parizu

VI. mednarodnega študentskega festivala v Strassburgu, ki bo trajal od 15. do 21. septembra, se bo udeležil tudi akademski pevski zbor »Tone Tomšič«. Festivalni program je zelo bogat, saj vsebuje nastope igralnih, folklornih, orkestralnih in pevskih amaterskih skupin iz številnih evropskih držav. Naš znan pevski ansambl potuje nato v Pariz, kjer bo koncertiral.

Načrtov na pretek...

Šport v delovnih kolektivih je doslej opiral v glavnem na samostojne temelje, ki je zanje skrbela peščica prizadevnih posameznikov. Zares redki in tembolj hvale vredni, so ti primeri, kjer sta si telesa kultura in šport že pridobila pravo mesto in vlogo v življenju delovnega kolektiva. Se več pa je seveda takih, ki kažejo na zelo neurejene in ponokod celo malomarne in škodljive razmere v slovenskem delavskem športu. Kajpak so vznikali samo zaradi tega, ker se za telesno kulturo ni — razen redkih izjem (n. pr. komisije za delavski šport Športne zveze Slovenije) — nihče odločno zavezal ali pa celo sprožil kakšno spodbudno akcijo. Teden je na tem področju prav gotovo prehitel s precej naglimi koraki zamisli izza zelene mize (letne

in zimske delavske športne igre nekaterih strokovnih sindikatov), pa tudi okrajni in občinski sindikalni sveti so ponekod že iskali kar najboljšo pot. Za primer pogledimo v občinski sindikalni svet Ljubljane-Center. V delovnih kolektivih in podjetjih tega sveta se je telesna kultura doslej že kar precej razmahnila. Posebno močna žarišča so zlasti tovarna koles »Rog«, Kartonažna tovarna, Narodna banka, Direkcija jugoslovenskih železnic, podjetje PTT in Tajništvo za notranje zadeve ter še nekatera druga podjetja. Svet računa, da so športni delavci v teh in drugih kolektivih zajeli v redno telesnovzgojno življenje več ko 2000 delavcev. Številka je zelo razveseljiva, obledi pa povsem, če zapišemo, da obsega občinski sindikalni svet več ko

38.000 delavcev in delavk. Seveda pa je to zares samo račun, podrobne zbirne podatke pa bo pokazala šele sedanja anketa. »Seveda smo se tudi mi doslej trudili, da smo spravili na športne poljane kar najširše delavske množice. Za primer vam bi lahko naštevali več uspešnih posegov našega sindikalnega sveta v telesnokulturno življenje domače občine. Predlani smo pri nas tekmovali v petih športnih panogah, in sicer v odbojki, balinanju, šahu, kegljanju in streljanju. Torej prav v igrah in panogah, za katere se delavci najbolj navdušujejo že vsa minula leta. Na vseh teh tekмах je morda prav zato tekmovalo zares razveseljivo mnogo ljudi iz delovnih kolektivov. Tako množično udeležbo več ko 800 tekmovalcev je zagotovila predvsem izbira teh priljubljenih iger za to občinsko sindikalno tekmovalstvo, ni manj pa vsestransko dobra organizacija.

Tudi letos smo že računali na tako množično športno prireditel. Odbor za odhode, ki je pri nas skrbel za telesno kulturo, je zaradi preobremenjenosti z rednim delom in še s posebnimi nalogami (gradnja poštinskega doma v Ankaranu) navrgel nekakšno posebno komisijo za telesno kulturo. Ta je letošnjo zimo pripravila do zadnje podrobnosti množični smučarski nastop na snegu. Neugodne vremenske (snežne) razmere pa so v zadnjem hipu preprečile dobro pripravljeno smučarsko tekmovalstvo.

No, po tem gremek razočaranju, ki je postavilo na glavo dolgoletno delo, pa je bilo treba prijeti za delo drugod, za akcijske naloge. Naposled pa še čas letnih dopustov, ko so ljudje iz tovarnih in podjetij pihili v poštinske domove ob morju in drugam, sindikalne podružnice pa so poskrbele za redne izlete v turistične in partizanske kraje. Tako se je pač pri-

petilo, da na te naloge, na telesno kulturo, nismo mislili preveč vse do poznega poletja.

Zdaj smo tudi pri nas spe na nogah. V načrtu imamo prav tako množično tekmovalstvo za kakršno smo se ogreli že pred leti. Seveda bomo tokrat izpopolnili ves spored, da bo še bolj privlačen za vse. Pa tudi brez skušenj nismo pri nas, tako da upamo, da bo letošnje jesensko tekmovalstvo zares tudi kar najbolj uspelo v zadovoljstvo prizadevnih prirediteljev in predvsem tekmovalcev in tekmovalk iz delovnih kolektivov.

Tako nam je povedal tajnik občinskega sindikalnega sveta Ljubljane-Center Lojze Šuc v trdnem prepričanju, da bodo njihovi zdaj še tipajoči koraki zares lep prispevek za večji razmah slovenskega delavskega športa. Zamisel, da za šport in telesno kulturo v delovnih kolektivih skrbi posebna komisija občinskega odbora za odhode (v Centru so tako rešitev napravile razmere), je zares hvala in v posnemljanja vredna, saj se popolnoma sklada s težnjami, ki naj bi zagotovile delavskemu športu pri nas pravo mesto in vlogo.

Iz občine Center: v tovarni Rog se ne navdušujejo samo za kolesarstvo. Zelo priljubljena je tudi odbojka. — Na sliki: tovarniška ekipa v igri z moštvom Elme iz Črnuče

SLAVJE V NOVI GORICI

Občinski sindikalni svet v Novi Gorici je te dni pripravil prve delavske športne igre v počastitev 9. septembra — krajevnega praznika in XI. obletnice priključitve Slovenskega Primorja k rodni grudi. Tekmovalstvo se je začelo z majhno slovesnostjo na letnem igrišču ob Erjavčevem drevoredu. Potem ko so tekmovalci in tekmovalke prikorakali na svečano okrašen stadion, jih je pozdravil predsednik občinskega ljudskega odbora Ludvik Gabrijelič. Ves začetni spored je lepo popestrila tudi godba na pihala iz anhojske tovarne cementa.

Igre je odprl predsednik OSS Stane Krek. Po otvoritvi so sindikalni odborniki v imenu vseh novogoriških delavcev počastili spomenik v solkanski četrti.

Prvi dan je navrgel tudi prve zmagovalce. Na sporedu so bila tekmovalja v nogometu, atletiki, šahu, kegljanju, balinanju in vlečenju vrvi. Prvo mesto v kegljanju so zasedle Soške elektrarne.

Več ko 100 športnikov in športnic iz avogoriških delovnih kolektivov bo tekmovalo še ves teden. Zmagovalno moštvo bo dobilo prehodni pokal novogoriške občine, zmagovalci v posameznih disciplinah pa diplome in praktična darila.

OB OTVORITVI POMURSKEGA LETALSKEGA CENTRA V MURSKI SOBOTI

USPEH PRIDNIH ROK

Novi letalski center je naše prvo popolnoma opremljeno letališče v Pomurju — Za dva milijona dinarjev udarniških ur in tovariška pomoč delovnih kolektivov pri dograditvi hangarja

Za doseženi uspeh gre predvsem zahvala pobudi in požrtvornosti delovnih ljudi, ki so vedeli, kaj hočejo in ki so to tudi naredili.

S temi besedami je na otvoritvi novega letalskega centra v Murski Soboti dal predsednik okrajnega ljudskega odbora Rudi Čačinovič vse priznanje pionirjem pomurskega športnega letalstva, pa tudi vsem tistim, ki so s toliko razumevanja pomagali pri dograditvi tega prvega popolnoma opremljenega letališča v našem Pomurju. In to ni bilo malo.

Pomurski ljubitelji športnega letalstva so se že prvo leto po osvoboditvi zbrali v murskosloboškem aeroklubu in začeli aktivno delati. Seveda so takoj pomislili tudi na graditve letališča; kaj pa nam letalci brez letal, le-ta pa morajo imeti »trdna tla« za pristaneke!

Z graditvijo novega letališča aeroklub sploščal ni imel posebnih sreč: dvojne zemljišče so morali opustiti, potem pa so 1952. leta začeli graditi sedanje letališče, ki so ga predlansko jesen tudi res dokončali.

Letališče brez hangarja pa je kot »pašnik brez hlevčka«. In zato so v murskosloboškem aeroklubu že takoj pomislili tudi na »hlevček«. Ze prihodnje leto po dograditvi letališča, t. j. lani, so postavili temelje za novi hangar. Zidovi prostorne, nizke stavbe so čakali samo še na strešno konstrukcijo, le-to pa

so dobili letos. In tako je bil kratek vsak površen opis zabeleške velike bele črke napisal: Pomurski letalski center Murska Sobota.

Zgodba je kratka, prav kot bi bil kratek vsak površen opis katere koli graditve. Pa jo je moč povedati tudi podrobneje:

Aeroklub v Murski Soboti je za graditev novega hangarja porabil le 3,5 milijona dinarjev lastnih sredstev. Stavba sama pa je vredna veliko več: po oceni strokovnjakov kar 9 milijonov dinarjev. In prav v tej veliki razliki je skrita vsa požrtvornost članov aerokluba in drugih, ki so v dograditvi Pomurskega letalskega centra vložili veliko lastnega truda in sredstev.

Člani aerokluba so pri svojem novem hangarju opravili toliko udarniških ur, da so graditev popeljali kar za 2 milijona dinarjev. Delovni kolektivi krajevnih in okoliških podjetij pa so graditve letalskega centra podprli z delovnimi uslugami in gradbenim materialom: opekarne iz Radgone, Ljutomer, Borec, Pucovcev in Lendave so dale opeko, kmetje z Gorkega les; obrtniki so opravili svoja dela prav poceni, kolektiv »Agroservis« pa je zastoj naredil vse vilake za leseno strešno konstrukcijo (skoraj za 4 tone jih je bilo). Kolektiv Tovarne mlečnega prahu je aeroklubu pomagal pri prevozu gradbenega materiala, v »Rafinusu« pa so si dali opravka z vilizanjem kolektivnega delovnega poleta in požrtvornosti kolektivov in posameznikov, ki so družno gradili.

Svojo pomoč pa sta aeroklubu naklonila tudi okraj in občina, ki sta graditve podprla s finančnimi sredstvi in posojilom.

Zadnjo soboto minulega meseca je nad Mursko Soboto zabrnelo visoko v zraku toliko letalskih motorjev hkrati, kot ko

nikoli doslej, drug za drugim so veliki ptici pristajali na zelenem letališču in se nato zvrstili pred novo zgrajenim hangarjem. Stari znanci iz vse Slovenije, ki se srečujejo med polji na naših nebu, so si tu stiskali roke v pozdrav. Vsi pa so pristrčno čestitali domačinom k doseženemu uspehu.

Letalo, ki je nad Mursko Soboto in okoliškim vasi trosilo letake, je preostanek tovora streslo nekam v bližino letališča. OB OTVORITVI POMURSKEGA LETALSKEGA CENTRA V MURSKI SOBOTI... JUTRI VELIKA LETALSKA PRIREDITEV... VABI UPRAVNI ODBOR AEROKLUBA... je črkoval kratkohlajnik na pašniku ob Muri in zaradi dostavka... V SLUČAJU SLABEGA VREMENA... strokovnaško pogledal na nebo, da bi videl, ali bo vreme držalo. Kajti jutri bo v Murski Soboti... AEROMITING.

Pomurski letalski center ima za bližnjo prihodnost še temeljite načrte: že letos so si kupili jadralno letalo »Rodo«, traktor za povratno vtilo in uredili prostore kluba, ko pa

Delavske igre v Srbiji

Zadnjo nedeljo v avgustu je bil zaključen športni del III. festivala rudarjev in metalurгов Srbije. Predtekmovalja je organiziral republiški odbor s posebno komisijo, prireditelj finala pa je bil kolektiv rudnika Trepa. Medtem ko so bili tekmovalci na finalnih tekmah zelo disciplinirani, pa je v predtekmovaljih prišlo večkrat do protestov, ker so nekatere ekipe hotele izsiljevati zmage za vsako ceno. Pri tem so nekateri šli celo tako daleč, da so v ekipi postavljali tekmovalce, ki sploh niso člani delovnih kolektivov. Takaj pojavi pa so bili seveda samo izjema in je večina kolektivov pravilno tekmovala.

OHO-AHA

Oho, kako je bilo — veselo. V Budimpešti namreč, kjer so jugoslovanski plavalci presenetili tuje in domače strokovnjake, pa tudi sebe s kopico odličnih rezultatov in visokih uvrstitev. Baje je bilo za osemčlansko ekipo treba nazaj grede rezervirati cela dva vagona prvega razreda da so lahko po priljubljenih razmetilih vse reče luči, ki so jih zbrali na tekmah. Ob pregledovanju tovora so prebledeli celo madžarski cariniki, naši (cariniki, ne plavalci) pa so se odlično odrezali in vrlim vodnim športnikom zaračunali za luči 200 dinarjev po osebi. »Če bi bile kolajne, pa bi bilo zastoj,« je bil njihov komentar.

Aha, tradicija, tradicija. Če smo že pri Budimpešti, moramo omeniti še waterpoliste, ki so n. lepem donavskem otočku Margit Szigetu vendar rešili jugoslovanski ugled. Z drugih mestom so samo še enkrat potrdili enake plasmaje iz Hel-sinkov, Melbourne in Torina. Seveda pa je treba omeniti, da je tokrat kolajna visela na nitki. Zahvaliti zanj so imamo predvsem Madžarom. Prvič zato, ker so nas premagali (če nas ne bi — bi dobili zlato) in drugič zato, ker so nam izdatno opravili še z Italijani in Rusi. Mi pa smo medtem izgubljali kar naprej, pri končnem obračunu pa se je le pokazalo, da smo zabil en piškav gol več kakor Rusi in srebro je bilo naše.

Oho, zdaj pa še to. Komaj smo se navadili na dnevne rekordne vesti avstralske atletske »agencije« Elliott, ko se je začelo tudi pri nas. Longer se je v Celju postavil z novo najboljšo znamko v teku na 110 m z ovirami, še hujše stvari pa se dogajajo v Zahodni Nemčiji, kjer je neki Hary (ta Hary ni ti tako »neki«, saj je naposled evropski prvak) pretekel 100 m kar v čistem desetih sekundah. Dal je torej povsem »ad acta« vse, kar je bilo doslej hitrega na svetu, z Owensom vred. In ti Nemci! Namesto da bi se zadovoljili s tem rekordom, pa so šli in z geometri izmerili stezo v Friedrichshafenu. Rezultat: proga je bila dva milimetra predolga, ima pa nagib 11 centimetrov. In ker je dovoljen nagib samo 10 cm, morda z rekordom ne bo nič. Prav jim je, kaj pa »afne guncajo« V Celju nihče ne hodi meriti nagib proge...

Aha, dva keglja. Da, samo dva keglja sta manjkala in jugoslovanska kegljaška reprezentanca bi v Münchnu osvojila naslov evropskega prvaka. Tako pa so smetano pobrali Vzhodni Nemci. Mi pa spet srebro. Toda poanta ni v tem. Zalostno je namreč, da so se ob koncu tekme vsi najbolj jezili na Pogeljška, ker je kot zadnji v vrsti podrl samo 872 in ne 875 kegljev, kolikor bi jih bilo treba za prvo mesto. Pogeljška pa se je branil: »Res sem kriv, toda bratci, upoštevajte vendar, da so bili v moštvo tudi taki, ki so ostali pod številko 850. In naposled, zakaj moram zdaj jaz pojesti juho, ki ste jo skuhali s tem, da ste najboljšega Jugoslovana (trenutno) Martelanca pustili doma.«

SPORTNI OBJEKTI PRI NAS...

Smo za evropskim povprečkom

Jugoslovansko telesnovzgojno gibanje je tik pred pomembnim dogodkom: jugoslovanski kongresom za telesno kulturo od 16. do 18. oktobra v Beogradu. Ta zbor z vsem razveseljivimi zaključki bo za gotovo usmeril

to vejo družbenega življenja v prihodnjih letih na najboljšo pot. In res, še marsikaj bo treba spremeniti na področju telesne kulture, da bomo enaki deželam z visoko razvitim ljudskim zdravjem.

Po osvoboditvi so naši telesnovzgojni delavci dosegli zares izredne uspehe pri pospejevanju telesne kulture. Vendar so še številke, ki niso v prid višji življenjski ravni. V Jugoslaviji skorajda nimamo preprostih ljudskih igrišč in telovadišč, kamor bi imel dostop sleherni državljan. Res pa je tudi, da so športni kolektivi s pomočjo ljudske oblasti po osvoboditvi zgradili veliko številno športnih objektov in naprav. Vsega je bilo več ko 80 odstotkov vseh športnih objektov od natanko 7334 zgrajenih po osvoboditvi. Površina vseh znaša več ko 35 milijonov kvadratnih metrov. Na najboljšem je predvsem LR Srbija (3200), za njo pa Hrvaška (2100) in Slovenija (870), medtem ko ima najboljši povpreček na prebivalca kosovsko-metohijska pokrajina (3,34 kvadratnega metra na prebivalca). Slovenija je s tega gledišča na tretjem mestu (2,91 kv. m). Sploh pa velja, da v zveznem merilu precej zaostajamo za evropskim povprečjem (5 kvadratnih metrov). Ene-ma Jugoslovani pripada namreč samo bornih 1,35 kvadratnega metra športnega terena.

Po osvoboditvi smo zgradili pri nas največ nogometnih igrišč ter terenov za košarko, odbojko in mali roket, medtem ko smo več ali manj zamarili gradnjo zimsko-sportnih dvoran in plavalnih bazenov.

Razen tega ti prvi povojni objekti nimajo vseh potrebnih naprav (tehnične, higijske itd.), kar na dandanašnji stopnji telesne kulture zavira njen večji razmah. Zlasti slabo kaže v tem pogledu za športna igrišča v Črni gori, kjer je skoraj 90 odstotkov uvrščenih v tretjo kategorijo.

Zelo značilen primer, ki izrazito kaže na posledice teh napak, je n. pr. košarka, ki je tipičen zimski šport, vendar se pri nas ni razmahnil tako, kakor v drugih državah, ki imajo na voljo zimske dvorane.

Se posebno kritično pa je stanje v telesni vzgoji predšolske in šolobvezne mladine in telesni kulturi v delovnih kolektivih. Beograjski kongres bo prav na teh dveh področjih imel hvalvredni temi za preučevanje nadaljnjega razvoja in napredka.

Ob otvoritvi Pomurskega letalskega centra se je v Murski Soboti zbralo 16 motornih in 6 jadralnih letal, ki so več tisoč na letališču zbranih ljudi navdušila z bogatim programom uspele letalske prireditve

Na belo-črnih poljih

MLADINI ŠE VEČ ŠAHA

Tak naslov je vsekakor upravičen, čeprav je znano, da je šah zelo priljubljen med mladino, bodi delavsko ali kmečko, predvsem pa med srednje- in visokošolsko. Prav tako je tudi znano, da je n. pr. letos sodelovalo v tekmovalnih za dan mladosti, od najnižjih v razredih in šolah oziroma odredih do zaključnega okoli 20.000 slovenskih pionirjev in pionirk. Šahovska armada torej prihaja in iz nje bi moral čez čas iziti tudi kak nadpovprečen mojster 64 črnobelih polj.

To je v obojnem merilu, državnem in republiškem, nujno potrebno, kajti povsod zeva za najboljšimi določena praznina, ki bi čez čas lahko postala tudi usodna. Časi, ko smo bili priče bliskovitem vzponu tri-

Matanović - Ivkov - ing. Fude-rer, so mino. Za njimi so si-cher prišla še vedno nekatera solidna imena, vendar jih je bolj malo in takih, ki bi kaj kmalu že zaslužili velemojstrsko značko. Podobno je v Slo-veniji. Prva leta po vojni so rasli dobri mladinci kot gobe po dežju in dali plejado dobrih mojstrskih kandidatov, potem pa se je to tako rekoč čez no-ustavilo. Pozabili smo že skoraj, kdaj smo ustoličili zadnje-ega slovenskega mojstra. Nič čudnega potem, da so na zadnji skupščini Šahovske zveze Ju-goslavije v Zagrebu toliko go-ovoril prav o mladincem in pionirskem šahu in sklenili, da bodo temu vprašanju v prihod-njih letih posvetili kar največ pozornosti.

V Sloveniji se vsestransko delo s pionirji, pri čemer je vsekakor zelo zaslužna Zveza prijateljev mladine, že začnjen poznati. To delo je v marsičem podobno, čeprav v skladu s časom moderneje zastavljeno, delu nekdanje posebne mladinske komisije pri republiški šahov-ski zvezi. Če eni je popolnoma neznani mladinec Parma, eden izmed množice najmlajših, pre-senetih na državstven prvenstvih z visokim številom točk. Le-tos pa je sploh na vsej črti pro-dri in si priboril primate med jugoslovanskimi mladinci.

Ta uspeh ob vsehkor zelo iz-podbudno vplival na vse ma-de ljudi, ki radi sedijo za ša-hovsko desko. Izpodbudil je bo tudi šahovske organizacije, da bodo še bolj kot doslej za-

čele delati z mladino, da bodo bolj kot doslej prevzele skrb nad raznimi samoniklimi kro-ki, smeleje vključevale svoje mlade, nadarjene člane v klub-ske ekipe, klubske turnirje itd. Marsikje spet je ZSK Maribor lahko za zgled — so tako že kdaj začeli, kajpak samo uspe-sno. Še veliko neizrabljenega ma-teriala pa je v industrijskih a-vajenskih šolah. Tu lahk-veliko store naši sindikati, če-prav so že doslej zajeli prece mladine v razna medobrat-ni, tudi višja tekmovalnja. Pa-metna investicija v šah se nam-reč na raznih koncih obiln-obrestuje. To je glede na raz-nokoristi, ki jih šah daje, že sta za resnica. Zatorej ponovno — mladini še več šaha!

KDO JE IZDAJALEC?

Zdaj je s prsti zatiskal ušesa, toda bučanje se je vleklo z neskončnost, svetloba ga je bodila v oči in takrat jih je odprl in brez misli in uma planil nazaj, k svoji četi. Naočniki so mu padli z nosa, da ni videl ničesar pred seboj, pa tudi čutil ni ničesar. Samo kolena so se mu zašibila, ko je strahovito tresčilo za njim. Zemlja se je zamajala in zračni val ga je pahnil v stran.

Negibno je obležal. Zazdelo se mu je, da se mu jeklo zadira v možgane, da zemlja razpada v slepečem sijaju. Železni dež je piskaje, tuleče in treskavo padal okoli njega, dim se je vžil z ognjem, vagoni so se v bleščeti svetlobi vzpenjali, se lomili, treskali, se valili s proge, vse je treskalo in se bliskalo, zemlja se je tresla in se majala. Nato oglušujoči vztrik tretje čete in ozarjeni obrazi so bliskovito zdrveli mimo njega. Nov tresk eksplozije, vpitje, regljanje strojnica.

To mu je povrnilo zavest. Ko mu je v ušesih bobnelo regljanje, je vstal in poletel naprej proti gorečemu vlakcu. Klopica kadečega se jekla, železa, zdrobljenih vagonov in človeškega vpitja. Nato dolga vrsta naslednjih ali negibnih, celih in nepokodovanih vagonov, iz katerih se je bliskalo in treskalo. Strojnice niso prenehale, krogle so brenčale po zraku. Nemci so divje streljali. Desno od Zarka je zadonel nov vzklík — prva četa je šla v napad. V diru, na slepo, je Zarko zagnal bombo, pa še drugo, še tretjo. Nato se je vrnil na tla, kakor ga je gnal prirojeni nagon po zavetju. Tedaj se je domislil, da nima puške, ostala je tam pri steni. Sklanja se je stekel na slepo v tisto smer in zdajci začutil pod nogami jame, kotanje, zemlja okoli lokomotiv je bila vsa razdejana.

Zarko je drhtel obzled. Stene ni bilo več. Previdno je obšel ta kraj, z rokami je tipal naokoli. Tu nekje je morala biti puška. Tedaj je od groze zavrnul.

Trucetovo truplo je bilo še toplo, toda popolnoma otrpelo.

37.

Naslednjega dne so se dogodki tako naglo razvijali, in s tako različnimi pomeni, da jim je Gjuro komaj sledil. Od razburjenja in napetosti je domala izgubil glavo.

Toda prav globoko v njem je telo upanje, da se je začela zadeva nezadržno razpletati. Čutil je, da bo uspel. Neomajno je sledil svojim slutnjam.

Dan je bil kakor iz škatlice. Pred njim je zavel veter in razpodel oblake. Nebo se je svetilo kakor biser. Tiho, mirno, sončno vreme. Godzovi so se zeleno svetilkali, nad njimi se je razlivala trepetljiva zračna svila.

Ceprev je Gjuro do malega vso noč prebil na konju in ni zatiskal očesa, ni bil prav nič utrujen. Navdajal ga je zanos. Lahak nemir se mu je pretakal po žilah, njegov pogled je odseval lahkotnost in prepričanost, kri je neslišno in vztrajno strujala pod kožo, ki je rahlo podhrtevala, ker jo je nežno božalo toplo, čisto ozračje. Samo obraz se mu je podaljšal, oči pa so postale globlje in temnejše, upadle v zasenčene dupline modrih podočnikov.

Najprej je po njegovih zvezah prispela novica, ki je vznemirila štab odreda. Ceprev so jo pričakovali že celih petnajst dni kot nekaj neogibnega, je vendar prišla kot svojevredno iznenadenje, ki te za trenutek zmede in poveča zaskrbljenost.

Krepke nemške in ustaške sile so se pokazale to noč jugovzhodno od Romirja, v podolju reke, ki ločuje ravnino in romirski partizanski odred.

Mitar je vestno in natanko proučeval zemljevid, kušal je dojeti in odkriti nakane in odreda glavno smer prodiranja sovražnih kolon. Da je ofenziva na pragu, je kakor pribito. Prihaja poletje, čas nemških napadov in besnih poizkusov, da se bo izvojevali končno odločitev. Motilo ga je to, da so se pokazale krepke motorizirane in pešadijske enote, opremljene za planinsko vojskovanje, prav tam, kjer jih je najmanj pričakoval. Kakor da so se hotele kot klin bliskovito zabiti med romirski in ravninski odred, kakor bi po globokem prodoru z obkroževanjem objele partizansko ozemlje. Do tega sklepa je vodilo skrbno proučevanje zemljevida, ampak Mitar je vedel, da lahko ti koristni pokazatelji naravnih pravcev in terenskih pogosto zavadejo na krivo pot, v usodne zmote.

Prve Gjurove informacije so kazale na to, da se bodo nemške oklopne kolone napotile vzdolž reke po široki, ugodni dolini, ki so jo z obeh strani obdajale planine. Ozemlje na drugi strani reke je držal ravninski partizanski odred. Po globini so bili boki enega in drugega odreda potemtakem tako izpostavljeni, da bi tu bil mogoč nemški proboj. Zamil je bila drzna in tvegana, ampak vprašanje, ki si ga je zastavljal Mitar, je bilo v tem, ali je to poglavitna smer napada v celotni ofenzivi, ali samo diverzija, ki naj bi zavedla njegov odred v zmoto in ga pritegnila k reki, medtem pa bi sovražnik z vso silo udaril z nasprotni strani, tam od Belonova? Informacije so govorile o močnih nemških in ustaških zborskih tudi na tem področju kakor tudi v predelu severno od Romirja, pred ravninski odredom. Ni mogoče vnaprej videti niti tega, kod bodo krenile nemške čete iz doline: ali naravnost, da bi se prebile za hrbet dveh odredov, ali z iznenadnim zamahom v bok enega ali drugega odreda. Zaenkrat stoji na začetku doline, nove kolone prihajajo, tanki, topovi, kamioni. Letala krožijo nad dolino.

Mitar stiska ustne, izbočeno čelo je napeto pod bujnimi kodri nepočasnih las. Brada mu je po malem drgetala, usta so se odpirala, oči pa so bile kar naprej prikovane na zemljevid. Njegov odred je pripravljen, je nardel, toda mar sme prezgodaj kreniti v katerikoli smeri, preden ne odkrije, kam meri sovražnik? V nevarnosti so tretji, drugi in prvi bataljon, obotavljanje je lahko usodno.

Njegov pogled je brezizrazen, četudi je oči prečudno skrivil pod nabranimi obrvi. Sovražni poveljnik ga ni mogel postaviti pred hujšo izbiro. Hudičev predzren pohod po dolini!

Danilo, ves v zanosu svojih misli, je bil podoben svinčenemu oblaku. Vedel je, kaj teži Mitar. Odred pričakuje ofenzivo iz druge smeri in je temu primerno že prikril svoj načrt uspešne obrambe in je ustrezno razmestil bataljone. Spremenjeno stanje in zahtevalo naglo preusmeritev. Nevarnost raste z vsakim trenutkom.

Mitar se je odločil, da bo počakal. Svoji naravi in nazorom nakljub to pot ni hotel storiti ničesar, preden sovražnik ne odkrije kart. Zavedal se je, da spravlja s tem odred v najkrogljivejše stanje in v hudo moralno preizkušnjo, v mrtvo, topo pričakovanje in negibno prežanje na robu kipečega ognjenika, medtem ko se okoli njega širijo preteče tipalke ognjene, jeklene pošasti. Danilo ga je osuplo gledal. Mar sme odred postati tako razvrščen, kakor je zdaj, je vprašal ves potan; mar ne bi sprejel boja?

Mitar je odbil že samo misel na to.

»Tega ne puščam iz vida, ampak za zdaj ostanemo, kjer smo. Saj si prav tega želi sovražnik, da bi nas pahnili na napačno stran.« — Slutil je, da ne gre za navadno ofenzivo z omejenimi cilji, marveč za daljnosežno zasnovano s končnim namenom, da bi uničili oboroženo silo vstaje v tej pokrajini. Imeti je treba železne živce, in čakati, čakati do zadnjega. Hkrati je bodril Danila: »Čim globlje ga pustimo prodreti, tem bolje za nas. Pokazati mora, kam hoče. Za zdaj ne smemo oslabilati obrambe nasproti Belonovu. Izpostavili bomo del drugega bataljona proti reki, da bo prežal in ogledoval.«

Gjuro bi bil rad podprl Danila, ker je sodil, da je Mitrov načrt preveč tvegan, toda njegovo zbranost so odgnale druge misli. Sprva ga je prihod Nemcev v dolino pretudno oplašil, morda zaradi tega, ker je Gjuro povezal ves svoj up ravno z začetkom ofenzive. Svojo največjo stavo, svojo življenjsko stavo je povezal z ofenzivo in zdaj se trese od groze. Pa ni dolgo trajalo in že se mu je razpletel kloboč v grlu, zlasti ko ga je Mitar ošinil s pogledom kakor inkvizitor:

»Zdaj smo prignali do kraja. Če bo vohun ogrozil odred, — se zavedaj posledic. Razvezali smo ti roke...«

Drhtenje se je spremenilo v bes. Gjuro se je vzravnil. »To pot se lahko zaneses,« je rekel samozavestno. Njegova samozavest pa se ni več opirala na čustvovanje, marveč na hladno pretehtana dejstva. Nekateri kratki, ampak neverjetno živahni vtisi ga vodijo po zelo preprosti poti. Notranji glas mu pravi, da drugače ne more biti. To je edina pot, da ujame Matildo.

Mitar ne ve, kam bi prejel. To so poslednji trenutki zatija, trenutki napona vseh duševnih sil, da pogumno sprejme odgovornost za negotovo odločitev. Tudi za Gjura so bili to trenutki poslednje napetosti, ko se uravnava vse bitje skrajno naglo v en sam smoter.

Komaj se je poglobila prva burja v duši, že je prišlo novo, nepričakovano presenečenje. Poročilo poveljnika tretjega bataljona o napadu na progo v minulih noči. Poročilo je prinesel kurir iz Babičev. Uspeh je presegal pričakovanja.

»Nasledil so kakor nikoli!« je zmagovalno vzklíknil Gjuro. »Prepričan so bili, da bo bataljon napadel Kamenico pa so napotili transport proti Zvoniku brez varstva. Hans Fimag bo počil od jeze.«

V tem vzhičenju je za trenutek zagledal v mislih osuplo Matildo, njeno prestrašeno, prepadlo lice, blazen strah v očeh zaradi katastrofe, ki jo je nakopala svojemu gospodarju, prepričana, da kar najbolje opravlja svojo nalogo. Kako se bo pač zdaj počutila ob sami misli, da bo raztogoteni gospodar znesel svoj gnev sevé nad njeno glavo? Prepričan bo, da jih je Matilda izdala v usodnem trenutku. Zdaj je gotovo ob pamet, je pomislil Gjuro, ker je vedel, da drže Nemci svoje vohune vedno v šahu in da jih neusmiljeno kaznujejo, če posumijo o njihovi zanesljivosti. Nič hujšega ne bi moglo zadežati Matildo, kakor če bi tako posumil tudi Hans Fimag. Gestapo bi peklensko zapečatil njeno usodo. To je neogibno dvostranskega izdajalca. Gjurove oči so gorele od nestrpnosti — spomnil se je Mirjana. Kar nehote je zdrhtel — ali je dobro odprla oči?

Nemci so imeli dovolj vzroka, da 'so se raztogotili. Danilo je bral s sijočim obrazom poročilo poveljnika tretjega bataljona. Zetev je bila obilna. Sedemdeset mrtvih esesovcev, med njimi štirje višji častniki, — štab oklepne skupine, poslani v Beždan, v zvezi z načrtom za ofenzivo. Petnajst Nemcev so zajeli, med njimi dva nižja častnika in nekatere podčastnike. Obilen vojni plen, a žal neuporaben za partizane — imenitna kolona tankov in težkih mehaniziranih topov, biser nemške vojne tehnike. Bataljon je pobral lahko orožje s strelivom, vse drugo pa razdeljal in na nekaterih krajih raztrgal progo. Intendant Smajo je preložil vagon živil v skladišča odreda.

»Sto vragov!« je rekel Gjuro in čutil, kako mu sree udarja v rebra. »Nemci bodo divji. Dvomim, da bi Gestapo prizanesel Matildi.« Vidno je bil razvnet: »Tako moram v Gorovo. Torej,« je rekel, ko je vstal in pomenljivo pogledal Mitro, »vse bo tako, kakor smo se dogovorili.« Zdajci se začutil, da se trese. »Če bi se kaj zgodilo,« je rekel raztreseno, »pa vi končajte. Jamčim, da se to pot ne motim, samo on je lahko Matilda.«

Kazalo je, da se komaj drži na nogah. Kakor da je zdaj vse tisto, kar se je iz strašne dni v njem nabralo in vrelo pod pritiskom razdiralnih slutenj in udrženega navideznega miru, bruhnilo na dan, kakor da so popokali ventili napete neodločnosti in pričakovanja, prebili slabotni oklep izčrpanega organizma, ki ga je iznenada zajela drhtavica trenutne slabosti. Počasi in globoko je dihal. Danilo ga je pogledal z vprašujočimi očmi.

»Kaj pa bi se utegnulo zgoditi?«

»Mislim... takole... z menoj...« je v zadregi razložil.

Mitar je razumel. Ze nekoč je Matilda streljala na Gjura. Hotel mu je nekaj reči, pa kakor da je obrnil misel, — s polodprtimi usti, nervozno bobnajoč s prsti po zemljevidu ga je pogledal zamisljeno, mehko, toplo. Gjuro pa to dopoldne le ni krenil v štab tretjega bataljona. Komisar Zaim je pisмено sporočil, da je napotil zajete Nemce s stražo v štab odreda. Do pol dne jih lahko pričakujejo. Gjuro je sklenil, da bo počakal nanje in zasilil častnike. Ta čas so mu bile njihove izpovedbe kakor naročene. Njegove informacije s terena so bile skope in nezanesljive. Morda bo kateri izmed ujetnikov, želeč odkupiti glavo, izdal skrivnosti ofenzive. Dobro je, da sta tudi dva častnika med njimi. Ta dva lahko močno koristita, pozneje pa bi jih lahko z dobičkom zamenjali. Nemci so zavzeti za epolete in če jim bodo hoteli rešiti iz ujetništva, bodo za ta dva dali dosti več talcev in pripornikov.

Tik pred poldnem so se pokazala letala na jasnem, mirnem nebu. Na nizkem poletu so rezala ozračje in se srebrnkasto poblikavala na soncu, nakar so zdrvela naravnost čez pobočje nad štab odreda. Letela so raztreseno in ozračje se je treslo od silnega hrupa motorjev. Vodilno letalo je zdajci streslo krila, dvignilo rep in se s kljunom strmoglav spustilo proti zemlji. Ob strahovitem tuljenju so zaregljali rafali okoli hiše, v kateri je bila odredova delavnica. Pravkar so nekateri borci planili zbegati iz hiše in zdrijali po travniku proti ograji. Krogle so razbile streho in se kakor jeklen dež zasvetile okoli njih. Večje silo so se lomile in pokale, potrpano listje je počasi padalo na tla. Nekli borec, ki je tekel poslednji, je naglo omahnil z glavo, se na mestu zasukal in padel vzrak. Tisti čas je neko drugi pred njim strašno zakrčkal, poskočil na eni sami nogi in se sesedel, držeč se za koleno. Nato se je brž vzravnil in zatiskal oči z roko — motor je zahrnul nad njim in upognil krošnje dreves.

Gjuro je vse to opazoval skrit za suhim, oblim deblom v zagradi. Danilo je ležal zraven njega, malo dalje pa borci zaščitnega voda in kurirji. V senčnem hladu, skriti za debeli in trhljavi skaldovnicami so brez diha ležali prižeti k tlom. Poveljnika ni bilo tu, malo prej je bil odjezdil k drugemu bataljonu, ki je bil najbolj izpostavljen proti dolini reke.

V tretjačetem ozračju je naštel Danilo dvanaest letal. Jekleni roj je bil pravkar nad štabom. Tuljenje motorjev je doseglo višek. Gjuro se je priželi k zemlji in nezavedno zarinil glavo pod oblo debla. Le-to je drhtelo in se treslo, čutil je njeno drhtenje na svojem tilniku, drevesa so sklanjala veje, zemlja se je majala, ozračje se je razblinjalo, se krusilo in se lomilo, razpadalo in umiralo. Krilate pošasti se nikoli niso tako številno napadle partizanskega štaba. Srce je za trenutek zastalo. Tu ni bilo več rešitve — zemlja in nebo in vse, kar je bilo nad njima in med njima, se je spreminjalo v uničujoče nadnaravno grmenje. V teh trenutkih je bilo vse enovito. Gjurovo telo in duh, njegove kosti in sklepe, živce in možgane, vse, kar je sestavljalo njegovo telesno in duhovno bistvo, sta presinjala pomladni sijaj sonca in topla vlaga zemlje; postajal je neverjetno gibljiva vrstica, setavljena iz nešteatih spominov in prizorov, ki so se v silnih navalih vračali iz minulosti. Z dna njegove zavesti so se prebujali in vstajali davno pozabljeni prizori iz detinstva in vse njegovo oživljenje je teklo mimo njega kakor v prebudenih sanjah, ko se želje, slepila in omame mešajo z nepojmljivo čvrstimi neuklonljivim nagonom, ki vodi k življenju in se hrani z življenjem, hoče živeti in se kljubovalno smeje in roga smrti in njenim kratkotrajnim izzivanjem in sleplom. V pričakovanju neizprosne puščobe, ki jo bodo povzročili: zračni roparji s tem, da spreminjajo lepoto zemlje v prah in ničevnost, je začutil v sebi prešeren in predrzen pogum, ki je skrajno ravnodušen nasproti smrti, ker izvira iz življenjskih resnic, ker ustvarja življenje, njegove soko ve in osnove s tem, da omamlja zavest in čustva s svojim veličastjem in neminljivostjo.

Prevzet od tega opojnega spoznanja ljubezni in strasti do življenja se opazil ni, kdaj je Danilo vstal in se napotil čez travnik k štabu. Tudi borci zaščitnega voda so vstali in odšli iz zaklonišča. Z rokami na čelu so gledali na severovzhod, kamor so odletela letala. Razen vodilnega letala, ki je sesulo nekaj rafalov na odredsko delavnico, niso ostala letala ne streljala ne bombardirala Razdolja. Izginila so prav tako hitro, kakor so bila prišla, proti reki in ravninskemu odredu.

SIN BRIGADE

PISE: TONE SELISKAR

RISE: MARJANCA JEMEC

211. Bili so rešeni. Nemci si niso upali pobrati svojih mrtvih in ranjenih. Ko so partizani čez nekaj ur prišli izza skalovja, da bi mrtvim pobrali orožje in strelivo, so našli v soteski tudi veliko torbo z dragocennimi injekcijami in zdravili. Zdravnik je takoj vsem ranjenecem vbrizgal zdravilo proti tetanusu in jim previl rane.

214. Zasvitalo se je. Težke, mokre megle so se dvignile, oblaki so se pričeli trgati in po dolgih mokrih dneih, je spet zasijalo sonce. Globoko spodaj je v ozki soteski tekla Kolpa. Martinček je zagledal vasi, kjer žive njegovi. O, kako se je tega razveselil! Toda, ali so v soteski sovražniki?

212. Toda tu niso mogli ostati, kajti bili so kot brodomlci na golem otoku, kjer ni ne hrane ne vode. Starček je spet zajahal mulo in dejal: »Za menoj! Se to noč bomo trpeli, potem bomo na cilju. Tam bomo dobili vode in hrane.« In spet jih je vodil junaški starec, pred njim pa je hodil Martinček, vedno prirobljen, da popade vsakogar, ki bi jim zastavil pot.

215. Kraško vrtačo prav na robu strmine so obdajale mogočne smreke. Takoj so se lotili dela. Nasekali so velike veje in z njimi obdali ležišča ranjenecov, čez veje so razpeli šotore, Martinček pa je z nekaj borci odšel v sotesko na ogled, kajti vsi, borci in ranjeni, so bili lačni in žejni. »Martinček naj vodi izvidnico!« je odločil komisar in Martinček je bil ponosen, ker mu je komisar tako zaupal.

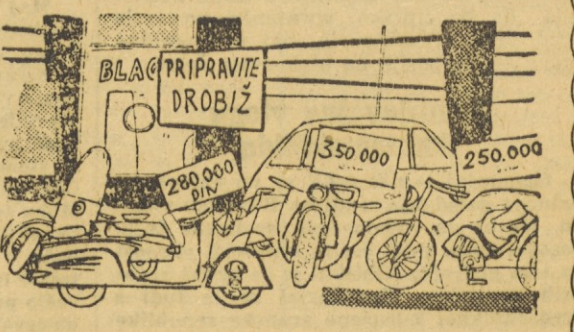

213. »Tu smo!« je dejal zdravnik, čeprav je bila še tema in se ni nikamor videlo. Izmučeni, lačni in žejni so ranjenci in borci zaspali pod temnim nebom, a zdravnik je vedel, da se bo kmalu pričelo svitanje. Zdravi morajo skrbeti za bolne. Pobožal je spedeča Martinčka po izmučenem obrazu, sedel k njemu in dahnil: »Ti si še otrok, jaz starec — pa hodiva po istih potih. Za domovino...«

216. V goščavi, kakih sto metrov nad vasico, ki je štela samo nekaj hiš in mlin ob Kolpi, se je izvidnica ustavila. Tedaj je Martinček zapazil globoko pod seboj Tineka in Mojčko in kmalu nato tudi babico, kako so vsi trije brezskrbno šli proti mlinu. Nikjer ni bilo slišati streljanja in svet ob Kolpi je bil tako čudovito tih, kakor da se je vojna odmaknila od tod tisoč milj daleč.

HUMOR

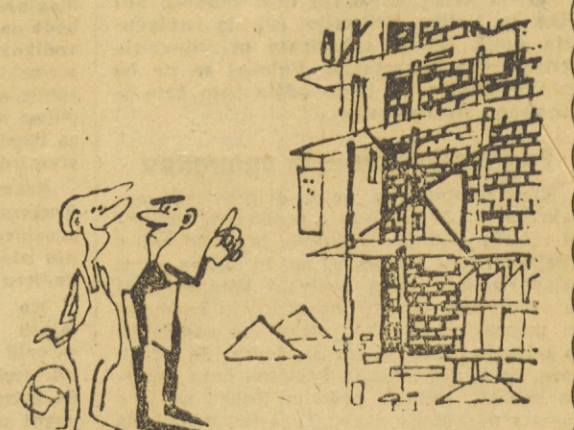

Brez besed.

— Kako znanost napreduje! Lani je bila fizika po sto petdeset, letos pa je že po dve sto petdeset dinarjev!

Brez besed.

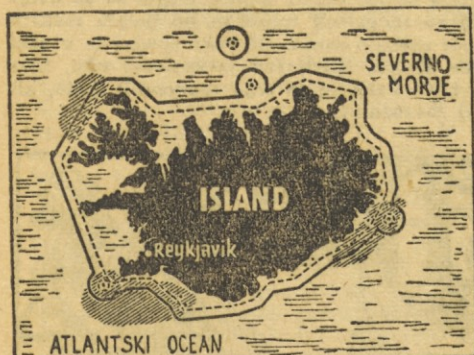
— Ali je to tista novogradnja?
— Kakšna novogradnja! Saj gradimo že dve leti!

Teritorialne vode

Islandija je nedavno tega razširila svoje teritorialne vode s 3 na 12 milj, da bi si zagotovila bogata lovišča rib ob njeni obali, kamor so imele do zdaj pravico zahajati ribske ladje vseh drugih držav. Z razširitvijo teritorialnih voda pa jim je to onemogočeno, ker pomenijo teritorialne vode tisti pas morja ob obali neke dežele, ki je popolnoma v njeni lasti in tuje ladje nimajo dostopa brez njenega dovoljenja. Zaradi take odločitve se je vnel hud spor med Islandijo in Veliko Britanijo. Angleška vlada je dala svojim ribiškim ladjam spremstvo vojnih ladij, ki jih ščitijo pri ribolovu.

Za Islandijo je tudi LR Kitajska razširila svoje teritorialne vode na 12 milj. Posledice te odločitve so še bolj daljnosežne. Saj se sedaj tudi vsi otoki, ki leže v teritorialnih vodah, postali del ozemlja LR Kitajske. Potemtakem lahko pekinška vlada proglasi Čangkajsko vojsko na teh otokih za upornike proti zakoniti oblasti. Ameriške ladje, ki bi plule po teritorialnih vodah, pa lahko obtožijo za kršitev nedotakljivosti kitajskega morja.

Islandija je razširila meje ozemeljskih voda na 12 milj. S tem je onemogočila tujim deželam ribolov v tem pasu. Na zemljevidu predstavlja debeljša črta okoli otoka sedanjo, črtkasta pa prejšnjo mejo ozemeljskih voda Islandije. S posebnimi črtami so na zemljevidu označena tista področja na morju, ki so najbolj bogata z ribami.

Gronchi v Braziliji

Italijanska vlada je zadnje čase zelo delavna v njeni zunanji politiki. Predsednik vlade Fanfani je v zadnjem času obiskal vse glavne zahodnoevropske prestolnice in tudi Washington. Zdaj pa je odšel celo sam predsednik republike Gronchi na uradni obisk v Brazilijo, največje južnoameriško državo. Namen tega obiska je izboljšati gospodarske pa tudi politične stike. Obe deželi namreč težita k temu, da bi navezali čimveč stikov z ostalim svetom in vodile čim bolj aktivno zunanjo politiko.

Za De Gaullea še ni konec težav

Predvolilno kampanjo za referendum o novi ustavi je odprl sam de Gaulle 4. septembra z velikim predvolilnim govorom, v katerem je pozval Parižane, naj glasujejo za novo ustavo, ki bo po njegovih besedah vrnila Franciji njeno staro slavo. Toda med govorom je del poslušalcev začel demonstrirati proti de Gaulleu in novi ustavi. Policija je imela polne roke dela. Bilo je dosti ranjenih. Po dokajšnjem neuspehu v Afriki, kjer so prebivalci zahtevali pravico do neodvisnosti, in po udarcu, ki mu ga je zadala Alžirska fronta narodne osvoboditve z razširitvijo vojne na samo Francijo, so zdaj tudi Francozi sami pokazali znake odpora proti novi ustavi. Uspeh glasovanja bo odvisen od tega, koliko bodo pokazale demokratične sile zrelosti in enotnosti. Za Francijo pomeni september vsakor mesec usodnih odločitev.

Bivši predsednik vlade in voditelj radikalov Mendes-France ja kar se da ostro obsodil novo ustavo in celotno de Gaullovo politiko, ki skuša s pritiskom in ustrahovanjem doseči večino na referendumu. V Alžiriji sploh ni mogoče govoriti o volitvah. Je dejal, ker je prebivalstvo ali med uporniki ali pa po zaporih.

Okrog Cipra

Guverner Cipra Foot je v Londonu razpravljal s predsednikom vlade Macmillanom o najnovejšem položaju na Cipru. Gre za to, ali naj dovolijo nadškofu Makariosu vrnitev na Ciper in pa, kakšni naj bodo nadaljnji ukrepi glede prihodnosti otoka. Britanski načrt o začasni ureditvi ciprskega vprašanja je Turčija sprejela, Grčija pa odklonila. Hkrati je grška vlada naznanila, da bo ciprsko vprašanje postavila pred OZN in zahtevala, naj mednarodna organizacija pošlje na otok svoje čete.

Pomirjevalna vloga Hammarskjölda

Generalni tajnik OZN se po sklepu izrednega zasedanja mudi na Blžnjem vzhodu, da bi ob sodelovanju arabskih dežel dosegel umik tujih čet in zagotovil varnost na tem področju. Obiskal je že nekaj arabskih prestolnic. Pogovarjal se je tudi s predsednikom Združene arabske republike Naserjem. Težišče vprašanja je položaj v Jordaniji. V Kairu se pričeli, da bi sprememba oblasti v tej deželi pripomogla k rešitvi krize. Obsojajo tudi zahodni sili ZDA in Veliko Britanijo, češ da zavlačujeta umik čet in sabotirata prizadevanja generalnega sekretarja. Položaj se ne bo ustabil, dokler ne bodo odšle tuje čete iz Libanona in Jordanije.

Pogajanja namesto spopadov

ZDA so sporočile, da so pripravljene pogajati se s LR Kitajsko o problemih Daljnega vzhoda. Podobno sporočilo je prišlo tudi s kitajske strani. Razgovori naj bi bili na ravni veleposlanikov. ZDA pozivajo Kitajsko, naj se odreče uporabi sile na področju Formoze. Ta pripravljenost obeh strani na pogajanja so prinesla precej olajšanja, čeprav še nič ne kaže, da bi jih mogli v kratkem času uspešno končati. Indijski premier Nehru pa je v zvezi z napetostjo okrog Formoze izjavil, da bi bilo treba spor rešiti zlepa in prepustiti obalne otok LR Kitajski. Indijski listi pa so hkrati obsodili LR Kitajsko, da je začela obsejaljevati te otoke, češ da ni ugodno s topovi uresničevati svoje pravice.

Za črnce zaprta vrata

Ali bodo gimnazijci — beli in črni — v Little Rocku letos ostali doma? Na to vprašanje bo dokončno odgovorilo ameriško vrhovno sodišče šele v petek na izrednem zasedanju. Kakor kaže, bo s tako ali drugačno odločitvijo potegnito novo mejo v reševanju enega izmed najbolj perečih problemov današnjega ameriškega življenja.

Problem je za ZDA star. Načel ga je slavni predsednik Lincoln, ko je zahteval osvoboditev črnih sužnjcev, ki so obdelovali južne farme. Na papirju so zagovorniki svobode in postopne enakosti ter enakopravnosti črncev sicer zmagali, toda v praksi je v mnogocem ostalo pri starem. Zlasti v južnih federalnih državah — tu prebiva zdaj kakih 8 milijonov črncev — so bile do nedavnega v navadi natančno določene meje med črnim in belim človekom. Črnci so imeli posebne oddelke v vlakih, lahko so zahajali v lokale, ki so bili določeni samo zanje, niso se smeli sprehajati po javnih parkih, niti piti vode iz javnih vodnjakov. Dolgo je trajalo, da so si sploh pridobili pravico pošiljati svoje otroke v šolo, a ko so jo naposled dobili, so zanje zgradili posebne šole in vanje nastavili samo črne učitelje. Razen tega se je na jugu že konec 19. stoletja vgnezdila rasistična teroristična organizacija Ku-klux-klan, in ta je navadno ob podpori lokalnih oblasti strahovala tiste črnce, ki so se drznili posluževati se državljanjskih pravic. Linčanje teh nesrečnikov je bilo še pred zadnjo vojno priljubljeno »kaznovanje«, ki so ga pripravili člani te zloglasne organizacije.

Prve večje spremembe je v življenje črncev prinesla prva svetovna vojna. Tako kakor beli moški so tudi črni oblekli iste uniforme. Mnogi so se bojevali na evropskih tleh in zlasti v Franciji spoznali, da Evropa ne pozna razlike med belci in ljudmi bar-

Spet vojaški udar

Iz dežel južne Amerike čisto pridejo poročila o vojaških uporih in državnih udarh. Zdaj se je uprla skupina oficirjev v Venezueli. — Uporniki so zavzeli nekatera vladna poslopja in radijsko postajo. Glavno zaslonbo so imeli uporniki med pripadniki vojaške policije, medtem ko se druge vojaške enote niso vmešale v upor. Vlada pa je kmalu sporočila, da so upor v kralj zadušili in da v deželi spet vlada mir.

vaste kože. V istem času je v severnih pokrajinah ZDA zaradi nagle industrializacije začelo primanjkovati delovne sile in črnci z juga so se začeli množično seliti tja, kjer so našli delo. Sicer so bili po zaslužku za isto delo slabše plačani kakor belci, vendar pa je delo v industriji začelo dvigati njihovo zavest in znatno izboljšalo njihove življenjske pogoje. Med naprednimi, predvsem delavskimi organizacijami so našli močne zaveznike, ki so jih podpirali v naraščajočih prizadevanjih za enakost in enakopravnost. Vrhovni organi oblasti so jim olajševali to pot, ker je bila 7-milijonska armada črnih delavcev neobhodno potrebna za razvoj industrije. Zakonski ukrepi proti rasnemu razlikovanju v javnem življenju so na severu kmalu približali črnca belcu, toda zaostali jug — industrijsko nerazvit in okorel v tradicijah — se je temu tmo glavo upiral.

Nova svetovna vojna je črncem vojakom prinesla spet nova priznanja in popolno enakost z belim ameriškim vojakom. Mnogi črnci so si pridobili visoka vojaška odlikovanja in dosegli najvišje, tudi generalne čine. Vse to je povečalo boja za dejansko enakopravnost črnega prebivalstva po vsem ozemlju ZDA, toda nekatere južne države so še vedno ostajale pri starem.

Pred 4 leti je zvezno vrhovno sodišče razglasilo ločene šole za črne in bele otroke za protizakonite in sprejelo sklep, da tam, kjer še ni enotnih šol za vse državljane ZDA ne glede na barvo kože, te čimprej uvedejo. Ta sklep je na jugu izzval sicer precej negotovanja, vendar pa so bili ljudje v splošnem pripravljeni izpolnjevati zvezni zakon. Tako je od tedaj pa do danes država Virginija povsem ukinila ločene šole ter ob tem ni doživela nobenih posebnih uporov ali pretresov. Nasprotno pa je v nekaterih drugih državah, predvsem na skrajnem jugu (Mississippi, Alabama, Južna Karolina, Florida, Arkanzas, Luisiana in Georgia) v teh letih divjal odkrit boj proti izvajanju zakonskih odločb vrhovnega sodišča ob podpori lokalnih oblasti.

Tako je v Little Rocku guverner Faubus s svojo policijo odstranil iz gimnazije 8 črnih dijakov in šele zvezne padalske čete so vzpostavile v mestu mir ter omogočile redno šolanje dijakom črne kože. Toda ko so čete odšle, se je začelo znova. Sodnik nižjega sodišča v Arkanzasu Lemley je

zaradi neredov odložil integracijo šol za dve leti in pol, toda prizivno sodišče v St. Louisu je ta sklep prekinilo, češ da sodnik ne more izgrajevati uzakonjene zvezne odredbe. Faubus, guverner v Arkanzasu, je nato dosegel, da so odložili začetek pouka v šoli v Little Rocku. Zvezno vrhovno sodišče se je sicer sestalo konec avgusta k izrednemu zasedanju (sedmo po vrsti v zadnjih 28 letih), vendar je odločitev preložilo do petka.

Kaže, da se v Washingtonu obotavljajo z reševanjem teka kočljivega problema. 4. novembra bodo namreč v ZDA parlamentarne volitve in vladni krogi si prizadevajo, da bi našli kompromisno pot. Eisenhower je sicer vnet zagovornik integracije, toda zadnje čase, kakor poročajo ameriški časopisi, »se nagiblje k popustljivosti«. V vladnih krogih namreč prevladuje mnenje, da tik pred volitvami ne bi bilo pametno izsiljevati izpolnjevanje zakonov za ceno večjih nemirov in podobnih neprijetnosti.

Kongres britanskih sindikatov

Pretekli teden so britanski sindikati, ki štejejo nad 8 milijonov organiziranih članov, sklicali svoj letni kongres. Razprava se je večji del sukala okoli notranje političnih vprašanj, vendar pa so se na njej dotaknili tudi nekatere važnih vprašanj zunanje politične dejavnosti britanske vlade. Celotna razprava pa je tudi to pot potekala v znamenju boja med dvema tokovima v organizaciji, med desnico in levico, o vlogi sindikatov v sedanjih pogojih v deželi. Sio je za vprašanje, kakšno stališče naj zavzamejo sindikati do vladne politike cen in plač. Da bi preprečila inflacijo in obdržala ravnotežje v gospodarstvu, je vlada namreč začela izvajati politiko zamrznjenih mezd. Na kongresu sta se levica in desnica spoprijeli na vprašanje, ali naj bodo sindikati popustljivi nasproti taki vladni politiki, ali pa naj posegajo tudi po borbenih sredstvih, stavkah, za doseg svojih pravic. Zmagalo je stališče levice, ki v resoluciji vnesla jasno izražena borbeno načela za delo sindikalnih organizacij. Tradicioni ne smejo blefirati, kadar se je treba v skrajni sili oprijeti tudi skrajnih sredstev, je izjavil predstavnik levice Kazins. Le-ti morajo to storiti zato, ker konservativna vlada vodi politiko povečanja cen in dobička, ne pa tudi plač in tudi zato, ker delodajalci preskušajo delavce, ali so pripravljeni z dejanji braniti svoje resolucije.

Z resolucijo, ki so jo sprejeli na koncu kongresa, so obsodili vladno politiko, češ da je odgovorna za naraščanje brezposelnosti in priznali so stavko kot orodje v boju za delavske pravice v sedanjih okoliščinah. Poudarili so

Najprej neodvisnost

Alžirska fronta narodne osvoboditve je poslala generalnemu tajniku Združenih narodov poslanico, v kateri zahteva, naj le-ta intervencira pri francoski vladi, da bo opustila svojo dotedanjo politiko nasproti Alžiriji. Glede sklepa francoske vlade, da bodo glasovanje za novo ustavo razegnili tudi na Alžirijo, pravi poslanica, naj dajo Alžircem najprej neodvisnost, potem pa naj jih sprašujejo o njihovem mnenju.

Od 1. do 13. septembra je bila v Zenevi druga mednarodna konferenca za mirnodobno uporabo atomskega energije. - Udeležilo se je okoli 5000 znanstvenikov iz 66 držav. - Našo delegacijo je vodil na tej konferenci akademik Savič Konferenco, ki so ji nadeli ime »Atomi za mir«, je odprl gen. sekretar organizacije ZN Dag Hammarskjöld (na sliki)

tudi potrebo po večji enotnosti sindikalnega gibanja v deželi, kajti ne glede na to, da so resolucijo sprejeli soglasno, se je le

pokazala tudi na tem kongresu stara bolezen britanskih sindikatov, a to je neenotnost oziroma »zacepljenost na levo in desno krilo. Vendar pa je kongres le pomenil velik prispevek k okrepitevi sindikalne zavesti in pripravljenosti na obrambo delavskih pravic.

Diskriminacije

Takotimenovana »kritika revizionizma« se vse bolj razrašča v nebrzdano gonjo proti vsemu, kar je jugoslovansko in s tem hkrati odkriva tudi pravo lice naših »kritikov«, ki hinavsko zatrjujejo, da nimajo namena napadati jugoslovanskega ljudstva. Do kakšnih nemogočih postopkov jih je zavedla njihova prehu-da »protirevizionistična« vne-ma, smo bili priče prav v zad-njih dneh.

Seveda pri tem še vedno prednjačijo zagovorniki boja proti revizionizmu na Kitaj-skem.

Nedavno je odpotovala v Peking delegacija jugoslovanskih študentov. Povabljeni so bili tjakaj od mednarodne študentske zveze. Na pekinškem letališču so naše študente pozdravili zastopniki raz-nih tujih delegacij, od Kitaj-cev, ki so bili gostitelji in to-re prvi poklicani, da pozdravijo goste, se nihče ni pribli-žal Jugoslovanom. Izogibali so se jih, kot da bi bili gar-javi. Seveda so vse druge de-legate, ki so prišli v Peking z istim letalom, pozdravili in sprejeli tako kot to zahteva olika. To pa še ni bilo vse. Druge delegate so spustili v mesto brez carinskega pregle-da, naše pa so pretresli in jih odpeljali z letališča v posebnem avtomobilu.

Prav te dni pa so v sovjet-skem časopisu dvignili gonjo proti »nezastlišanemu« postopku jugoslovanskih carinikov, ki so pregledali na meji prtljago nekaterih sovjetskih državlja-nov. Verjetno niso v drugih državah vzhodne Evrope na-vajeni, da bi pregledovali prtljago sovjetskih potnikov, za-

to jim menda ni bilo povšeči, da takih privilegijev nimajo tudi v Jugoslaviji, marveč jim pregledajo prtljago in doku-mente kot vsem drugim pot-nikom, ne glede na narodnost in državo, pač v skladu s predpisi, kakršne imajo sicer vse dežele.

In tudi to še ni vse. Razna kitajska prevozna podjetja so začela bojkotirati jugoslovanske ladje, pa če tudi sama tr-pijo pri tem škodo. Neka naša ladja bi morala prepeljati z Reke na Kitajsko večjo koli-čino blaga. Kitajsko podjetje pa je sporočilo avstrijskemu trgovcu, naj tisto blago iz Re-ke pošlje rajši v Trst, ker ga ne sme vkrati na nobeno ju-goslovansko ladjo. Tudi če več stane, samo da se izogne Jugoslaviji.

Kitajci rajši plačujejo dosti večje prevozne stroške raznim italijanskim, grškim, in dru-gim ladjam, samo, da jim ne treba uporabljati jugoslovanskih ladij.

Vsi ti in podobni drugi po-stopki v zadnjem času pa skupno s povečano protijugo-slovansko gonjo po časopisih, Sovjetske zveze. Kitajske in drugih dežel vzhodne Evrope z izjemo Poljske, pričajo v novem valu protijugoslovans-ke gonje. Ta gonja se je zla-sti vrgla na naše zunanjo po-litiko, da bi jo pri svojem ljudstvu očrnilo. Zato na pri-mer pišejo celo take stvari kot n. pr. to, da je Jugoslavija v času krize na Blžnjem vzhodu bila na strani anglo-ameriške intervencije in da je je zagovarjala.

Pri vsem tem pa jim gre ži-to le bore malo v klasje kajti še osel gre le enkrat na let

NAŠ KOMENTAR

Med najvažnejše dogodke v mednarodnem življenju minulega tedna je nedvomno šteli drugo konferenco atomskih strokovnjakov iz 66 držav v Zenevi. Namen te konference je razpravljati o mirnodobni uporabi atomske energije. Ni treba posebej poudarjati izrednega pomena take konference, ko vemo, da je atomska sila postala v našem veku odločilni činitelj za napredek vsega človeštva. Mimo tega pa je prav v našem času postavljeno človeštvo pred usodno odločitev. Ali bodo v mednarodnem obsegu zmogle tiste težnje in sile, ki skušajo atomsko silo, to največjo pridobitev našega stoletja izkoristiti za uničevalne namene, ali pa bodo zmogla prizadevanja, ki hočejo vso to veličansko moč, ki se sprošča pri razbijanju atoma, uporabiti za gospodarski napredek vsega sveta in za blaginjo vseh narodov. Skratka gre za to, ali bodo na svetu še naprej izdelovali atomske in vodikove bombe ter razne vodene izstrelke za atomskimi glavami ali pa bodo dežele uporabile atomsko energijo za proizvodnjo električne energije, za pogon ladij, letal, vlakov, za izboljšanje kmetijstva, za pomoč v zdravstvu itd.

Sedanja konferenca je vsa posvečena temu drugemu smotru. Pokazati hoče, koliko so posamezne dežele napredovale v raziskovanju atomske sile in njeni uporabi v gospodarstvu.

Ko je začel konferenco, je generalni tajnik Združenih narodov Dag Hammarskjöld dejal, da je njeno delo v skladu z miroljubnimi smotri svetovne organizacije in da prispeva k utrditvi miru, kar je temeljni pogoj za napredek človeštva. Izrekel je tudi upanje, da bo atomska konferenca osvetlila vprašanje, kdaj bo lahko atomska sila prispevala k dviganju življenjske ravni številnih dežel in kdaj bo lahko tekmovala z običajnimi viri energije. Že v začetku je kon-

ferenca pokazala, da bo po svojih dosežkih pomenila preokretnico v preučevanju načinov za mirnodobno uporabo atomske energije.

Dve stvari bi lahko ob njej še posebej poudarili. Prvič velja omeniti prepričanje, ki je prevladalo v svetu ob tej konferenci, da je znanost odkrila do zdaj še toliko možnosti in načinov za uporabo atomske energije v gospodarske namene, da lahko rečemo, da je atomska sila prešla iz laboratorijev znanstvenikov na področje široke praktične uporabe. Drug, prav tako pomemben uspeh konference

je pokazal, da bo po svojih dosežkih pomenila preokretnico v preučevanju načinov za mirnodobno uporabo atomske energije. Ni treba posebej poudarjati izrednega pomena take konference, ko vemo, da je atomska sila postala v našem veku odločilni činitelj za napredek vsega človeštva. Mimo tega pa je prav v našem času postavljeno človeštvo pred usodno odločitev. Ali bodo v mednarodnem obsegu zmogle tiste težnje in sile, ki skušajo atomsko silo, to največjo pridobitev našega stoletja izkoristiti za uničevalne namene, ali pa bodo zmogla prizadevanja, ki hočejo vso to veličansko moč, ki se sprošča pri razbijanju atoma, uporabiti za gospodarski napredek vsega sveta in za blaginjo vseh narodov. Skratka gre za to, ali bodo na svetu še naprej izdelovali atomske in vodikove bombe ter razne vodene izstrelke za atomskimi glavami ali pa bodo dežele uporabile atomsko energijo za proizvodnjo električne energije, za pogon ladij, letal, vlakov, za izboljšanje kmetijstva, za pomoč v zdravstvu itd.

Sedanja konferenca je vsa posvečena temu drugemu smotru. Pokazati hoče, koliko so posamezne dežele napredovale v raziskovanju atomske sile in njeni uporabi v gospodarstvu. Ko je začel konferenco, je generalni tajnik Združenih narodov Dag Hammarskjöld dejal, da je njeno delo v skladu z miroljubnimi smotri svetovne organizacije in da prispeva k utrditvi miru, kar je temeljni pogoj za napredek človeštva. Izrekel je tudi upanje, da bo atomska konferenca osvetlila vprašanje, kdaj bo lahko atomska sila prispevala k dviganju življenjske ravni številnih dežel in kdaj bo lahko tekmovala z običajnimi viri energije. Že v začetku je kon-

ferenca pokazala, da bo po svojih dosežkih pomenila preokretnico v preučevanju načinov za mirnodobno uporabo atomske energije. Ni treba posebej poudarjati izrednega pomena take konference, ko vemo, da je atomska sila postala v našem veku odločilni činitelj za napredek vsega človeštva. Mimo tega pa je prav v našem času postavljeno človeštvo pred usodno odločitev. Ali bodo v mednarodnem obsegu zmogle tiste težnje in sile, ki skušajo atomsko silo, to največjo pridobitev našega stoletja izkoristiti za uničevalne namene, ali pa bodo zmogla prizadevanja, ki hočejo vso to veličansko moč, ki se sprošča pri razbijanju atoma, uporabiti za gospodarski napredek vsega sveta in za blaginjo vseh narodov. Skratka gre za to, ali bodo na svetu še naprej izdelovali atomske in vodikove bombe ter razne vodene izstrelke za atomskimi glavami ali pa bodo dežele uporabile atomsko energijo za proizvodnjo električne energije, za pogon ladij, letal, vlakov, za izboljšanje kmetijstva, za pomoč v zdravstvu itd.

Dve stvari bi lahko ob njej še posebej poudarili. Prvič velja omeniti prepričanje, ki je prevladalo v svetu ob tej konferenci, da je znanost odkrila do zdaj še toliko možnosti in načinov za uporabo atomske energije v gospodarske namene, da lahko rečemo, da je atomska sila prešla iz laboratorijev znanstvenikov na področje široke praktične uporabe. Drug, prav tako pomemben uspeh konference

je pokazal, da bo po svojih dosežkih pomenila preokretnico v preučevanju načinov za mirnodobno uporabo atomske energije. Ni treba posebej poudarjati izrednega pomena take konference, ko vemo, da je atomska sila postala v našem veku odločilni činitelj za napredek vsega človeštva. Mimo tega pa je prav v našem času postavljeno človeštvo pred usodno odločitev. Ali bodo v mednarodnem obsegu zmogle tiste težnje in sile, ki skušajo atomsko silo, to največjo pridobitev našega stoletja izkoristiti za uničevalne namene, ali pa bodo zmogla prizadevanja, ki hočejo vso to veličansko moč, ki se sprošča pri razbijanju atoma, uporabiti za gospodarski napredek vsega sveta in za blaginjo vseh narodov. Skratka gre za to, ali bodo na svetu še naprej izdelovali atomske in vodikove bombe ter razne vodene izstrelke za atomskimi glavami ali pa bodo dežele uporabile atomsko energijo za proizvodnjo električne energije, za pogon ladij, letal, vlakov, za izboljšanje kmetijstva, za pomoč v zdravstvu itd.

Sedanja konferenca je vsa posvečena temu drugemu smotru. Pokazati hoče, koliko so posamezne dežele napredovale v raziskovanju atomske sile in njeni uporabi v gospodarstvu. Ko je začel konferenco, je generalni tajnik Združenih narodov Dag Hammarskjöld dejal, da je njeno delo v skladu z miroljubnimi smotri svetovne organizacije in da prispeva k utrditvi miru, kar je temeljni pogoj za napredek človeštva. Izrekel je tudi upanje, da bo atomska konferenca osvetlila vprašanje, kdaj bo lahko atomska sila prispevala k dviganju življenjske ravni številnih dežel in kdaj bo lahko tekmovala z običajnimi viri energije. Že v začetku je kon-

ferenca pokazala, da bo po svojih dosežkih pomenila preokretnico v preučevanju načinov za mirnodobno uporabo atomske energije. Ni treba posebej poudarjati izrednega pomena take konference, ko vemo, da je atomska sila postala v našem veku odločilni činitelj za napredek vsega človeštva. Mimo tega pa je prav v našem času postavljeno človeštvo pred usodno odločitev. Ali bodo v mednarodnem obsegu zmogle tiste težnje in sile, ki skušajo atomsko silo, to največjo pridobitev našega stoletja izkoristiti za uničevalne namene, ali pa bodo zmogla prizadevanja, ki hočejo vso to veličansko moč, ki se sprošča pri razbijanju atoma, uporabiti za gospodarski napredek vsega sveta in za blaginjo vseh narodov. Skratka gre za to, ali bodo na svetu še naprej izdelovali atomske in vodikove bombe ter razne vodene izstrelke za atomskimi glavami ali pa bodo dežele uporabile atomsko energijo za proizvodnjo električne energije, za pogon ladij, letal, vlakov, za izboljšanje kmetijstva, za pomoč v zdravstvu itd.

Sedanja konferenca je vsa posvečena temu drugemu smotru. Pokazati hoče, koliko so posamezne dežele napredovale v raziskovanju atomske sile in njeni uporabi v gospodarstvu. Ko je začel konferenco, je generalni tajnik Združenih narodov Dag Hammarskjöld dejal, da je njeno delo v skladu z miroljubnimi smotri svetovne organizacije in da prispeva k utrditvi miru, kar je temeljni pogoj za napredek človeštva. Izrekel je tudi upanje, da bo atomska konferenca osvetlila vprašanje, kdaj bo lahko atomska sila prispevala k dviganju življenjske ravni številnih dežel in kdaj bo lahko tekmovala z običajnimi viri energije. Že v začetku je kon-

Atomi za mir

no kažejo po vsem svetu proti atomskim eksplozijam, že dosegla prve uspehe. Nedavno so atomski znanstveniki izdelali poseben sistem kontrole jedrskih eksplozij. Vlade treh atomskih sil, ZDA, Sovjetske zveze in Velike Britanije so se že sporazumele, da se bodo posvetovale o sklenitvi sporazuma o prepovedi atomskih eksplozij in o zgraditvi posebnih postaj za kontrolo tega sporazuma. To bi pomenilo veliko olajšanje za ves svet, saj se vprašanje prepovedi že postavlja kot velika nujnost, če hočemo človeštvo obvarovati škodljivih posledic atomskega sevanja, ki nastaja zlasti ob vsakokratnih eksplozijah. Hkrati pa bi bila prepoved eksplozij lahko uvod v reševanje enega najusodnejših mednarodnih vprašanj, razorožitve.

Odrava atomske tajnosti in sodelovanje vseh dežel na področju atomskih raziskovanj pa tudi nujno posega na politično področje mednarodnih odnosov. Pokazalo se je, da sedanja stopnja razvoja znanosti in gospodarstva sploh zahteva splošno mednarodno sodelovanje, če hočemo, da se bo tako znanost kot gospodarstvo uspešno razvijalo. Vse pregraje, ki stoje na poti takega sodelovanja, pa izhajajo iz nezaupanja, ki ga ustvarja na svetu politika blokov in blokovske delitve sveta. Prav zato pa vsako prizadevanje, ki ruši te blokovske pregraje na kateremkoli področju, služi miru in napredku v svetu.

Tudi mimo drugega zelo važnega mednarodnega vprašanja ni mogla iti molče ženska konferenca. To je vprašanje razlik med razvitimi in nerazvitimi deželami. Če bodo na področju atomske znanosti napredovale same bogate države in vse izsledke uporabljale le za lastno korist, se bo s tem še bolj poglobljala razlika med razvitimi in nerazvitimi deželami. Pomoč na tem področju pa utegne te razlike zgladiti in prispevati h gospodarski in politični ustalitvi sveta.